A L L E L U J A!

ALLELUJA!

BÁSEŇ

NAPSAL

FR. TÁBORSKÝ

V PRVNÍM ROCE
ČESKOSLOVENSKÉ
REPUBLIKY
F. TOPIČ V PRAZE

„Duch Páně nade mnou, proto že pomazal mne; kázati Evangelium chudým poslal mne a uzdravovati skroušené srdcem, zvěstovati jatým propuštění a slepým vidění a propustiti soužené v svobodu a zvěstovati léto Páně vzácné."

Lukáš 4. 18—19.

NOTTURNO
I

„— — — A tak, Mistře Martine,
bratře v Kristu nejdražší,
rozhodni se, komu sloužit hodláš,
zdali Kristu či snad tomu duchu,
který do těl vlévá požár vášní,
aby na bídnou je strávil strusku;
který srdcím dává bubřet pýchou,
by je poštval mnít se pány země;
který dusí duši, aby zvířil
všecky pudy zvířeckého těla.
Rozhodni se, komu sloužit hodláš,
zdali Kristu či snad Antikristu.
Připomeň si jen, můj mladší bratře,
že jsem učíval tě od mladosti tvé
sloužit Kristu duší nedílnou,
sloužit jemu celým ramenem.
Vzpomeň si, jak s bolestí jsem zíral,
vida v zemi líný úhor duší,
hrudy neplodné a nesoucitné,
brázdy zarostlé jen plevelem.
Vzpomeň si, jak bolest ještě větší
cítili jsme, vidouce ty duše,
které mohou rostit, mohou rodit,
rodí však jen durman, kopřivy.
Ale nade všecko připomeň si,
bratře milý, onu bolest stydnou,
viděl-lis, jak ten, kdo sluhou božím
zve se, od světa si dává říkat,
místo aby zorával ten úhor,
místo aby plel ten plevel bujný,
zem zasíval čistým božím zrnem,
jako vepř se válí v úhoru tom,
jako vepř se válí v plevele tom,
a jen tyje z něho a jen tuční,
zlý jsa, vzteklý, jak jen pozříš naň.
A jich nyní více je než dosti.

Místo aby strojili se duchem
na den každý, jak se slunce strojí,
oblékajíc do daleka napřed
zástup oblak do zlata a v purpur
a svět tuchou plníc o čems vyšším,
co jej zvedá do čistějších krás –
oni, vůdci, pastýři a strážci;
oni, co mu poety a pěvci
mají býti po lopotě denní
a co duši unášet mu mají
duchem smírným, slovem prorockým:
oni na hamižníky se mění,
na kramáře, na lichváře mrzké
a svůj kostel, kapli svou i hřbitov
pronajímají jak hospodu.
Ty já viním bídou toho světa,
jeho ohavností zpuštění.
  Vyburcuj se, povstaň z klidu svého!
Víš, jak zahálku, tu líheň hříchu,
víš, jak lakotu, ten pelech ďáblův,
víš, jak mstivost, jed ďáblových kněží,
a jak vůbec křivý kněžský život
zatracoval jsem a zatracuji,
zatracovat budu, co živ budu,
začež pronásledování trpím
z boží milosti; neb potupit mne chtí,
na smrt odsoudit, a pro kacířství,
krajané zvlášť mí. Než nebojím se
zahanben být pro Kristovo jméno,
nebojím se muk ni žalářů,
nebojím se smrti pro Krista.
  Srdečně tě prosím, nebaž po statcích.
Pouta jsou to, zlatá sice pouta,
přec jen pouta, k tomu satanova;
ona do tmy táhnou skrýt to zlato,
za mříž tlustou před zlodějem smělým,
pod sklepení jako do vězení.
Co ti, bratře, pomohou pak křídla,
byť i byla archandělova?
Budeš-li však přece farářem,

pak ať čest jen boží, spása duší
vždycky tebou vládne, ne však pýcha,
ne však polností a prasat majetek.
Přijde-li ti s farou kousek statku,
neprojídej jeho, probůh, v hodech!
Pomni, co jich rádo béře kousek chleba;
nebuď syt, když oni hladoví.
Slyš, můj milý, farářem-li budeš,
dbej, bys kuchařku si nebral mladou,
abys příbytek víc nevzdělával,
než svou duši. Srdečně tě prosím,
vyhýbej se společnostem ženským!
Bdělý buď, když posloucháš jich zpověď,
by jich pokrytectvím nepodveď tě
satanáš; neb praví Augustin:
‚Nevěř pobožnosti; čím je pobožnější,
tím je bujnější a chtivější.'
Upusť také, snažně tebe prosím,
od krásných a nadbytečných šatů,
aby Pán tě nepokáral těžce,
jako jistě pokárá mne kdysi,
že jsem míval je, dav raniti se
proti Bohu svému duchem pýchy.
Pro milosrdenství Kristovo
jen mne nenásleduj v lehké mysli,
kterou spatřils na mně nebdělém!
Ale prosím, následuj mne v dobrém.
Roucho vášní, jehož purpurem se
odívalo bujné srdce mé,
ohněm spálil jsem a uhasil
každou jiskřičku a jiskru po něm,
zasypav je kajícnosti popelem.
Spal je též a zasyp popelem!
Projdi světem čist, jak já jsem přál si
— ach, zdaž dopřeje mi Slitovník?
Projdi světem čist, tak plným nástrah,
jenž má sítě skryty u všech břehů,
jako rybář na velikých vodách;
jenž má léčky na polích a v lesích,
jako pytlák si je chytře klade;

jenž rád vzpoury kuje, nepokoje,
volá „Hoří!", aby při tom kradl,
jako zloděj malý, veliký.
Nič ty sítě, nič ty léčky, vzpoury;
očisťuj ten svět a zradostňuj!
S lože svého s ranní rosou vstávej,
rozepěj se celou duší svou,
rozepěj se celým srdcem svým,
ranní píseň se skřivanem pěj,
dokud naslouchá mu jitřenka.
V prachu světa jdi pak za svým dílem
po silnicích jeho zaprášených,
stopy Kristovy den ze dne hledej,
líbej je a dýchej vůni květů,
které po nich všude vypučely;
objevuj je světu, ukazuj!
V prachu světa choď tak za svým dílem,
množ svou práci, množ své vroucné dílo,
jako v poli klas je množí jiným,
uzrávaje za skřivánčích písní,
za rosy a lásky sluneční.
Budiž takým klasem žitným, zrnným,
který živí člověka i ptáka
a dá útulek i křepelce.
S rosou vstávej, s rosou uléhávej,
by tvůj spánek byl ti nocí tichou,
v níž ti hvězdy šepcou o ráji.
Projdi světem čist, jdi světem čist,
aby duše kvetla tobě tiše
květem rajským, rajskou veselostí,
bezpečna, že není umírání,
a jest jenom život nehasnoucí,
neumírající, nekonečný,
věčný.
Amen.

Vyřiď pozdrav všechněm našim věrným.
V Praze snad už neuvidíte mne.
Na sbor jedu, jak si přeje král
a jak rozhodla se k tomu vůle má.

Mnoho nepřátel tam vstane proti mně,
celá Kostnice, snad celý svět;
věřím však, že pravda vítězí
a že ono slovo boží zvítězí,
jež jsem kázával vám v Betlémě.
Proto nelekejte se, když zvíte,
že jsem na smrt odsouzen;
ale neoblomni stůjte v pravdě té,
stůjte bez strachu a viklání,
stůjte statečnější, nežli já!

Martínku můj, kdybys na památku
chtěl si nechat šedivou mou sukni,
vezmi si ji; ale ty se štítíš
barvy té; nuž, dáš ji, komu uznáš.
Sukni bílou dej však faráři.
Žáku Jiříkovi kopu grošů dej,
že mi věrně sloužíval a rád.

Zdráv buď v Kristu se všemi, kdož zákona
ostříhají jeho, silni, čisti,
bez poskvrny přebývajíc' v pravdě!

Na Krakovci tu noc před odjezdem."

V síni bílé, těžce klenuté
žlutá voskovice plaše plála,
ohněm červenavým plaše plála,
mukou hořela a strachy plála,
sebe všecku, všecku stravovala,
jakby cítila a varovala,
jakby bouři předejít si přála,
jež se sbírala v té dusné náladě
síně bílé, těžce klenuté.
Mluvit chtěla, volat sobě přála,
volat, volat, jako před požárem,
jako volá milá, věrná žena
na muže, když ze střechy se kouří –

tak též volat, volat sobě přála
dobrá duše svíce té. Jí bledá tvář
Mistrova se ještě bledší zdála.
Duch však silnější z té tváře hořel,
nad plápol té svíce klidněj' plál,
nestravuje jí, jak žár tu svíci,
ale život nový, slavnostnější
vyvolávaje v ní, nehasnoucí,
neumírající, nekonečný,
věčný.

A list zapečetiv, pevnou rukou
připsal nadpis, slyše hruď svou tlouci:
„Prosím, neotvírej listu toho,
leč až dovíš-li se, že jsem mrtev.“

* *
*

V čistém nebi bledá luna vzplála,
bílé sny své zemi šepotala,
v jejích svitu Krakovec se tměl;
z těžkých stínů, z černého jak hávu,
zvedal ostře ojasněnou hlavu,
zpurně jako démon k nebi zřel.
Půlnoc přešla. Okno blyští žhavě,
Mistr Jan kde závět dopsal právě.

Do mhly měkké ulehla si země.
Pableskují pahorky a temě
vrchu, na němž hrad ční, pod ním víska.
Mezi nimi schouleně se stiská
černý údol, zhluboka se tmí
mezi blýskavými stráněmi.
Nebe jasno. Sem tam jako kvítí
rozhozeny velké hvězdy svítí.

Náhle mráček jako holub bílý
lehounko vlít' na nebesa čistá,
jak pýř z rajských lučin. Stojí chvíli,
rozhlíží se, dost-li je tam místa.
A již zmizel. Ale ve mihu
obláčci se zvedli od jihu,
pluli plavně po hladičké pláni
a tak čile, jako rozesmáni.

Pluli plavně, sotva perutěmi
mávajíce nad schoulenou zemí,
tvrdě zdřímlou, které právě
sny se rodí v unavené hlavě,
sny tak děsivé jak rokle černá
a tak blaživé jak hvězda věrná -
pluli obláčci i snové zjiskření,
bludní poutníkové touhou sbratření.

Výš a výše, jakby kdos jim zpíval,
k luně blíž a blíž, až záře příval
kropil předvoj rosou jiskřivou,
že svůj pochod zastavili v žase,

ozářeni divili se krásе
hovořících nebes lunou bájivou.
Řady další kolem nich se hnaly,
až i ony lunným dechem vzplály.

Madonnu tak na zdi starých chrámů
vdechovala umělcova duše;
barvy jásající, něžných plamů,
s věřícího štětce ve předtuše
rajských niv a Boží blízkosti
kladla na zeď, chvíc se svatostí;
okolo ní v plápolavém kruhu
vzpjala zpěvných andělů pak duhu.

Zářný hymn . . . Než v jihu hlubokém
mrak už vyvalil se zlobně němý;
pohyb, vzhled – jak dravec před skokem,
mstou když kypí, mruče lehá k zemi.
Temněl kraj, jak nad ním on se nes',
ve vsi před ním zalézal i pes,
spatřiv jej, jak bouřlivě se kvasil
a vše hvězdy na potkání hasil.

Na loži už mistr ležel prostém,
bdě a tich, než klid v něm nebyl hostem.
Na neklidném moři pevný člun.
Viděl, kterak na obrovskou kunu
mrak se změnil, aby přepaď lunu,
by ji strhl do černých svých vln.
Zíral – nezřel. Sám teď boj veď s mrakem,
hledě na něj otevřeným zrakem.

Hleděl na něj, jak se divě shání
od jihu tam po nebeské báni
a jak hvězdy hasí na potkání,
hvězdy, vítající úsměv ranní
Viděl mrak, jenž na těhotnou sani
měnil se mu, a čím dél zřel na ni,
cítil, jak vše udusit se chystá –
viděl tvář i zraky Antikrista.

Srdce bolestí mu pustne, hněvem
zas se vichří, lačným soků řevem
zahlušováno a drážděno
a jich vzteklivostí vražděno.
Cítí, struna loučivá v něm zvučí:
„Noc to doma poslední“ – a prudší,
než kdy dřív, slz dravých bolest cítí,
slz, jimž nedáno se proudem líti.

„Bože zástupů, jenž spravedlivě
soudíš, zkoumáš ledví nám a hruď,
tys má trpělivost; štítem mým též buď,
vyrvi z nepřátel mne milostivě!
Neodstupuj, Pane, ode mne!
Soužení jeť blízké už, již dne
smrti mé si přejou rozvzteklení,
a těch, kdo by pomohl mi, není.

Psi mne obskočili s povykem,
rada zlostných oblehla mne šalebně,
proti mně jen lží mluvili jazykem,
řečmi nenávisti obklopivše mne,
bez příčiny na mne vrhli se;
místo aby s láskou ke mně tiskli se,
oloupili mne a odplatili zlým,
za mou lásku záštím vášnivým.“

K Bohu volal, hledě s lože v nebe,
k soudci svému, jemuž oddal sebe.
Srdce vzpínalo se hořem vzedmuté.
Viděl měsíc, viděl jeho boje,
jak se utkaly s ním mračné voje,
že hned v temnu mizel s báně klenuté
a zas vzplál a vzeplul, zlatějším se zdál,
až se bílý mráček vůkol zardíval.

Sám teď Mistr válčil. Duše čistá
vzpínala se potřít Antikrista,
jak archanděl Michal potíral ho kdys.
„Na ohavnost zpuštění že mlatem

tlouk' jsem, na místě ji vida svatém;
z vředů církve odstranit chtě hnis,
že jsem jazyk vložil do těch vředů,
za to sykot slyším hadích jedů?

Říkal jsem a říkám, věz to příští sbor:
Živ-li papež Kristu na odpor,
zloděj jest a loupežník je pravý,
herec, Antikrist a vlk je dravý.
Říkal jsem a říkám: chyba jest
světské panství papeži dát vést;
po království božím zde pak veta –
‚Mé království není z toho světa'."

Chvěl se všecek schoulen na svém loži,
hoře v tváři, sít chtě zrno boží,
vida v duchu jeho osení,
jak už zemí omládlou se vlní,
metá klasy, jež se zrnem plní,
rozkoš budí ve všem stvoření,
a jak nad ním, jako radost živá,
skřivánek si perličky své zpívá.

„Čechy, Čechy! – Ach, jak krásná země!
Krásná jako pravá země boží,
důstojná, by zlaté boží sémě
rostlo v ní a zrálo, ne však hloží;
sémě boží, čisté, bez koukole,
těžkých klasů na horách i v dole,
národ svatý všude nitrem svým,
vyvolený k činům velikým.

Milá, sladká, krásná, svatá země!
V tobě také vyvolené plémě,
silné duchem, pravdou chtěl jsem mít;
plémě ohněm svatým zahořelé,
vždycky hotové a vždycky smělé
v čin i slovo pečet pravdy vrýt,
ba i životem svým za ni stát
ochotně a oddaně a rád.

Jaká země! Koldokola hory,
jako strážných duchů pavezy;
uvnitř jako zemský ráj v ní vidím sad
a v něm dělníků se hemží sbory
klasy chlebné, klasy pravdy žat,
samí doufající vítězi.
Pro čest boží, pro čest země té
zasíval jsem, sázel s láskou dítěte.

A teď zkáza na boží jde dílo.
Těhotné se mračno vyvalilo,
nad mladičkým visíc osením,
krutě – němě zříc a nelaskavě.
Znám tě," volá mistr, „znám. Tys Řím,
zkažený tys Řím, vřed bujný v hlavě.
O paprsek slunný jsem tě prosil,
tys však povstal, bys mne klatbou skosil.

Neskosils mne však, a bít se budu
s tebou zvrhlým, trhat sít tvých bludů,
kterou hodils na celý mdlý svět,
dokud nezhojíš v mé duši rány,
dokud pýchu nevyhostíš z brány,
dokud k Němu nevrátíš se zpět.
Rybáři ty nevěrný, jen sobě lovíš,
a ne Pánu! Co na soudě povíš?

Říme, Říme! Čí jsi? Volám: čí jsi?
Říme, Říme! Město svaté kdysi,
prvých mučedníkův oltáři,
na němž kříže s odsouzenci stály,
na němž živé pochodně kdys plály
s klidem vítězovým na tváři,
krev jich svatá tvoje cesty kropí;
jaké jsou však nyní tvoje stopy?

Říme, Říme! K tobě jako děti
přilnuli jsme. Tobě do objetí
vrhli jsme se, všecek národ můj,
říše naše celá. Vroucně, dětinně

stavěli jsme nové svatyně.
Ty však zpohanštěls a zvrhls oltář svůj.
Na meč pyšně předělal jsi kříž,
lásku na mstu. Jak to zodpovíš?

Ty mne soudit? Já tě na soud volám,
tebe já tam na soud volám boží,
bez pýchy, že Antikrista zdolám,
kterému ty ležíš za podnoží,
ale abych strh' tě se scestí,
abys vybřed' z tůně neřestí,
tonoucímu hodím tobě láno.
Nepřináším noc já, ale ráno.

‚Aj, duch Páně nade mnou,' dím s prorokem,
‚onť mne pomazal a poslal chudým všem
kázat evangelium; kdo srdcem zkroušení,
uzdravovat je a zvěstovati
jatým propuštění, slepým vidění
a kdož souženi, těm volnost dáti
a všem zvěstovati léto Páně vzácné?
Bylo veselo mi na vinici pracné.

Bylo, bylo — a zas bude, bude.
Plameny zřím vyšlehovat rudé,
plameny, v nichž na prach shoří chvatem
všecek troud, však zlato bude zlatem.
Ba i modla, samý pych a nach,
modla světová se skácí v prach,
z něhož vzejde pak, až vytratí se dým,
nový Jeruzalém, nový Řím."

Ležel tiše, ležel bez pohnutí,
zváben vidinou jak hudbou dálnou —
mezi mrákavou tak zlobně kalnou
úsměv hvězdy svítí na klenutí.
V zraku rostl pohled doufající.
Úsměv hvězdy polibek vtisk' líci.
Tělo roste jeho dotekem
čistším, radostnějším člověkem.

Roste síla v okřívavém těle,
hledí směle na své nepřátele,
počítá je — pěkná řada jich,
mocných tak i slabých, přímých, lstných;
z nich zvlášť jeden dopředu se tlačí,
vztekem prská, oči má on račí,
štve, jak hledí, štve, jak vypráví —
farář Michal, malý, šmaťhavý.

„Nebojím se tebe," dí naň směle,
„vyšší chci já mít své nepřátele!"
Počítá je — je jich pěkná řada:
mocných tak i slabých, přímých, lstných,
a zvlášť k jednomu ho táhne z nich
vzpomínka tak okřídleně mladá:
„Štěpáne!" naň volá s pohnutím.
A on ozve se: ‚Už nejsem jím!'

Hlasem drsným, okem tvrdým dí to,
že se Mistr zachvěl leknutím
a že srdce jako uštknutím
sevřelo se mu a vzúpělo.
Slyší tlouci je tak nesmělo
a tak zaraženo. Je mu líto,
je mu hořko, je mu stydno tím,
jak to kolem zní: ‚Už nejsem jím!'

‚Nejsem jím, jak býval jsem jím kdysi,
kdy jsme z jedné jídávali mísy,
kdy jsme čítali a hltali
a kdy s jásotem jsme vítali
anglického Mistra jako štít,
s kterým chceme jít a žít, ba též se bít.
Tys však dále zašel, než jsi měl;
proto jsem se s tebou rozešel.

Chlubíš se, že od nádherných šatů,
jež duch pýchy tobě objednával,
upustils; však tím se nehonosíš,
pyšnější že slova v srdci nosíš,

kterými jen lákáš lidu nával,
vábíš, mámíš jej až do rozvratu.
Skromný's rouchem, ne však duchem, žel!
Proto jsem se s tebou rozešel.

Zpýchnuls.' – „Štěpáne!" – ‚Ba zpýchnuls, dím.
Zpýchnuls, zješitněl a zmarnivěl,
zástupy když s křikem lichotným,
an duch vzpoury do nich bouřně vjel,
na voze tě samolibém táhnou
– hříchy své však při tom nevypřáhnou –
a ty okřiknout je nechceš, jak bys měl.
Proto jsem se s tebou rozešel.

Šel jsem s tebou, ne však řády trhat,
ducha vzpoury jako věnce smolné
do našeho kraje zpupně vrhat,
na dědiny naše přepokojné.
Ne mír neseš, ani požehnání,
ale rozbroj, rozbroj, rozeštvání.
Buřič jsi ty.' – „Štěpáne, co's to děl!"
Že jsi buřič, s kterým jsem se rozešel.

Šel jsem s tebou, ne však proti Otci.
I když zhřešil, v tvé-li je to moci
býti nad ním soudcem přísnosti?
Či jsi ten, co nad tatíkem zpilým
chachacha! dí smíchem rozpustilým,
místo aby pláštěm lítosti
zakryl ho a zaň se modlit šel?
Proto jsem se s tebou rozešel.

Nezvítězíš, nezvítězíš, Jene.
Duch tě odboje, ne lásky, žene –'
— „Štěpáne, slyš! —" ‚Nechci slyšet, nechci.'–
„Křivdíš!" — ‚Nekřivdím ti, ani tvojim.
Kacíř jsi a buřič. Krokové tví lehcí
podvratní jsou, hříšní. Proti tobě stojím,
budu stát jak meč já proti tobě
a již napřed na sbor jedu proti tobě.'

— „Mýlíš se, ba mýlíš, mýlíš, bratře." —
‚Nemýlím, a svědkem mým je nebe,
že mi v srdci líto bývá tebe.
Tobě však a divoké tvé chátře
řád je ničím. Proto padneš, dím.'
— „Štěpáne, ne ty, a Bůh je soudcem mým!"
rozkřikl se Mistr, protrhl se z dum,
těžce dýchaje a hledě k oblakům.

Zrak se zjitřil zoufajícím steskem,
jak v noc černou oslepivým bleskem
před sebou když uzříš propast příšernou.
Zakryl oči, nazvedl se z lože.
Rukama pak zalomil a „Bože,
smiluj se, ach, smiluj nade mnou!"
zalkal bolestně a bludné ruce
jako před zajetím sepial prudce.

„Bože, Bože! Či snad vskutku bloudím?
Či snad pychem domýšlivým soudím?
Či to padlý anděl vdechl do mne vzdor,
nalil hořkosti mi do mých rtů,
vzepřel duši na tu nicotu,
když svět pustnout vidím na úhor?
Bože, Bože, dej mi vnuknutí,
zda to pokyn tvůj, či hadí uštknutí!

Obrať krok můj, je-li veden pychem;
zabrzdi jej, je-li puzen hříchem;
udeř bleskem před ním ráz a ráz,
ať se vzpamatuje ve svém vzdoře,
není-li on duše mojí hoře
ze zpustošených Tvé církve krás.
Cítím však, dals, Bože, krok mi jistý,
zraku i mé duši pohled čistý."

Těžkým zvedají se prsa dechem.
Zrak zří pootevřen před sebe,
hlubokým zří oknem do nebe,
které, dlouhým zavzdechnuvši vzdechem,

zmizelo kams za mrak nekonečný.
Spor jím lomcoval, spor věčně věčný:
hlasy všeho světa s hlasem svědomí,
který nikdo nikdy nezlomí.

„Dals mým krokům směr, by šly vždy přímě;
v jazyk můj jsi břitký vetkl meč
proti lži a pýše v prudkou seč,
ať již bubří ve vsi nebo v Římě.
Dals mým krokům kráčet za Tvým slovem,
a to slovo životem my zovem';
v jazyk můj jsi meč svůj vetkl břitký,
aby nebyl hravý ani plytký."

A tak maně a tak nevolaně
pražský dóm se zjevil mu a stál
před ním velebný a na něm plál
jako z drahokamů vykládaný,
jako ohněm, zlatem malovaný
obraz divný: Poslední soud Páně.
Viděl ho tak živě, jako v onen den,
kdy jsa žákem stanul před ním vyjeven.

V slávě nebes sedí Hospodin,
veliký a přísný v moci svojí.
Pokorně níž naši světci stojí,
orodují za ten český klín;
pokorně níž král náš s královou,
prosí za sebe i za říš svou;
„Vstaňte z hrobů!" trouby anděl znějí —
a ty hroby hýbají se, chvějí.

Kámen, co je kryl, se hbitě zvedá,
z hrobu postava již vstává bledá,
protírá si oči, hledí kolem,
zda s tím starým či snad novým bolem
potkat se má — a tam ďábel čeká,
a tu anděl ke hrobu již kleká,
z hrobu pomáhá, za ruku béře,
aby otevřel těm svojim rajské dvéře.

Hrůzo – kráso, hrůzo – kráso hvězdná!
Dive, dive, dive nevídaný!
Zvuku, zvuku, zvuku neslýchaný!
Slasti — muko, slasti — muko bezdná!
Otvírá se peklo, otvírá se ráj,
řítí se, ach, řítí zatracenců láj,
a tu s anděly jdou z hrobů hloučky chudé,
an zvuk trub proráží nebe rudé — —

„Smiluj se, ó Pane, ať též vstanu;
jako voskovice čistá, pravá,
u trůnu Tvé pravdy nechať vzplanu!"
šeptá Mistr — — Nad hradem noc tmavá.
V nebi mrak jen visí nekonečný.
Tma, tma, čímsi dusným natěžkaná tma.
A v ní nehmotnýma nohama
Spánek kráčel, vlídný posel věčný.

Jako lékař, na nějž v důvěře
v chorém těle živý čeká duch,
na hodiny zří a na dvéře,
každý zvenčí ruch mu bystří sluch:
tak šel Spánek, vlídný posel věčný,
hladě rukou svět ten nekonečný,
hladě přesladkýma rukama
vše, v čem život vře. Tma, tma a tma.

Hladil vítr hor i vlny moří;
hlavy jásavé i co se moří;
srdce, která ráj si malují,
i co vášněmi se spalují;
hladil vše, co bdělo na prostoře,
rozkoš sytých jako lačných hoře,
ať to láska, sláva, zlato, moc,
čím kdo sytil se neb lačněl tuto noc;

hladil bestii i její drápy;
hladil ty, co pro jiné se trápí;
hladil vězně nevinné i bídné;
k ložím nemocných se skláněl vlídně –

tak šel Spánek, vlídný posel věčný,
hladě rukou svět ten nekonečný,
hladě přesladkýma rukama
vše, v čem život vře. Tma, tma a tma.

A on vešel k Mistru do komnaty,
vložil ruku na horké mu čelo,
dlouho držel je; neb pod ním vřelo
mysli vzbouření a rozepiaty
do puknutí byly mozku svazy.
Duch však přepevný je držel v hrázi.
A ten vlídný posel snem ho vnadí,
že mu matka doma čelo hladí.

Že mu čelo hladí po den celý,
jak co chvíle kráčí ku posteli,
na níž leží on, hoch těžce chorý.
Slyší její krok, tak tichý, skorý, –
a on chyť tu ruku, níž ji shýbá,
až ji rtoma jako oheň líbá...
Oči přimhuřovaly se však,
až se zavřely. Vše tmou skryl mrak.

Noc jak bez života, dlouhá, bolná.
Ale brzy pod nebem se zvolna
hnutí budilo, až přešlo v ruch
černých mraků. Ty se rázem hnuly
v táhlý chod a líně odepluly.
Měsíc zaplál. K Mistru vplul jak duch,
osvítil mu tvář – zář dvojí čistá:
tamo odlesk slunce, tu zas Krista.

* *
*

LIST POGGIŮVI.

II

ávno už jsem ti nepsal, Niccolo milý,
protože nemohl jsem, což znamená: sloužím.
A tak rád bych ti všelico řekl, co jenom
příteli dá se říci v době, jež tak je
rozkypěna osobami i ději,
zvlášť těmi skrytými, které povrchu světa
před svým uzráním musí ztajeny zůstat.
Ale opravdu nebylo kdy na řeč družnou.

Zvláště co pánem mým Jan jest XXIII.,
přibylo práce. Král Římský chce lékařem býti
těžce nemocné církvi — sám ze své vůle,
také však pánem na Rimini jsa k tomu
pobádán, Malatestou, jenž před čtyřmi lety,
při prvé papežské mši, Jeho Svatosti zlatou
držel mísu, aby v ní umyl si ruce,
teď však by rád ho i s papežstvím v nejhlubším moři
skoupal — král Římský chce tedy lékařem býti
nemocné církvi a vyříznout trojitý nádor
ve hlavě její, operace tak těžká,
neslýchaná, a pacient, jak už to bývá,
rád by se vyhnul jí. Král chce církevní koncil,
Jeho Svatost však nechce; neříká sice:
‚Nechci', dělá však všechno, aby jen nebyl.
Nedůvěřuje mu a — co mnohem je horší —
nedůvěřuje sobě. Kdyby tak ještě
sněm byl v Italii, spíš by dal souhlas.
Tam ho však král Římský nechce, a za Alpy, tam se
Jeho Svatosti nechce. Na cizí půdě,
na neobeznámené, hůře se válčí.
Na skrývačku to hra, jen mrzutá trochu.
V Lodi znovu se král s ním sešel a tak mu
domlouval, ba i život mu vyčítal jeho,
— nijak prý z něho nevyzařuje svatost,
s důvěrným důrazem Jeho Svatosti řekl —
ba i pohrozil jemu důvěrně-přísně,

až ho rozplakal, že pak přislíbil slavně
svolati koncil do Konstancie. To jest,
tvému Poggiovi nastává bez konce trampot,
daleké cesty, dlouhé a obtížné cesty,
noclehy cizí a psaní a psaní a psaní,
aby v nich myšlenky šly, jak na nebi hvězdy,
to jest, by hladce každá obešla druhou;
neb aby šly jako hvězdy ve mléčné dráze,
to jest, aby tam byly, a nikdo jich neshlíď.
Co taký sekretář apoštolský má trampot!

Ještě že přízeň Jeho Svatosti mám i
důvěru všecku. Mrav jeho drsnější, zcela
nezvyklý lidem, jako jsme my, lidé knižní,
vystih' jsem zplna a dovedu vyhovět jemu.
Moře, víš, z něho dýchá, blýskavé moře,
drsné a dravé a do dálky na výboj zvoucí.
Z ostrova jeho rod, on ostrovan rovněž.
Mlád se již učil, čemu se na skalném břehu
učívá orel a čemu se učívá racek.
Takým byl zrozen a vychován, dravčí to mládě,
na nočních výpravách. Má z toho památku dosud:
v noci on nespí; usíná teprve k ránu.
Nad energicky vypiatým čelem a bradou,
zpod hustých obočí jeho šedivé oči
svítí a blýskají jako noční dvě sůvy.
Neodpírá si nic, co příroda žádá;
ba on jakoby osvobodit se chtěl a
zbavit všeho, co váže a poutá, a býti
volným, nadzemsky volným; než k tomu je třeba
nezemských křídel, a těch on nemá; ho drží
vášnivá země, a něm jest mu azur a hvězdy.
Nikdy prý se nezpovídal, ba že prý
nevěří ani — té pomluvy! — ve zmrtvýchvstání,
ani — považ si! — v nesmrtelnost prý duše.
Nechci ani, vždyť fama crescit eundo,
dále ti psát, co o něm hlasitě mluví;
ale zapomínají háncové tito —
sami o nic lepší, ba pravím ti přímo,
o mnoho horší jsouce, neb pokrytci jsou to,

kdežto on je taký, jakým se zrodil —
zapomínají oni při tom, že z toho
pobřeží vyšel, drsný bojovník s živly,
i když jsou lidmi; jej zrodilo moře, ne kostel;
křtěn byl slanou, a nikoliv svěcenou vodou.
Vtipný a řízný, jistě by raději řídil
celé loďstvo vesele vydutých plachet
nežli lodičku církve, kde znalosti třeba
ne mořských proudův a větrů, než myslí a povah,
divných záhybů jejich a zákeřných vírů,
citův a zámyslů hned v jejich zárodku, květu
neb v jejich zralosti ctné neb bezbožně hříšné.
Větří na moři jen a na zemi, ne však
ve vzduchu, co se nového rodí neb žene
z neklidných lidských hlav a vzrušených srdcí.
Muž je to paží, ne nitra. Muž tohoto světa.
Muž smělých výprav a bitev. Vzpomeň si jenom,
jak on Bologně dobyl, kardinál Cossa,
Baldassare Cossa, a dvojí dal výprask
Alberigu da Barbiano, jenž svíral
divem a záštím srdce všech condottierů,
co jich zná Italie. Toho on slavně
vypráskal s bolognských polí, že mohli jsme slyšet,
v Neapoli jak Ladislav král zuby skřípá.
Tu Cossa ve svém byl živlu, a osud se jednou
pořádně, pořádně přehmát', když na stolec Petrův
místo holubice svatého Ducha,
proti přírodě zhřešiv, uhnízdil racka.
Není, není on na svém místě, a líto
mně ho. Po racku, luňáku, po orlu chtějí,
aby jim jako skřivánek o nebi zpíval!
Že to tak? Nemohu z mysli vyplašit scény
z koncilu Římského v chrámě svatého Petra.
Bylo po mši a vzývání svatého Ducha.
Sbor všecek stál ještě, slavný čekání klid, a
na trůn usedl papež. Sotva že used',
za ním pak veškeren koncil, v touž chvíli v tichu
napiatém příšerný pták vylít' z temného kouta,
se křikem děsným proletěl chrámem a used'
přímo proti papeži, blýskaje na něj

očima hrozně velkýma. Athénin pták to
byl, než spíš bych řek', že to Furiin sýček.
Vše sebou trhlo. Papež Jan všecek zrudl;
na čele vyvstal mu pot. On zveď se a vyšel.
Sbor se rozešel planě. V příští však schůzi
příšera pták se opět vyřítil z kouta,
s ošklivým skřekem proletěl chrámem a useď
přímo zas proti papeži, blýskaje na něj
očima hrozně velkýma. Tu však se hněvem
otřásla Jeho Svatost. „Chyťte ho!" zvolal,
„Chyťte!" — a svatý sbor jal se honiti sůvu,
hole se míhaly, honily, tloukly a tloukly
příšeru ptáka, až ho dotloukly slavně.
Byla to náhoda, náhoda zajisté pouhá;
přece však, braň se jak braň, přec nemohu vytřást
ze sebe domněnku vtíravou, zlý že to omen,
omen zlý. A Jeho Svatost to také
pojala takto. Zřím ho, jak zrudl a jak se
zatřás', jak na čele vyvstaly krůpěje potu,
veliké krůpěje potu. Litoval jsem ho.
Myslím, že v příštím koncilu sůva ne jedna,
ale mračno jich vyletí s hroznějším křikem,
s příšernějším vzhledem na Jeho Svatost,
chtíc ho drásat, sdrásat, a nedá se utlouc'.
Příčin k tomu jest, milý Niccolo, až až,
velkých i malých, a malé na velké snadno
nafoukne zloba. Protivny, na příklad, jsou mu,
jako muži činu, jenž úsečnost rád má,
formality a ceremonie dlouhé.
Mezi námi řečeno, u něho ani
úbor pontifikální nebývá přesný;
bez rozpakův i mši svaté na délce ubral.
Jeť on vojín a papeže tolik v něm asi,
možná míň, než ve mně condottiera;
neboť já aspoň na knihy pořádám honby.
Neapolská to krev v něm, jež nezřídla posty.

Pátý to papež, jemuž sloužím, což skoro
tolik je, jako že já tu zůstávám, Jejich
Svatosti však se stěhují. Mnoho s nich zbylo

pozlátka na mých rukou, jako se stává,
předmět když nějaký, nedobře zlacený, často
do rukou béřeš. Staré bronzy a staré
rukopisy mám radši. Není v nich věru
zklamání nikdy, není rozčarování.
Naopak, tisíckráte naopak, pravím,
stále jsou vábivější, přitažlivější,
stále půvabnější. Má vášeň k nim roste
každým pohledem. Povídám ti, kdykoliv
šerými chodbami klášterními se beru
v klášterní bibliotéku — víš dobře, že všude
bibliotéky vzdálenější jsou nežli
refektoria — zvlášť když jdu ponejprv do ní,
cítívám takové rozechvění ti sladké,
takové třesení sladké v celičkém těle,
jako když jsme před lety, mladiství blázni,
nemohouce přec ucpati výtrysky mládí,
zdravého, překypujícího to mládí,
spěchávali uličkami, víš, těmi
klikatými, a mezi zděnými potom
ohradami zahrad — ta omamná vůně! —
do tajemných domků k sladkým svým mlsům,
k Mariettě já, ty k Brigidě, které že obě
do tajemství artis amoris sama
Venuše zasvětila, byli jsme jisti, —
myslilo totiž naše zelené mládí.
(Ad vocem Marietta. Představ si, zahlédl jsem ji,
jak jsem teď pobyl ve Florencii, kde jsem
nejdříve chvátal do domu tvého, však mrzut
odcházel, nenašed tebe v něm. Slyš tedy: moje
bývalá rozkoš, mé rozmilé kotě, nu, věř mi,
v Ovidu nenajdeš takové metamorfózy:
rozhněvaná kterás bohyně zlostná
proměnila ji na díži, na díži hodně
nakynutou. Povídali mi, že prý
žije teď s jakýmsi ubohým kocourem černým,
farářem nebo takového cosi, a že prý
veřejné obětiště Venuši samé
založila s několika prý ještě
kněžkami, jedno z těch málo čistých, jen tak as

pro kocoury. Ale, jak vidět, už z něho
tloustne; jsouť výnosná obětiště přec všechna.)
Ano, má vášeň k starému umění roste.
Pozve-li mne některý Fortunát, bych si
prohlédl jeho mramory, bronzy neb nový
přírůstek jeho Pantheonu, nu, nejsem
pokrytec, ale docela upřímně pravím:
hořím prudčeji, než kdybych přes práh šel, pozván
k samé Frýně. A rád mám, ba rád mám já ženy.
(Nedávno Julianus chtěl dobírat si mne,
kardinál od svatého Anděla, — snad mu
náhodou vtipná žíla zbrněla — že prý
já, kněz, tři mám už děti, což neslušno knězi;
bez choti, což prý laiku nedovoleno.
Odvětil jsem mu, že mám děti, zvykem jak bývá
u laiků, a bez choti, zvykem jak bývá
u kněží od stvoření tohoto světa.
Doufám, že dá mi už pokoj. To však jsem jemu
neřek', že vskutku již ve mně úmysl uzrál,
že se ožením, jak jen shodím svůj úřad,
ne snad k vůli kardinálovým vtipům,
než abych sobě se oddal, k sobě se vrátil.)

Ale vraťme se k věci, k pravé mé vášni.
Cestou z Neapole, přes Florencii,
Bologni sem až celé jsem poklady viděl
rukopisův a plastik, sám něco jsem získal
pro tvoje sbírky a také pro sebe něco,
tím vším pak oblažoval štrapace cest svých,
kancelářské též povinnosti, jichž cestou
přibývalo jen. Mezi fascikuly těch
diplomatických akt, tím spletivem tajných
dokladův a úkladův a nástrah, tu tam též
zastrčeny svazky mám menší a tenší.
Když jsem těmi většími unaven, znuzen,
vytáhnu si jeden z tenších, ať Platon
je to, ať Plinius, Vergil, a věř mi, že v celé
Italii není zahrady, z níž by
vůní tak silnou dýchlo to na mne a tak mne
osvěžilo, jak z jejich listů všech. V tajné

zásuvce, kde se přísně skrývají listy
předůležité, soška Herma mi leží
zlatité bronzy, nevýslovné ti krásy.
Vykopali ji nedávno v Terranuově,
rodišti mém, a když byl jsem teď ve Florencii,
přinesli mně ji darem. Kdykoliv denně
otevru zásuvku a uzřím tu sošku,
kterak mezi těmi listy, v nichž tolik
chytrosti je liščí a tygřího vzteku,
leží ona tak bezvadná, zářivá, čistá,
zapomínám na ty lišky a tygry,
všecek pronikán jsa půvabem jejím,
hudbou linií, krásou mužných těch tvarů,
jak v ní síla je něhou a něha je silou,
a tu cítím, jak vznáší mne stvoření božskost.
Božskost ta v kráse jest, můj Niccolo milý;
krása ta numine afflata. A nad ni
většího zlahození života neznám,
ani posvěcení a tedy ni štěstí.
Toť pro mne jako postranní alejí cesta,
stvořená k rozjímání, útulně vonná,
sváteční, vedle té mozolné, rušné, dnů všedních,
vedle silnice široké, od prachu bílé,
po které vozy hrčí, vojsk řady táhnou,
stáda běží a kořist se všeliká sváží.
Kdo si touto alejí navykne kráčet,
krok jemu zjemní od mysli, řídící krok ten.
Tohoto štěstí aby ve světě bylo
více, ve světě ještě tak hrubém a zištném,
v němž nejsi jist, jestli za trůnem, oltářem zrádně
nečíhá na tebe najatý zákeřník s dýkou
broušenou anebo s dýkou slovní, jež vraždí
déle a krutěj', než dýka z ocele chladné;
tohoto štěstí, té ušlechtilosti lidské
aby ve světě bylo více, buď přáním
naším i snahou naší a všechněch, kdo s námi
smýšlejí stejně. A průvodci k tomuto cíli
budou nám staří filosofové božští,
básníci slovem i kovem i mramorem teplým,
kteří tento svět pozemský zkrášlili duchem,

jak dosud nikdo.

Malou zprávičku ještě.
V Bologni byli jsme málem, málem již v pasti.
Ladislav, hrozný jak žnec, až k Sieně celou
Italii už požal a strojil se požat
pole též bolognská, město vyplenit, dvůr pak
papežský v něm jak hnízdo zajíců zajmout.
Bylo by se mu to zdařilo jistě.
Chybělo málo, málo, a byli jsme v pytli.
Docházely zprávy, že odklání už se
Florencie též od Jeho Svatosti k němu.
Bologní zatřásla hrůza. Co cenného bylo,
do Benátek jsme poslali narychlo napřed,
sami pak se chystali uprchnout z města.
Ale osud, nestálý, vrtkavý osud,
jakoby zažárlil na toho hrozného žence,
vysvobodil nás z hotové nastrahy této.
Poslal králi krásnou, prý na divy krásnou
apatékářovu dceru šelmovsky na noc,
aby ho vyléčila z večerní nudy,
což ta lasička provedla na divy řádně:
nápojem lásky nejen mu zahnala nudu,
než jakous příměsí mu ji zahnala navždy.
Za hrozných muk prý král pak Ladislav skonal.
Jeho Svatost byla příhodě této
nesmírně vděčna a volněji oddychla sobě.
S ní i my všichni jsme volněji oddychli sobě.

Teď pak míříme ke Konstancii přímo.
Po jiných cestách jiní též do města jedou,
jemuž náhoda uvíjí světovou slávu.
Se všech světa konců sjíždí se tamo
všecka nádhera, všecka učenost církve,
všecka moc a všecek majestát světa:
desítky kardinálů, biskupů na sta,
učených mistrův a doktorů tisíce celé;
přijedou patriarchové Antiochijský,
Cařihradský; přijede velmistr Rhodský;
přijedou obávaní odpůrci naši,

veliká světla Francie: Cambraiský biskup,
kardinál d' Ailly, a Gerson, přemocný kancléř
Pařížské školy, světla to bodavě ostrá,
pro nás až příliš snad ostrá; přijede také
Řehořův posel, kardinál Jan; ba i Východ,
bájivý Východ se zvedne za ranním sluncem,
aby byl pozorným svědkem velkého sporu
bratra Západu: přijedou bradatí Řeci,
Arméni, Rusové; přijedou mohamedáni,
Afričané, Etiopští a jiní;
přijedou poslové králův a vévodů řada,
kurfiřti, knížata; a přijede ovšem
sama Jeho Milost král Římský Sigmund,
který zplodil ten koncil a jeho jest otcem.
On také celý naň svět, co moc má a ducha,
zve a volá a nutí, chtě sladkým ho svátkem
mít, kdy zářná zasvítí očista církve
a kdy se Západem smíří se Východ,
aby církev byla jediná jedna.
Že to slavný bude sbor, o to už se
přičiní král sám. Rád má okázalosti;
v majestátu svém on rád bývá hercem.
Bude-li sboru též duší, co hybati má jím,
co jej nésti a vznášeti má duchem víry,
duchem theologie ryzí a pravé,
o tom tady pochybujeme vážně.
Na to mysl jeho příliš jest zemská;
není na křídlech posvátného v ní pelu.
Ona slétá radš níž, níž k sukýnkám ženským;
pro ně mu zahoří srdce, jak pinie suchá.
O tom by choť jeho řekla nám, prvá i druhá.
Máme o tom převeselé tu zprávy,
jak i korunu odhodí, aby moh' líbat.
Jedna z nich zvlášť je ti nezvykle nová;
toť jakby v koruně královské hnízdo měl cvrček.

Stalo se to loni v Inšpruku městě.
Král Římský přijel tam ze Solnohrad, a Bedřich,
vévoda Tyrolský, uvítal slavně a pyšně

hosta tak vznešeného hostinou s tancem
– znal on královu chuť a záliby jeho.
Všechno panstvo pozval i měšťanstvo přední
s paními, dcerami. Zvlášť z nich nápadna byla
krasavice, jednoho měšťana dcera.
Kdosi z mužů vylákal si ji tam stranou
do samoty a uloupil panenství její.
Ona se bránila, rvala, a, jak se jen octla
svobodna, rozkřikla, co se jí v paláci stalo.
Poplach, zděšení, úžas představíš sobě,
otázky ustrnulé, mstychtivý odpor.
Kdo že, kdo že mohl jen býti tak drzý?
V paláci vévodském! Při také vznešené schůzi!
V paláci na počest samého Římského krále!
Kdo že, kdo že on, kdo je? ptali se dívky.
Neviděla však do tváře hanobci svému
– tak praví historie, nejasně trochu;
zahlídla prý jenom, že dlouhou měl bradu.
Byli však — tu má ta komedie dva uzly —
byli tam dva jen rytíři se dlouhou bradou:
host všech hostů, vznešený král Římský Sigmund,
jeho pak hostitel, vévoda Tyrolský Bedřich —
(v milostných dobrodružstvích druh druha větší).
Ku podivu, a jest to záznamu hodno,
v podezření u všech rázem byl první.
Uherští magnáti nevolí bez sebe byli.
Hostitelka div neomdlévala hanbou
— nedávno teprv slavila s Bedřichem svatbu.
Všichni na Sigmunda s odporem láli.
Ale Sigmund na svou přísahal čest jim,
majestátem svým se dušoval celým,
že ne on dívku v paláci panenství zbavil;
kdo že je ten, kdo hanu tu na něho kydl;
že by se pomstil mu. Předvolali tu dívku,
kdo z těch dvou dlouhobradých je to, ať poví.
Odvětila, že opravdu dlouhou měl bradu,
ale že hlas jeho jiný byl, nežli hlas králův.
Na vévodě tedy zůstala skvrna.
Dívku král odměnil čtyřmi sty uherských zlatých.

Historie však zapomněla nám říci,
dal-li královský host čtyři sta této dívce,
nežli si připomněla, že po hlase nebyl
Římský to král — on tak zbytečně nebývá štědrý —,
ani, což divno, proč král sám tolik se bránil,
ani, proč všichni měli hned na mysli krále.
A to podezření v Inšpruku zbylo,
zrovna jak v paláci panenství inšprucké dívky.
My však ten třetí jsme, co mne si vesele ruce.
Vévoda totiž zanevřel na krále na smrt,
do služeb Jeho Svatosti vstoupil i s vojskem,
aby nám ochráncem byl na cestách na sněm,
aby nás v Konstancii samé pak chránil.

Na mne však čeká postní tam strava: tres causae
(netrávím dobře ty církevní spory a hádky),
k tomu zákusek, věc to jakéhos mistra
z Čech, prý kacíře, o něž není teď nouze.
Jak jen máš více svého rozumu v hlavě,
než ho připouští církev, a propůjčíš-li mu
úst svých, by hlasatelem stala se jeho,
čehož církev nikdy a nikomu vůbec
nepřipouští, už jsi kacířem. Rázem.
Nezáživné pro nás to věci. A je těch
kacířů v celém světě teď plno a plno.
Ovzduší dechem jejich jenom se třese.
Máme o tom ze všech končin tu zprávy.
Zvlášť ta viklifovština tříská nám okny.
Konsistoř pražská div neupíše si ruce
nářkem a žalobou, jak se kacíři množí.
Myslím, když tak v duchu to přehlížím všecko,
myslím — my sami, my sami že také jsme jimi,
Niccolo milý, jen že s rozdílem ostrým:
oni by nejraděj' stáhli s člověka tělo,
aby jen zůstala duše, jakási šerá,
katakombová duše, nezemská, chorá,
bez slunce, bez krve, mnišská jakási duše
(ne však těch chlastounů mnichů, ale těch čistých,
zbožnost co v srdci jak nebes milenku nosí;
nevím však, jsou-li kde ještě); naproti tomu

my chceme v těle krásném krásného ducha,
jasně lidského, hrdě ušlechtilého,
zářnou okrasu země, druhé v ní slunce,
odlesk samého božství, jeho spanilý výraz.
Divíš se povážlivé mé zbožnosti asi?
Věř v ni. Třeba se před svým okolím skrývá,
třeba mne světákem mají povrchní zraky,
ona jest ve mně, ale je vyšší a čistší,
vyšší a nepřístupnější, než vídám ji vůkol.
Nejsem přec ani k ženám v lásce své sprostý.
Do svého presbytáře nedám však, nedám
nahlížeti drzé, všetečné luze.
Jsou přec chvíle, kdy vyjasňuje se v tobě,
jako po bouři bývá, tušenou krásou,
přesvědčením, že dal by se zařídit život
krásnější, vyšší, než tuší mnišské ty duše.
U nich však, ovšem pak i u těch, jež vedou,
u těch zástupů bez vlastní hořící lampy,
nezvyklých domýšleti do samých konců,
u nich víra jest dýmná, dýmná jak požár,
jako požár lesní za větrů prudkých.
Ta jim odklizuje překážky všecky,
nemožnosti. Takého požáru víry
v nás už není. Naše zbožnost je čistší,
vnitřnější, bez okázalosti a hluku;
v srdci, ne v kolenou; v zamlklosti, ne v křiku;
Bůh náš není na praporu, ni v heslech
stranických, válečných. Tím však jsme proti nim slabší.
Přívrženců našich vždy bude méně,
protože nejsme fanatiky a nejsme
výbojní. Já však té víry nechci, jež kráčí
na výboj, v čemž se ovšem rozcházím příkře
s Jejich Svatostmi, svými představenými,
a snad i s tebou také, Niccolo milý.
Vím však, že nehoršíš se, jsa povznesen nad to,
abys pro různost mínění zakalil srdce,
to své dobré srdce, jaké přec bývá
nejlepším vyznáním víry a nejpravdivějším.

Příště, buď jist, už nepotrápím tě takým

rozjímáním. Doufám, že v knihovnách tamních klášterů čeká na mne chutnější sousto, jehož vůní neopomene list svůj zpříjemnit tobě tvůj

Poggio Bracciolini.

Dáno v Mantue MCCCCXIV V. dne Octobris.

Budeš-li psát mi, zač prosím, piš mi už přímo do Konstancie. Budu šťasten, když v chladném kraji tom první mne uvítá tvůj z jihu pozdrav.

* *

*

HLAS ZEMĚ

III

jásá země v chladné nádheře
po ránu mhlivém, teskném zášeře,
stem barev jásá, stupnicí všech tónů,
ne jarně hýřivých a krevně vzkypěných,
než klidně zladěných a moudře tlumených,
z nichž proniká ti tajený vzdech stonů
a v nichž bouř srdce, burné jeho plamy
už vlažně chví se, chví jen vzpomínkami.

Svou zlatou svatbu věru ve zlatě
dnes slaví zem a v samém brokátě,
se slabě rdíc, však místo důlků vrásky;
i ženich blankyt modroučký vzal šat,
ten sváteční, však z šatu vane chlad,
a jak tak myslí na jaro své lásky,
on shlíží k ženě-matce, žár jsa samý,
ne ohněm tvůrčím, než jen vzpomínkami.

Jim od těch vzpomínek se jasní zrak
a je tak čistý, pluje-li kde mrak,
že jenom ještě zvýší jejich jas,
vzhled oddaný, v němž klid a štěstí pije
dvé duší navzájem. Jim věnce vije
věk podzimní, tož z aster chladných krás,
a oni berou je a s pousmáním,
neb po životě plném smrt jim bude zdáním.

„Po žití plném, když jsi sebe vtělil
ať v živý tvar, svůj odlesk, obsah krátký,
ať v myšlenku, v niž vdechl jsi a zcelil
svůj vlastní svět, byť v skále trčel klínem
a nebe nad sebou měl jen jak pod komínem,
přec tvůj to svět. Klid cítíš v duši sladký,
když tvůrcem byl jsi, obraz svého Boha,
byť malým, jen když smělým, jak jen moha.

Tys žil! Co obsahu je v tomto vědomí,
co zralé síly v něm a zralé krásy!"
Tak zem i blankyt v klidu svědomí
svou dumá dumu podzimní. Sad, pole, háj
tou dumou prochvívá. V ten druhý máj
šat samé zlato, purpur obléká si,
v tak heroickém sebezapírání
se chystajíc na slavné umírání.

*   *
*

Řada jezdců podzimním tím krajem
zvolna kluše. Jeli dlouhým hájem,
řada zadní z něho vyjíždí.
Mezi nimi vůz drkotá malý,
černý háv v něm osoby dvě halí.
Z dálky řek' bys: Průvod hlemýždí!,
kdyby neplál neuhasný, vítězný
v drobném tvaru lidském duch tak bezmezný.

Mhlivé ráno bylo, když se zvedli.
Jedni na kůň, do vozu pak sedli
Mistr Jan a přítel Kardinál.
S bohem dali hradní čeledi,
s bohem zemi, již mrak zakrýval,
s bohem věrným i co nevědí,
co jich srdce činí. S bohem! S bohem!
Hruď se semkla, blysklo v oku mnohém.

Jeli dlouho pustým ouvozem,
zamlklí jak zamhlená ta zem.
Ale srdce tloukla jim všem směle,
a jak v mlze krása země celé,
jejích strání plesné zbarvení,
tajila se i v tom mlčení
síla jejich duší veškera,
hrdinnosti květ a nádhera.

„Na soud jedem', na veliké stání,"
mluví pevné jejich přemítání,
„proti všemu světu hrstka malá.
Chceme, nad vládou by Antikrista
zvítězila boží pravda čistá,
nechať Betlémem co světu dala,
pod sobeckou kádí skryto není,
než ať k nebi šlehá ve plameni."

Pevně sedí hlavy. Mužná víra
z odhodlaných očí jejich zírá,
z očí, v kterých hlubina je blesků,
schopná bouře. Jenom chvílemi
sem tam hlava mírně ku zemi
nachýlí se, jak pod tíží stesku,
jakby pochybnosti vedraly se v ni,
jako na topol tam černí havrani.

Tiše, tiše, šelestivě tiše
na háj, pole, k zaorané líše
déšť se snáší, šeptem šumící.
„Slyšet hlas — hlas církve kvílící:
Barva setřena a zlato ztemněno.
Ohněm lásky, ctnostmi zleštěno
kněžství druhdy bylo jako zlato;
ale nyní ztemnělo až v bláto —"

hlasitě dí Mistr v hněvném žalu
k mlčícímu druhu Kardinálu.
Ten však zasmušen, jak v mlze les.
Drkotá jen vůz, kůň zafrkal,
bez ohlasu zvuk tu zamlkal.
Zmlk' i Mistr, v jasnou dál se nes'.
Jednotvárně šelestivě padá
syrý déšť v ta šedošedá lada.

Po tři dni tak jeli zpola němi,
zahloubáni jeli rodnou zemí,
zasmutnělou zemí, zamlklou.
Hovor se jim hned už na rtech trhal,

jako slunný svit, jenž v zem se vrhal,
hasl dřív, než prodrat moh' se mhlou.
Každý, trpko nesa výtku z heresí,
na soudě už stál, zda pravda zvítězí.

Čtvrtý den, když z noclehu se brali,
volněj dýchli. Promodrávajícím
nebem obláčci se bílí hnali,
veselí, neb s proudy sobě hráli
slunečními, co se na zem drali,
jako děti s křikem hlaholícím
s potůčky si hrají, které k zábavě
lijavec jim nechal po své záplavě.

Víc a víc se nebe modralo,
víc a víc se slunce prodralo
mráčky řídnoucími. Je tak svěží,
jak když polem nahé dítko běží,
a to nebe též tak divně nové,
také modré, také atlasové,
také něhy, vůně, jasnosti,
jako nastrojeno k velké slavnosti.

Cesta stoupala. A podél ní
stráně snímaly své zastření,
a už svítí, planou, rudě hoří
koruny jich stromů v ryzím zlatě,
tam ty v zlatě, ty zas ve šarlatě,
jak by náhle ze stříbrných moří
na bronzových kmenech vyrůstala výš
zlatolistých větví pohádková říš.

Koně jdou jen krokem. Čím dál šíře
kraj se z mlhy zvedá, jasem hýře
zelenavým, zrudlým, žluťoučkým,
z něhož vzdorně černají se kmeny
ramenatých dubů, staré kleny,
a tam břízy s tělem běloučkým
rozběhly se strání, vesnické ty krásky,
naše pružné, štíhlé, svižné zlatovlásky.

Sem tam jeřabiny zaplály
s jásavými svými korály;
tu se smrk tměl, naše cypřiš slavná,
a tam výše, skvíc se od zlata,
o samotě lípa košatá
stála nad krajem, tak starodávná.
Pod ní samých zlatých listů hromádky,
babiččin to smích i vzdech i pohádky.

Hledí Mistr jako ve snění
na to divůplné zjevení;
hledí hloub a hloub v tu nádheru.
V duši jeho odráží se teskně
div ten celý, tázavě se leskne,
hluboko jak v horském jezeru.
Cítí krásu tu, co síly vane z ní;
slyší, rtové země šepcou velební:

„Plným žitím žila jsem; teď zmírám.
Zmírám vědouc, aniž slzy stírám.
Zlatem čistým vzpomínky mé hoří.
Silných zárodků mých, kam jen zřím,
roste, roste s prudkým prahnutím,
roste žitím mým. Ať v popel zhoří
tělo mé, já žiju dál. Jeť věčný duch,
nezničitelný a věčný jest; v něm Bůh.

Věčný, věčně tvořivý on jest.
V částečce on každé, které dává
krev i barvu, sílu růst i kvést,
rodit dál, že žíti nepřestává
v duchu věčné krásy, jak dí květ i list,
tajemství v němž věčna můžeš číst.
Dá i v bahně vyrůstati květu,
pokrevnost v němž nebeských je světů.

Síla věčná, Prasíla on jest.
Horské bystřiny když tajnou mocí
spěchajíce k mořím v tiché noci
hovořívávají s kůry hvězd,

ony mluví o něm, o té prasíle,
miliony let co mění na chvíle,
z níž vše vzchází, v niž vše zachází
u věčném oběhu, bez konce, bez hrází.

Zjasněna tím duchem klidně zmírám.
Zmírám klidně, aniž slzy stírám.
Zlatem čistým vzpomínky mé hoří.
Silných zárodků mých, kam jen zřím,
roste, roste s prudkým prahnutím,
roste žitím mým. Ať v popel zhoří
tělo mé, já žiju dál. Jeť věčný duch,
nezničitelný a věčný jest; v něm Bůh."

Svítí zem a plane, hoří v zlatě,
u vznešeném září majestátě.
Vidí Mistr slavnostně ji plát.
Cítí, cítí v srdci bouřný ruch,
jak svou sílu sbírá jeho duch,
svoji pokoru i majestát.
„Co je smrt?" – hlas vnímá, vůkol vše se skví! —
„Pouhý přechod jen zas v jiné tajemství."

Bouřně tluče srdce. Všechny síly
v něm se do jednoty soustředily;
duch je svázal v ni a vdech' jí klid,
duch, jenž jasně vystupoval z těla,
jak ta země z mlhy k jasu spěla,
a ten duch se jal mu hovořit:
„Co je smrt? – Jen hleď, jak všechno v ní se skví!
V smrti tvé jest život, pravda, vítězství."

Vrchol blíží se. Vše v průvodě
bezděky se cítí v obrodě,
jak jim hruď se zveselila všem.
Čilej' podkovy též zabřinkaly –
„Áh –!" už přední na vrchole stáli.
Vyjasněnu vidí zářit zem,
samý pahorek a chlum a pod ním ves
s pruhy polí, luk a vzadu les a les.

Za pahorky vlny hor se dmou
zmodralé, se strání zelenou,
s žlutým leskem javorů a buků;
vedle nich se vyšvihuje dřín,
smrk ční ponurý jak živý stín.
Vše jak zakleto je, beze zvuku.
Z mhlivých údolí tam v blankyt modravý
v těžké chmuře pnou se vrchy Šumavy.

Zvuk tu přerval kouzelné to ticho,
dobrodušný, teplý, srdečný,
že všem do tváře vlít' úsměv bezděčný
a co v předu stáli, vzkřikli: „Ticho!"
‚Durlidáj!... Durlidáj!...' to vřele zní a vrčí;
‚Durlidáj!... Durlidáj!...' stráň naslouchá a mlčí –
pasák dudáček jde zvolna s ovcemi,
dolů strání jde a s melodiemi.

Zticha hrne se to stádo věrné,
mezi bílými též sem tam ovce černé,
hrnou se jak vlnky, trávu škubají,
hrnou se jak vlnky, jako potají.
‚Durlidáj!... Durlidáj!...' to vřele zní a vrčí;
‚Durlidáj!... Durlidáj!...' stráň naslouchá a mlčí –
pasák dudáček jde zvolna s ovcemi,
dolů strání jde a s melodiemi.

„Krásná země!" pan Jan z Chlumu dí.
„Krásná jako pravá země boží!"
Petr písař dí a údiv ten se množí,
jak se každý vůkol zahledí.
„Zastavme se! Prosím, zastavme se!"
Petr volá, mladá hruď se třese
jemu vzrušením a tvář mu hoří,
jak zří na Mistra a jak se v obraz noří.

Rozechvěn též Mistr stojí. Cítí,
že to rodná zem se loučí s ním
prostým nápěvem tím dudáčím,
v němž svou všecku lásku, všechno žití

pro tu zem vřít cítí srdečně.
A jen duch mu brání statečně,
že mu do očí teď slzu netlačí
prostý, srdečný ten nápěv dudáčí.

„Zastavme se!" souhlasí pan Jan.
„Myslím, dobře je tu věru býti.
Udělejme sobě tady stan!"
— „Jsme tu ještě doma", Mistr cítí.
Zastavili všichni. Ve spěchu
s koní seskakují k oddechu,
by tu, doma ještě, sedli v družině
před obrazem božským k malé hostině.

Sestoup' Mistr též a usedli
na svah u cesty a pojedli.
„Krásná země!" znovu dí pan Jan,
vyjadřuje, čím všem oči plály
a čím prsa dýchati se zdály,
neb v tu chvíli čist byl nebes stan
a zem hořela jak v plápole,
v roklích jen se tiskly mhly a v údole.

Ticho. Vítr šelestil jen v listí
a dva obláčci kams pluli čistí.
Všichni zamlkli. Tak bezděky
cítili ten mezník odvěký,
jenž tu táh' se mezi zeměmi,
dvěma národy i jejich dušemi.
Cítili tu všichni mlčíce,
že tu jejich království je hranice.

Nejen říše zemské, kterou řetěz hor
chrání věrně jako strážný sbor,
ale hranice též — všichni dobře tuší —
hranice též říše jejich duší,
jak ji cítíváme za svítání,
tvrdou tmu kdy zář proráží ranní,
sladký úsměv nebes v zarputilý ret,
víra ve spravedlnost a v čistší, lepší svět.

„Pravda, pane Jene, krásná země.
Krásná jako pravá země boží,
jak dí Petr, hodná, aby sémě
boží rostlo v ní, ne blín a hloží;
sémě čisté, štědré, bez koukole,
těžkých klasů na horách i v dole,
národ svatý všude nitrem svým,
vyvolený k činům velikým.

Ano, drazí, krásná, krásná je to země!
V zemi té však také silné plémě,
silné duchem, pravdou chtěl jsem mít;
plémě ohněm svatým zahořelé,
vždycky hotové a vždycky smělé
v čin i slovo pečet pravdy vrýt,
ba i životem svým za ni stát
ochotně a oddaně a rád.

Jaká země! Kol dokola hory,
jako strážných duchů pavézy;
uvnitř jako zemský ráj v ní vidím sad,
v něm se dělníků jen hemží sbory
klasy chlebné, klasy pravdy žat,
samí doufající vítězi.
Pro čest boží, pro čest země té
pracoval jsem s vámi s láskou dítěte.

V srdce mé však namířili ránu
ti, kdož žitím protiví se Pánu.
Jeremiáš lkal by nad tou zemí:
„Od nejmenších do nejvyšších všeci
za lakomstvím jdou a křivou věcí;
ba i prorok se kněžími všemi
faleš provodí." Zda divna jejich zlost,
když jsme odkrývali jejich nepravost?

Co nám divno, sluhy Antikrista
zříme-li dnes horší vrahů Krista,
lstivější a ukrutnější též?
A že v sluhy Boží jako supi

vrhají se, haní je a tupí,
zlobně podvrhujíce jim lež?
Že jim zlořečí, je v klatbu dávají,
že je vězní, vraždí? Zda tím vyhrají?

‚Svět-li nenávidí vás,' Pán děl,
‚vězte, mne dřív v nenávisti měl.'
Pomluvili krále, království.
Král-li dobrý, dobrý-li náš lid,
co nám do pomluv? Co hany jejich kyd?
Štít-li svědomí se klidně skví,
nerozežrán rezem křivd a msty a lží,
co nám zloba světská, kletba papeží?

‚Aj, ven ze škol vypovědí vás,
ba i usmrtí vás, věříce,
že tím Bohu slouží velice,
a budete v záští dlouhý čas
pro mé jméno všem. A mnohý z hodných
vydán bude od rodičů rodných.'
Tak děl Pán. Než vítězí, kdo pro něj mřel.
Což je víc, než Stanislav a Páleč mněl.

Neučil jsem skrytě, než tvář v tváři,
kde se nejvíc mistři, bakaláři,
kněží, páni, vojíni a lid
v zástup scházejí. A s prosbou vřelou
celý svět a Českou zemi celou
vyzval jsem, by přišli usvědčit
na ten sbor mne z kacířství; než srdce věří,
že se nad pravdou tam Páně nezašeří.

Za ni stát tam chci já duší svou,
za ni stát tam chci já proti všem,
ne snad z pýchy, ale s pokorou
před tou čistou pravdou v srdci svém.
Neboť jedna pravda jest, ne tři,
jako mít je chtějí trojí papeži.
Byť i na čas zastřena je zraku,
ona vyjde, jako slunce z mraku.

Ale je-li za ni smrt má nutna,
třeba hrozná byla, přeukrutná,
podstoupím ji bez strachu a rád.
Neboť vězte, Písmo vám to poví:
V smrti za pravdu je život nový,
velký, čistý, který do tmy bude plát,
až ji rozrazí a rozžene
a všem nebe slunné vyklene.

Proto na rozhraní s naší zemí,
s těmi horami a poli všemi,
jež mi svaty jsou, ach, nastokrát,
prosím vás tu, modlete se snažně,
aby Bůh mi nedal státi vlažně,
ale setrvání ráčil dát
a s ním sílu klidu, ducha vzpružení,
aby ostříhal mne od poskvrnění."

Před obrazem božským takto děl
Mistr vznícený a k bratřím zřel
bez hnutí tu od pohnutí sedícím,
any oči oddaností plály
a v nich jiskry jako meče stály,
v druhý obraz božský hledícím,
když tu hořel neuhasný, vítězný
v drobném tvaru lidském duch tak bezmezný.

Jenom větřík zašelestil v listí
a dva obláčci kams pluli čistí.
A jen srdce tloukla v tiši té
tlukem novým, o lepším co světě,
o vonnějším čistších srdcí květě
napovídal tuchy hlasité.
Byly duše jich v tu chvíli dojaty,
jak když na adventní chodí roráty.

Tma je dosud, cesty zaváty,
ale v nebi hvězdy rozžaty
svítí na cestu i do duše
ve svaté a sladké předtuše.

Takým pohledem k nim Mistr hledí,
plným sladké rajské nápovědi.
Pohled ten jim zvedá záclonu
s krajů bez stínů a bez tmy, bez skonu.

Opodál, jda s psíkem od stáda,
pasák dudáček se přikrádá,
hledě zvědav na jezdce i koně.
Slyšel řeč, však smyslu nepostihl;
cítil jenom, že mu srdce zdvihl
muž ten zbožný. Cítil, hlavu kloně,
nevěda, ni jak, ni proč, že ze všech sil
v tajemný mu tlukot srdce rozbouřil.

Zdola hrne se to stádo věrné,
mezi bílými též sem tam ovce černé,
hrnou se jak vlnky, trávu škubají,
hrnou se jak vlnky, jako potají.
V klidu, jehož svět byl pln,
zněl ten škubot jako šepot vln.
Země zlatem ode chlumu k chlumu,
od hor k horám plála. Promluvil pan z Chlumu:

„Mistře Jene, jestli jaká vina
tebe svírá, pochybnost snad stinná,
neostýchej se vzít poučení.
Svědomí však dí-li, že jí není,
neubližuj mu, ať svět tě haní,
než stůj neoblomný do skonání!
Nelži před Bohem v své řeči obranné;
stůj však do smrti až v pravdě poznané!"

Kde kdo, sedě dosud s klidem skal,
sebou trh' a Petr zaplakal.
Byl z nich nejmladší a oddaně
za Mistrem šel. Ruky Chlumovy
Mistr dotkl se a propoví:
„Tak i buď! Ne tělu k ochraně!
Za jedinou hus vám pravda v nevoli
pošle brzy do Čech sokoly."

Všichni se tu v prudkost rozmluvili,
všem se ruce v důraz rozkátily,
všichni rozhorlením se země
vyskočili, kol Mistra se tísní,
domlouvají, svědčí, hánce plísní,
rozkřikují se: „Ne, nikdy daremně
nesmíš umřít nám, než pravdě žít!“
Dí jim Mistr: „Chcete proud snad zastavit?

Nechať běží svět, jak jemu Bůh
běžet dá a dovolí! Čí duch
smrti bojí se, ten ztrácí už
radost života; však blahoslaven muž,
který nebojí se zkoušek zlých.
Vezme korunu on z nejdražších,
věnec života, jejž těm zaslíbil Pán,
kdož ho milují. – Než jeďme dál! Čas dán.“

„Jeďme!“ kyne zachmuřen pan z Chlumu.
Rozjeli se zvolna, loudavě,
rozjeli se za námitek, sporu,
v neuspokojeném rozhovoru,
vyčítavě, zamítavě, reptavě,
až druh za druhem se nořil v dumu,
každý nevrlý a zatrpklý,
až pak cestou všichni zamlkli.

A tak jedou všichni zamlklí,
podkovy jen cvakají v tom chladě;
a tak jedou všichni zatrpklí,
jakby přidružil se k jejich řadě
host, jehož si v srdci nepřáli,
jenž však neodvratný byl. A klusali
pravdy rytíři, jak smutku zajatci,
jak ten, kdo jde od svých, zpět se obrací.

„Durlidáj! . . . Durlidáj! . . .“ to vřele zní a vrčí;
„Durlidáj! . . . Durlidáj! . . .“ stráň naslouchá a mlčí -
pasák dudáček tam zvolna s ovcemi
dolu strání jde a s melodiemi.

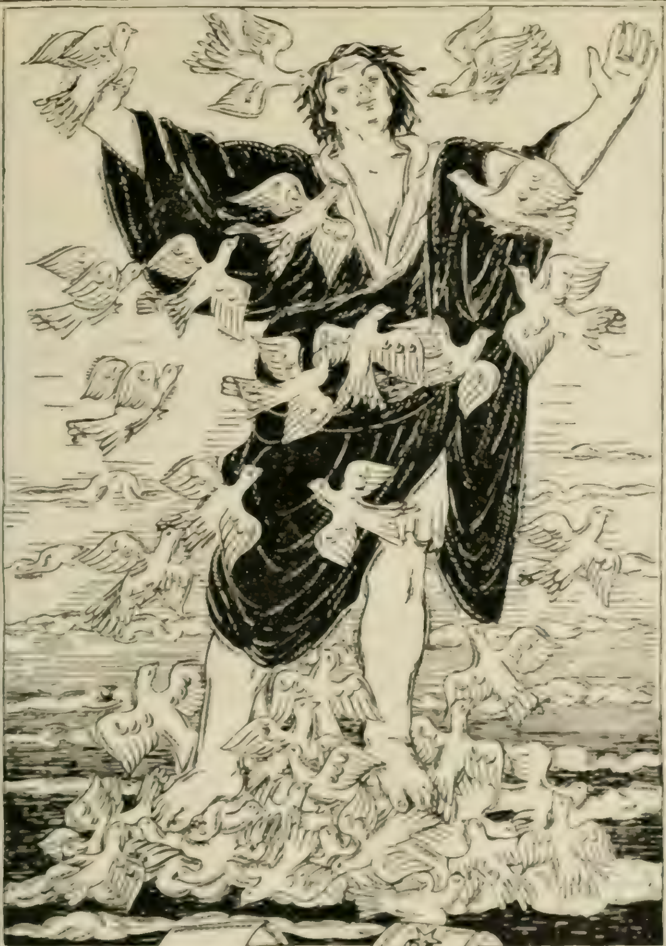
Neslyší však jezdci jeho dud,
slyší jen tu lež a jen ten blud,
který kalí zdroj a otravuje květ.
Jedou potřít jej, byť proti nim stál svět.

Jenom Mistr slyší je a mlčí,
jak ty dudy vřele zní a vrčí –
„To se loučí se mnou rodná zem ..."
Jemu láskou zalilo se srdce.
Byl by rád ji objal vroucně, prudce,
kochaje se v duši jejím obrazem,
jak ta pole, vísky, chlumy, les a les
na píseň se mění, takou tesknou dnes.

Ve vzdorném a mračném mlčení,
v něž se bolest jejich promění,
jeli jezdci, jeli pospolu,
podobni jsouc' tomu údolu,
v nějž teď spouštěli se pozvolně.
Ze mhly, v níž byl vězněn nevolně,
údol prosvítal, jak z pochyb jistota,
v úsměv prosvítal, v němž síla života.

„Na soud jedem', na veliké stání,"
mluví pevné jejich přemítání,
„proti všemu světu hrstka malá,"
mluví jejich tvář tak zadoufalá.
„Na soud jedem', na veliké stání,
nevoláni, jen svým srdcem hnáni;
jedem' zaštítit tam čisté lilium,
Kristovo nám drahé evangelium."

* *
*

ECCE SACERDOS MAGNUS

IV

V Bodamském jezeře se pyšně shlíž
se svými chrámy, věžemi a kříži
Kostnice říšská. V předu špýchar s věží
ční jako hrad, a za ním směs a tlum
střech vysokých, an dům se tlačí v dům,
a hradby kolem jako drak tam leží,
jenž devět tlam má, každou v jiné čtvrti;
buď vpouští jimi lid neb v zubech svých jej drtí.

Dnes však se neshlíží s tím klidem sličným.
Dnes jezero se vlní chvatem ryčným
a věže v něm se klátí klikatě.
Je shon a šum a křik; je chvat a sběh,
a každý dychtí dostihnouti břeh.
Zní vesel tlesk; řvou na se proklatě
veslaři řevniví. A vlny šplíchají,
jak do přístaviště ty lodi spěchají.

A v městě hlomoz týž, ba ještě větší.
Lid valí se; shluk divných zuní řečí;
cvak kopyt klape tupě – na herce
to posel cválá spocen se zprávou,
co v špalír tlačí stráž směs bezhlavou,
a z oken všech, z nichž visí koberce,
zří na to dědečci a v čepcích babičky,
v jich středu dětské však a dívčí hlavičky.

A vše se chví a třese v rozruchu,
až neklid přechází i do vzduchu;
vždyť blahem přetéká dnes Kostnice.
Sám papež k ní se blíží, hlava církve svaté
i srdce její, slunce její zlaté,
vší dobroty a moci studnice,
pán pravý celé země, neomylný rek,
všech otců nejsvětější, Kristův náměstek.

Co potokův a řek a říček pojal proud,
tolik tu různých řečí, tolikerý soud:
ten napřed už se modlí, sepjav ruce;
ten, rukou mávaje tam k jezeru,
všem nevídanou líčí nádheru;
ten čítá odpustky a absoluce,
a kněží blouzniví se mísí v tento ruch
a křičí: „Jde již, jde vtělený zemský bůh!“

Tam nedaleko v tichém sousedství
ční Kreuzlingy. V nich Svatý Oldřich tají
se v stínu lip, to staré opatství,
a za dnů jasných měkce rozlévají
se k jezeru a nad ně výš a dále,
jak srdce rozzpívaná k boží chvále,
hlaholy jeho zvonů, jako oblak hra,
jež skvíc se k nebi jde a na dno jezera.

Tam, přešed Alpy v trpké nevoli,
teď hostem papež Jan; ho z únavy
klid starých lip a klášter dumavý
a chvílemi ty zpěvné hlaholy
klášterních zvonů sice hojily,
víc touhou po Římě však kojily.
Břeh mořský zazářil mu, ostrovy
a perutě se mihly orlovy.

A se zástupem v nebi oblačným,
co na jih ubírá se svobodně,
ho touha nese směrem opačným
a pudí ho tak prudce, urputně.
„Vrať, vrať se!“ zní to — „Vrať se!“ zní to z nich,
z těch oblak plujících tak lehce v jih.
Než vyslancové již se berou k němu,
by v město uvedli ho velikého sněmu.

Je neděle tak chladnějasná, čistá,
Šimona-Judy, svátek podzimní.
Jak v jezeře by vykoupal se právě,
vlá větřík chladivý a chystá

se lipám s hlavy střást, co zbylo v ní
vzpomínek zlatých o bývalé slávě.
A pod nimi, jak včely když se rojí,
veliký průvod řadí se a strojí.

U brány klášterní vše kněžstvo Kostnice
ždá papeže, ostatky nesouc svatých
v relikviářích stříbrných a zlatých.
Zahrály zvony Světce Oldřicha:
vychází papež – zástup nedýchá –
vsed' na bělouše místo oslice
v ornátě bílém, s bílou mitrou v čele
a rozhlížel se jaksi rozechvěle.

Zrak plaše těkal mu, ač v pyšný klid
jej nutil násilně, chtě přehlušit
v svém srdci poplach vzhledem vzbuzený
v ten cizí kraj, jenž, jak ten Bodam, chladně
naň pohlížel, ba cítil, že i zrádně;
kde sám byl cizí, o nic opřený,
a kam jen nerad šel, jen chytře vlákán šel,
však přec jen šel a šel, svých výstrah neslyšel.

„Vrať, vrať se!" slyší tvrdý, přísný hlas,
tak vábný, svůdný a tak rozvážný;
mrak hrůzy jakby plul a spásy jas,
tak varovný on byl a výstražný
v tom ševelu a ruchu, pochodu,
v tom nepřehledném cizím průvodu,
jenž hnul se již a do města se bral,
jež vyvolil ne on, a Římský král.

„Vrať, vrať se v Řím! Co tobě do sboru?
Ty sám jsi sbor! Tys jediný! Tys svět!
Chyť okamžik a jednej, jednej hned!
Sic zavře tobě Sigmund závoru!"
hlas šeptá mu, až oči se mu kalí,
a rtoma škubá to a vášnivě se valí
krev pýchou vzkypěvší a hněvem prchlivým,
an v duchu vidí sbor svým zrakem žárlivým.

„Řím čeká tebe, Řím, jejž Ladislav
ti urval, znectil, ve svatyni tvou
dav koně uvésti a chásku hýřivou,
až Petrův chrám se otřásal, když dav jak brav
v něm s nevěstkami vřískal za smíchu
a opíjel se z mešních kalichů.
Nic kletby nedbali ti lotři otrlí.
Co také do kletby, když síru nechrlí?

Než v lepší svět mu pomohla již lékařka,
ta krásná, nu, ta krásná apatékářka.
Jsi zbaven ho. Číš spravila to, číš.
A upit Ladislav tvůj, upit láskou.
Ó, ženě neuvěř, zvlášť je-li kráskou!
Však za to Řím je tvůj! Proč jen tu dlíš?
Svůj z něho učiň hrad a proti světu všemu
i proti knížeti, slyš, třeba pekelnému!“

Tak hlas mu šeptal, jakby při něm še
kdos neviděn a radil jemu teď.
„Co tobě sbor? Ne tebe on, a ty ho veď!
Co causa unionis? Ustoupit bys měl?
Tys jediný! A causa fidei?
Ať voničku tu kletbou zalejí,
by bujně nehnala! Tak snadná procedura,
byť málo vtipná, sen by nerušila můra.

Snad nebudou tě rušit blouznivci,
ti Viklefi? Jsou sic to poctivci,
však chudáci, tak neživotní, hroboví,
nic s ženami mít nechtí, bláhoví,
a bez nich co je svět? To syrý den,
den zamlklý, v němž plískanice jen.
A třetí ještě, poslední jich causa —
hm, reformationis? Škrtni ji, a pausa!

Ta reformatio! Ó, znám ty krtky!
Ti tam se líhnou, kde je vladař vrtký
a místo lva jen pulec. Bujná krev,
to dítě slunce, vzbuzuje jim hněv.

Chtí na tu radost květů svalit kámen,
bezkrevně pod ním ležet, vzdychat ‚Amen!‘
Co tobě do nich? Tys plnost vrchovitá,
tys slunce plné sil a krve, autorita!

Ty, světa pán, buď nejdříve nic víc,
než pánem svým! Buď jenom pánem svým
a budeš potom vším a budeš vším.
Či věříš Sigmundu? Ta drzá líc!
Proč zvolil Kostnici? Urbs maledicta!
Proč pozval Řehoře i Benedikta?
Vrať, vrať se do Říma! Chyť vhodnou chvíli, chyť,
než sbor tě uloví si v nalíčenou síť!“

Vtom zazněla jak hudba po vlnách,
jak píseň lahodná, co znívá v snách,
hra drobných zvonů, dvojzpěv melodický,
víc nadzemský, než bývá zemsky lidský,
a potůček ten vzdušný náhle vtéká
v proud hlubší, hlubší, to již zvuků řeka,
až vpaď i nejhlubší zvon, poslední jak soud,
jak z dálky zahučel by slavný mořský proud.

Jan papež sebou trh' a ztěžka vzdých'.
Hle, před ním Kostnice! Zří — na lodích
a březích pestro, hlava na hlavě.
Jsou u brány. Vše utichá a kleká.
Jan papež zastavil se — do daleka
vše ostrým zrakem obhlíď pátravě
a dusil srdce tluk a chvíli nehnut stál,
an v mrtvé tišině jen hlahol zvonů hrál.

On cítil, že to smrtelný je krok,
a cítil, že to město — jeho sok,
jejž potřít měl by krutým železem
a bezpečným se vrátit vítězem
v svůj Řím, svůj milý Řím, svůj vlašský Řím.
Už vjíždí do brány, ach, kárán srdcem svým,
jež zmítalo se v něm, jak orel střelen s výšky,
a polohlasně vzdých': „Tak do pasti jdou lišky.“

A jede chmurně dál a jede bled,
chvílemi nad zástupy ruku zveď
a vpravo, vlevo vzduchem dělal kříž,
jak mečem mával by. Jak vítr lít' by lesem,
tak zástup rozšuměl se zbožným děsem:
ten šeptá modlitbu, ten lká svou tíž,
ten pláče hlasitě a všecko shýbá šíje
a kleká, křižuje se, v hříšnou hruď se bije.

Než papež Jan, jak žehná nežehnaje,
zří nedůvěřiv do cizího kraje.
Ni kraj ho neláká, ni klečící ten lid.
Tam, tam ho do Říma krev prudká nese,
tím zvukem v něm se tepot tepny třese,
že slyší ji jen „Řím — Řím!" ropotit,
a srdce buší mu jak moře rytmem tím;
v něm vlna za vlnou lká: „Řím! – Řím! – Řím!"

Vzpomínka, v studánce jak perlička,
mu vyskočila v hlavě: V Bologni
on po promoci jede na koni,
studentská kavalkáda celičká
s ním pyšně jede, s novým doktorem,
před nímž teď širá otevřena zem,
a mládež bolognská kol skotačí –
tři pištci v čele jdou a čtyři trubači.

A pestře ulicemi hopkují
a jedou náměstím a vtipkují:
„He, Baldassare, Baldassare, nu,
co asi máš teď za lubem?"
se tážou studenti. – „Být papežem!"
dí Baldassare v hrdém pokynu.
„Ichuchu! Dobře volils! Ať tě ďas!"
se smějou studenti mu na souhlas.

Teď neusmál se mladým slovům svým:
„Být papežem!" – Proč zrovna dnes
se vynořil mu mladický ten šprým?
Jan papež žehnající ruku vznes'

a žehnal zamyšlen a bezděčně.
Lid tlačí se a tlačí všetečně
a kleká, křižuje se, shýbá hříšné šíje
a šeptá modlitby a v hříšnou hruď se bije.

Než brzo zvědavost v nich vítězí
a zbožnost zahání kams v zámezí.
Již od brány se slavný průvod valí.
Jdou halapartníci, jdou s tasenými meči
zas jiní, konšelé jdou zmlklí v řeči,
jdou s korouhvemi v čele žáci malí
i větší s kříži, s hořícími svícemi
a mniši řádů všech, co jich je na zemi.

„„Tebe Boha chválíme, Tebe, Pána na nebi,
Tebe Otce věčného celá země velebí.""

Tak unisono pějí Te Deum,
však mnohý při tom šilhá v lidstva tlum,
a z cechu ševců, jak tu stojí v řadě,
i smích i vtip se prostořeký krade,
an s vytřeštěným zrakem vychrtlý jde mnich
a za ním druh, jenž vtělil se jen v břich,
a kolik řádů jde a kterých nejvíce
zas jinde čítají a tam zas čepice.

Neb zrovna preláti a biskupi
se zjevili a arcibiskupi
z všech světa konců. Těžké pluviály
a infule jim drahokamy plály
a na nich hedbávím a perlami a zlatem
jsou děje vyšity, tak tklivě v Písmě svatém
jež evangelista nám vypsal vzrušený,
a zvlášť jak na kříži pní Kristus zmučený.

„„Tobě všichni andělé, nebesa, vše mocnosti
Cherubi a Serafi pějí hlasem věčnosti.""

Hle, zrovna nese Ho tu pyšný biskup Vlach,
tam prelát ze Španěl, pluviál samý nach

mu splývá zlatem hořící
a na něm mezi matkou plačící
a Janem miláčkem ční na kříži,
jsa přibit hřeby, On a pohlíží,
tak chud a zsinalý a krváceje z ran,
jak pod ním matka štká a pláče učeň Jan.

Co země nádhery a umění,
co perel, drahého má kamení,
to leskne se a jiskří se a svítí
tu na pozdrav a čest a v ústrety
náměstka Toho, nejkrašší jenž kvítí
a dražší poklady, než co jich zaklety
má celá země, ve svém srdci nes',
by lidstvu vysypal a do srdcí je vnes'.

„„Tobě slunce, hvězdy vše prozpěvují o závod:
Svatý, svatý, svatý jest, svatý Pán Bůh Sabaot!""

Pak trojice se koní zjevila,
tak nezvyklá, a zraky zvábila,
až údivem se protáhla všem líce;
neb prostřední z nich monstranci nes' zlatou
i s hostií tak bělounčkou a svatou,
a ve zlatých dvou svícnech plály svíce.
Hned vše se křižuje a úžas plní vzduch:
„To Bůh sám vjíždí k nám! To vjíždí k nám sám Bůh!"

A za ním, aj, sám Jeho náměstek
už vjíždí do města jak bílý duch
na bujném bělouši. Dvé jeho sluh
mu cestu uvolňují mincí drobnou,
již lidu rozhazují s tváří zlobnou
a již lid chytá jako svatý ostatek,
an hrabě Monfort s věrným Orsinim
za uzdu bělouše mu vedou davem tím.

A za ním kardináli, dva a dva,
s klobouky širokými, rudými,
jež zdobeny jsou třapci dlouhými,

v purpuru jedou, břinká podkova.
A za každým jdou jeho pážata
a sluhové, ta cháska strakatá,
a koně frkají a zpředu zaznívá
zpěv sborový a výš se rozlívá.

„„Nebe, země slávy tvé plny, Pane, na nebi,
apoštolů slavný sbor s proroky tě velebí.““

Za nimi kurfiřti a knížata
a mocní vévodové, hrabata
a páni bohatí. Lid vůkol klečí.
To chvíle jest, kdy dech se jemu tají,
kdy ústa hovorná mu zamlkají
a srdce zajíkají se mu v řeči,
ta prostá, věřící; než i ta pochybná
se zarazila teď a stojí nehybná.

A papež žehnaje se vzhlížel chmurně
v ten lid i město to a zíral zpurně
a plaše zas; neb hruď mu svírala
ta cizota, ty strmé domy temné,
ty těžké postavy a neforemné –
po Římě touhou duše zmírala
a po Neapoli a Vlaších ohnivých,
po jejich ostrovech a březích zářivých.

„„Tebe mučedlníků vychvaluje jasný sbor,
Tebe církev vyznává, každý v světě její tvor.““

„Kam, kam to plížíš se? Jen v past, jen v past!
Vrať, vrať se v Řím! Tam tobě dáno vlást.
Zde všecko, všecko na tebe se zhroutí
a nebude ti možno uniknouti“ –
hlas šeptá mu – je kolem vše tak chladné
a drsné, nevlídné, ba přímo zrádné;
vše neútulno mu v té zemi germánské,
vše, zem i nebe zdá se mu tak barbarské.

„Kam, kam to plížíš se? Jen v past, jen v past!

Přec tvůj je Řím! Ba tvůj! V Řím vrať se vlást!
Zde všecky hříchy tvé jak hladní chrti
se vrhnou na tebe a uštvou tě a zdrtí.
Chceš sboru pro radost snad pořádat
tu štvanici? To velkodušné snad,
však malodušně as, však malodušně as
to zakončí se pak, jak krátký poví čas."

„„Králi slávy, Kriste náš, ty jsi věčný Otcův syn;
člověčenství na se vzals, vykoupit nás z našich vin.""

„Již sepisují je ti tvoji preláti,
jež sám jsi povýšil, a hříchy nehříchy
tam sepíšou a všecky pletichy,
a co je dlouhého, to nezkrátí,
a co je krátké, hodně natáhnou
a ve všem tobě hodně přitáhnou.
A Sigmund na to svoji pečet vtiskne
a tiše usměje se, v duchu výskne.

Stín Alexandrův vstane ve sboru
a tobě naproti se postaví
tak úsečný v svém němém hovoru,
že krev i jazyk tobě zastaví.
Sbor všechen vzkřikne, spatře tuto scénu,
v níž hlavní roli ty máš přisouzenu.
Tak v mysteriích vašich nezahrají hned.
Stín Alexandrův! Ha, zda sneseš jeho vzhled?"

„„Na pravici zasedáš v slávě Otce svojeho;
věříme, že soudit nás přijdeš za dne soudného.""

„To hra, kdy pořádně se herec zapotí,
však mrazivě, an sok ten naproti,
a marny proti němu hrot i meč,
a cítíš, zrazují tě kolena i řeč.
To prokletá je hra! Toť k ourazu!
To aby nervy byly z provazů
a oči aby ztvrdly v hřebíky
neb raděj změnily se na dýky!

Nic nepomůže tvoje „ne!“ a „ne!“;
ty souzen budeš a též odsouzen.
Či myslíš, že tě pustí smečka fen,
když kolem dokola tě obstoupne?“
A na papeže Jana úzkost padla,
on zachvěl se a smělost v těle chřadla,
svět kolem zazdál se mu příšerný,
až vzúpěl: „Proč jsem stal se sobě nevěrný?“

„„Pomoz, pomoz sluhům svým, krví tvojí spaseným!
Dej, ať v slávě věčné jsme připočteni k svatým Tvým!““

„Proč poddal jsem se? Proč? – Pryč odtud, pryč!“
se rozepjal v něm vládychtivý chtíč,
že ani neslyšel, jak v hudbu zvonovou
už vpadly varhany a se vší silou svou,
a ani neviděl, že ve hukotu tom
se na něj přísně dívá starý dóm
a měkce se sedla ho ruce snášejí
a za přívalu zvuků ve chrám kráčejí.

Chrám světel pln, zní varhany a zpěv –
„Ecce sacerdos magnus!“ pěje kůr,
však v Janu papežovi stydne krev,
on roztřásl se od mučivých můr,
i koleno se chabě drkotá;
však vzepřen chyť se ještě života
a hlasem zlomeným a dutým – „Deus meus!“,
jakby se kácel už, vzdých': „Libera me, Deus!“

„„Dej, ať v slávě věčné jsme připočteni k svatým tvým!““
opakuje průvod hlasem vysokým.

V ten čas se blížil k městu cestou druhou
ten, co jen v naději byl božím sluhou.
Ten Mistr z Čech, té země tvrdých hlav,
jež novým schismem proti Římu brojí
a sub utraque přijímat se strojí,
a mnoho jiných ještě divných zpráv
se rojilo tu o té zemi vzdorné
a zvláště o Mistru tom, hlavě nepokorné.

Už Bodam nese ho, to švábské moře,
už Kostnice se věží na obzoře —
ji zrakem klidným hledá Mistr Čech.
Duch jemu zveselil se cestou dlouhou,
neb kudy jel, kde kázal, všude s touhou
jej vlídně poslouchala srdce všech
a byly zástupy kol něho stále větší,
ač cizí navzájem si byli krví, řečí.

Už Bodam nese ho, to švábské moře,
tajemně vlny jeho šplíchají;
už Kostnice se věží na obzoře,
dnes hrději se věže vzpínají:
„Sám římský biskup naším hostem dnes!"
A pražský Mistr k ní své zraky vznes',
jak do prázdných, však ortel čekajících desk,
an v taktu ozývá se chladných vesel tlesk.

Jak k soudci svému hledí k městu tomu
a hledí zváben ke chmurnému dómu —
ký mrak se skví a černá nad věží?
Zrak napíná, a co jen matně tuší,
už rozeznává věřící svou duší,
an prám se zvolna blíží k pobřeží,
a radost neznámá mu duši zvlnila,
jež rostouc rostoucí se silou plnila.

On vidí, vidí, jasně, dozajista:
to na věž chrámu satan vyveď Krista:
„To všechno tobě dám, jestliže padna
se budeš klanět mně!" — A vidí v nebi,

jak na zem padá satan, potvorně se šklebí
a mizí, mizí; jenom skvrna zrádná
se po něm černě rdí. A jasno veliké
zem celou polévá i tvorstvo všeliké.

Prám vrazil v břeh a Mistr procitl.
Blesk odvahy mu v očích zakmitl.
Vyvedli koně, koňmo všichni jeli.
Lid sbíhal se, z Čech Mistra vidět chtěli
a nedbali teď kardinálů jedoucích
v purpuru, zlatě městem na mezcích.
Než Mistr zahlíď je i mnichů, kněží tlum
i vojsko papežské, a jel pln jasných dum.

Až usmál se, tak vida zvědavou
Konstancii. To včera přijel se zprávou
sem biskup Lubecký, že spoután jede už
ten kacíř z Čech, z ďáblovy krve muž;
ať každý pozor dá, by nevpaď v jeho lest;
neb jeho zrak tak pronikavý jest,
že lidem myšlenky hned vyčte ze tváří.
A proto líp prý všem, když bude v žaláři.

A Michal s Pálčem po několik dní
už podpaloval smolnou pochodní
svých žalob proti němu Kostnici.
Teď zrovna dopsal proti němu list
a vztekem bled se žene ulicí,
by na dvéře všech chrámů přibil jej a číst
dal všemu lidu proti bludaři,
jenž zemi nakazí a lidstvo znesvaří.

Aj, chvátá Michal chůzí šmatlavou
a pro sebe cos mluví hlasitě;
pravicí provází řeč mumlavou,
až brada třepe se mu masitě.
Snad do svědomí všel, by doloval,
a čítá peníze, jež král mu dal,
by zlaté doly zveď, jak náleží,
a s nimiž omylem on utek' k papeži.

U brány městské baví ulici
kejklíři strakatí. Ten s lána píská,
ten za bradu zas chytá mladici,
„Má nevěsto!" dí mlasknuv; po líci
však dostal od ní, že hned smíchem výská
dav stlačený a chechtá se a vříská.
Vtom jakby střelil v ně — hle, shlídli kacíře!
Hned za ním v let; rvou s sebou vše, i kejklíře.

Vše za ním řítí se. Jen opice
tu zbyla přivázána na láně,
kde pojídá kýs ohryzek. Toť směsice,
jak prachu kotouče. V ní po straně
zrak šilhá nevěstek a hází oddaně
na tučné úhoře a kapry udice.
A Mistr jede v hlučícím tom tlumu
na bujném oři vedle pana z Chlumu.

V něm srdce, které tlouklo zrychleně,
když k městu blížili se, ztlumeně
teď v herojský se vzpřimovalo klid,
štít Hospodinův, Jeho pravdy štít
si kladouc na hruď před zápasem.
A za ním dav se valil s hlučným hlasem,
až klopýtali, jak se k předu drali,
a křičeli a hádali se, ba i rvali.

A páni měšťané se pozdravovali
a z oken na kacíře ukazovali,
co jiní přede dveřmi všetečně
si prstem prudko naměřují naň:
‚To tedy on, co Římu nechce platit daň
a nedá církvi tloustnout netečně?'
A druhý jemu v kroji šenkýře:
„Jak pán on jede. Kdo by tušil kacíře?"

— ‚Nu, zdá se z pravých být. Jak klidně sedí!'
— „Ba vyzývavě." — ‚Ne, on vlídně hledí.'
— To je ten Čech, co u nás na dveřích
naň kostelních a na všech klášteřích

nám žalují? – „To on.“ – Jak že se zve?
Jak? Jak že? Hus? – ‚Snad houser, do krve
co štípat dovede?‘ – „Ba, na mou duši,
ten název lepší je a líp mu sluší.“

– Prý slovo v moci má, jak my své kuželky,
když stojí v řadě nám jak křepelky.
– ‚Teď zrovna přinesli to z Norimberka.
Tam kázal prý a celé město splašil.‘
– „Lid v ulicích ho čekal, spousta velká,
a zalíbil si v něm, že nezastrašil
se kletbou papežskou a bouřil v městě tom
do trojky papežské a odpustků jak hrom.“

– ‚Tu trojku by mu snad i odčítali;
však těmi odpustky si víc než prsty spálí.
– „To má je řeč. Ať papež jeden je, ať tři,
odpustky každému jsou nutny papeži.
A čím víc papežů dál bude v zemi,
tím víc budeme platit jako němí.
A ceknout proti tomu nesmíš ani *c*;
hned, hned ti z toho hrozí hranice.“

– ‚No, muž ten prý se ničím nezalekl
a řekl víc, než aby jenom cekl.‘
– „Však právě proto neuklouzne jim,
že kněžskou věc svou doopravdy bere.“
– ‚Jen takých víc! Ať do svinstva jen pere!‘
– „Jen že tu pravdu přec pak udusí mu dým!“
– „„Už tak to na světě. My nepomůžem' tomu.“
A Švábi vlézali zas do svých těsných domů.

A k bráně městské pestří kejklíři
se navraceli v hlučné směsici
a vtip svůj namířili k opici:
„Nu, co tam tropíš, nekřtěný ty kacíři?“
Dav chechtem zkřehlý vtip ten doprovází.
V dům zbožné pekařky už Mistr vchází.
A jak naň pohlédla, jak sesterská
ho vítala ta žena sareptská.

•

LIST POGGIŮV II.

V

Díky tobě, milý Niccolo, díky!
List tvůj mne skutečně v Kostnici uvítal první.
Co to však čtu v něm? Ty žes dopis můj spálil?
Že prý až příliš páchl ti kacířstvím? Tobě,
který jsi ozářen krásou a moudrostí pravou,
Hellady staré a Říma starého sluncem?
Vedle těch mudrců, pravíš, máš prý též bibli,
jejíhož dechu z mého prý necítit listu,
a že přec nutno spojit oba ty proudy
na jeden mohutný tok jak na slávu boží,
tak prý i ke blahu lidstva; nejen, jak já prý
píšu, staří filosofové božští,
básníci slovem i kovem i mramorem teplým
zkrášlili tento svět náš pozemský duchem,
jak dosud nikdo, nýbrž duch ještě jiný,
nový, duch to novozákonní, Kristův,
který ukázal cestu, jak život náš dá se
nejenom zkrášlit, ale též zradostnit, zblažit,
srdcem vysoko povznést. To pěkná jsou slova,
slova a rád je též říkám; škoda jen, že je
vtělit toužíme my, a ne ti, kteří světu
na spásu roznášet mají ducha tvé bible.
Já aspoň, stále jenž v ohnisku křesťanstva všeho
sedím, ni zavanout necítím ducha tvé bible,
ani zavanout, ani zavanout, pravím,
necítím tady, necítím ducha tvé bible,
ducha novozákonního, jak míníš.
Tvrdím přec s tebou: je třeba něco též chtít a
konat pro povznesení života všeho,
ale nemohu neusmáti se, díš-li,
s hlavou že zakroucenou nazad jít nelze;
muži že nesluší hračky, než ku předu kráčet.
Vím, jest mezi námi hračkářů nazbyt,
slovíčkárův a titěrů zbrklých i nudných,
nad něž je užitečnější příštipkář na vsi
anebo cestář, jenž kameny roztlouká na štěrk.

O nich však mezi námi se nemluví přece.
Ne, milý Niccolo! Jdu-li s klassiky svými,
přisámbůh, ti mi hlavu nekroutí nazad,
ale jí dávají sedět a hleděti přímo.
Jsouť oni moudří, ne blouzniví; jsou přece jako
čistý letní den, ne pařivý, mhlivý;
jsou tak chutně zralí, ne chorobné vůně;
jsou tak radostní, bez chmur a zbytečných nářků;
jsou tak klidní, i v pádu. Takový též byl
ideál života jejich. Ideál lidský.
Byl aspoň možný a dalo se dle něho žíti,
překrásně žíti. Jim na cestu svítilo slunce.
Na hlavy sypali sobě kvítí, ne popel.
Oni svět tento pozemský zkrášlili duchem,
jak dosud nikdo. Víš však, že od starých mládež
ráda se vyvádět dává, než o mnoho radši,
jak jen ji vyvedou, ubíhá, ubíhá od nich
za tím, co v dálku ji lákavou vášnivě pudí.
Uběhneme i my svým průvodcům moudrým.
Kam? A za jakým cílem? Bude krásnější cíl náš,
radostnější? Bude lidštější, blažší?
Dále jít musíme. Nemůžeme se věčně
za sukni držeti mámy. Křesťanství! — píšeš.
Zajisté, křesťanství. Které však, Niccolo milý?
Rci jen, které? Novozákonní? Římské?
Toto jest jen zlatohlav pohanské moci,
pohanské hrabivosti, přešitý jinak;
ono pak vymrštilo až příliš, až příliš
vysoko ideál životní, ve slovech že jen
zůstává pouhých, v heslech a slovech jen pouhých,
že však podle něho nežije nikdo,
nikdo, nikdo a nikdo, pravím ti, nikdo,
poněvadž ani nemožno dle něho žíti,
abys řekl, že věrně a upřímně žiješ.
Na špičku závratné věže vyleze smělec,
ne však celé město. A na chvíli jenom.
Nastálo se tam neuhnízdí ni ptáče.
Opakuji: jsem v ohnisku křesťanstva všeho,
ale ni zavát jsem necítil ducha tvé bible,
ducha novozákonního. Je teprv

předpověděn a nenarodil se ještě;
nenarodil se v našich srdcích. Snad, snad se
zrodí zas, jako se poprvé zrodil, kdes v chlévě,
mezi blahoslavenou prostotou dosud,
mezi prostými vnímavých srdcí a duší,
štědrých a vonných, jako je jahoda horská,
jako je malina a studánka horská;
ale v lidstvu, které znamená svět a
které znamená moc a panství a vládu
nad tělem i duší, věz, věz, ó, věz, že
není ho, není a není, pravím ti, není
ducha novozákonního. A zdali
změkne kdy lidstvo do té míry, že bude
schopno také plniti slova a nejen
hlásati, kdo nám to může povědět nyní?
Já tedy starám se o přístup ke pravdě možné;
neboť na nemožné nestačí člověk.
Lidské mi dostupno, ne však božské; než božským
chci si zjasňovat lidské. To už ti staří
dělali. Od věků přec je božské jen jedno;
věky jen odívaly je přerůzným rouchem,
různá jak oblaka odívají nám blankyt.
Proto tě snažně prosím, můj Katone přísný,
nedej od mnichů vzteklostí nassát své mysli!
Chceš-li pak spáliti list, hoď zlost svou i list ten
na váhu trpělivosti a ještě si jednou,
ale klidně, jej přečti. Prosím však, klidně.
Oni ovšem i lidi narychlo pálí.
Ale oni přec tobě nebudou vzorem,
tobě, jehož přejemné čivy se svíjejí mukou,
jak jen zapiští myš neb zaskřípá pila
nebo když dokonce na blízku zachrčí osel.

A tak jsme v Konstancii, Niccolo milý,
čili, jak Jeho se prořekla Svatost: „Jsme v pasti."
(Myslím, že tentokrát Jeho Svatost má pravdu.)
Byla to perná věru přes Alpy cesta.
Podívaná sic nezvyklá, úchvatná mnohdy,
ale cesta tak dlouhá, tak nesnesně dlouhá.
Neobešlo se bez trochu rozmarných příhod.

V horách arlbergských do sněhu vůz se
převrh', v němž Jeho Svatost ráčila jeti,
a Jeho Svatost zaklela od plic jak starý
condottiere — naturam expellas furca,
milý Niccolo, tamen usque recurret.
Město by ušlo; jen málo v něm pohodlí máme.
Leží na jezeře; než jezero samo
nemá teplých těch krás, jak jezera jižní.
Lid je tu těžkopádný, nepružné krve.
Také věci koncilu líně jdou, líně.
Druh tu nevěří druhu. Mocná je strana
proti Třiadvacítce, která je hříčkou,
bezmocnou hříčkou uprostřed pletich a intrik,
jakoby v cizím ponebí ztratila dech svůj,
vzdor svůj a rozhodnost k činu, a dokud se král sem
nedostaví, bude to tržiště, cirkus,
jenom ne svatý koncil. Jinak tu hlučno,
veselo, bujno. Žen prodejných pobíhá tady
skoro víc než kněží (prodejných rovněž);
slovem, svět je to, od něhož, nepodivíš se,
že se jen úprkem odvracím do světa svého.
Jak jsem jen mohl, unik' jsem z Konstancie té
prohrabávat kláštery blízké i dálné;
nu, a mohu ti říci, že neztupěl čich můj
lety a větří ještě na slušnou dálku.
Tvrdím tobě, co jiný už přede mnou řekl:
Sem až, a patrně ještě dále, se římské
rozlilo moře, a teď, kdy se odlilo, já tu
po něm vzácné perly a lastury sbírám.

V nedalekém klášteře cisterciáků
měl jsem zvlášť šťastný lov. Ne hned, abych nezpých'.
Dlouho jsem marně své lovce sokoly pouštěl;
s prázdnem vraceli se mi — oči i ruce.
Páter bibliotékář opustil mne již.
Nelákali ho příliš autoři moji;
on zase u miniatur duši by nechal.
Jest on malíř, vtipných, veselých očí,
které svým smíchem vyzdobují mu život,
jak on ty bible a žaltáře barvami, zlatem.

Štěstí však bylo blízko. Vytáhnu svazek,
přečítám stránku, přemítám, prohlížím listy –
„Quintilianus!" vzkřiknu s jásotem takým,
páter že knihovník z ruky upustil štětec.
S jásotem běžím k němu s tou kořistí vzácnou,
nesa ji ve vzduchu jako dobytý prapor.
„Quintilianus!" volám, „Quintilianus!"
Vytřeštěně chudák pohlížel na mne,
nadzvednuv se od svých barev a štětců,
od svých iniciálek a květnatých obrub,
jimiž zdobil právě velikou knihu.
Jenom jsem zahlíď, jak právě v literu zlatou
vmalovával něžný jakýsi výjev
barev čisťounkých, polní jak mívá je kvítí.
Brzy však, situaci pochopiv celou,
roztřásl se srdečným, dobráckým smíchem.
Jest on taký pomenší, obtloustlý mužík,
skoro, však ještě ne, stařec, rozumných očí,
v nichž jest, jak v pohybech, notná zásoba vůle,
s lysinkou, laločkem dvojím a bříškem, jež mrštně
za smíchu házelo sebou, jak prasátko v pytli,
když je na zádech na trh na prodej nesou
anebo koupeno z trhu. „Nu, tohle je, víte,
událost v revíru mém. Aj, taková kořist!
To se musí oslavit. Kořist i lovec.
Pravím: i lovec!" a povstal od stolu svého.
„Při sám svatý Tomáš, tak vzácného lovce
ještě jsem neměl. Už byli tu lecjací chrti,
Domini canes, co přinášeli sem chroptíc'
kacířské knihy, jež vrtákům pobrali vůkol;
jiní pak ještě, co pouze chytali do ok,
jako štíři očima vypoulenýma
do knih se zažrali, aby s vypoulenýma
očima odešli zase odtud. Než vy, vy
máte se ke knize – v tom se já trochu již vyznám –
jako náš opat k monstranci, jako náš prior
k láhvi rýnského, jako náš hospodář k míse
s pečenou krůtou a jako náš kuchař k sukni,
ke každé sukni, je-li v ní jenom ženská.
Hoříte po knize s takovou vybranou úctou,

s níž vítá vznešenost pokorně milého hosta.
Hospodář náš a kuchař nejsou sic vznešení pranic,
tím méně pokorní; ale tváří se takto.
U vás však je v tom vaše celičká bytost.
Rád mám, rád mám ten radostný životní oheň.
Každý svůj máme oheň, svůj životní oheň,
který ze srdce vesele šlehá a praská;
a jen dokud vesele šlehá a praská,
stojí za něco život a dá se též žíti.
Ale musí to býti oheň, ne čmudil.
Tak tedy kořist vaši oslavit nutno,
oslavit slavně, přeslavný Huberte, slavně.
Jak že se, prosím, ten váš paroháč zove?"
— „Quintilianus, Cvičení v řečnictví," dím mu
s úsměvem, neb se mi povídavý ten páter
bibliotékář zalíbil. „Quintilianus!
Nu, tedy pojďte, statečný Nimrode, nechať
oslavíme toho Quintiliána!
Pojďte, pojďte, smělý Sígfrýde, jenž jste
v našem pralese uhonil medvěda svého!
Oslavíme vás s vaším Quintiliánem."
Nestihl jsem ani se optat, jaký to Sígfrýd,
neb již mě vedl v oddíl knihovny stranou,
v řadách kde folianty největší stály.
Tam se zastavil, prst vážně na ústa vložil,
mrknul a děl: „Tu je můj tajný kabinet. Ti zde" —
máv' rukou k foliantům — „stojí a spí, nu,
jako rakve. Jich z klidu nevzruší nikdo."
Úzký pak oddíl knihovny, ve kterém v šesti
řadách folianty vysoké stály
se hřbety zlatými, jedním odtáhl prstem —
byly to dvéře jen, knihy v nich byly jen masky,
vlepené knižní jen hřbety s nápisem zlatým
„Summa theologiae", „De unitate
Ecclesiae", „Historia Ecclesiae"
a tak dále, a dvéře jak otevřel, ejhle,
udiven vidím jako píšťalky varhan
filigránských čistou skupinku láhví,
zavalitých i štíhlých, a talířky čisté
s uzeninou a rybičkami a sýrem,

s ořechy, mandlemi, hrozny a s bochníčkem chleba.
Všecko bylo tak čisté, vkusné a vonné,
že se mi od laskominů stáhlo vše v ústech.
„Tohle je mé zas sacrosanctum. To můj je
diplomatický kabinet, do něhož ten jen
nahlédne legát, jejž páter bibliotékář,
pojav důvěru k němu, k tajům těm vpustí,“
smál se hostitel můj. „A to bývá“ řek' vážně,
„vyznamenání!“ A vzav jednu láhev, tak něžně
pohladil ji, jak roztoužený jen hladí
milenec, ještě začátečník, své milé
ruku, až po lokýtek. „To můj je zas“, smál se
dobráckým smíchem, „Quintilianus, ten pravý
cvičitel v řečnictví, magister orator slavný,
zázračný rozvazovač jazyků všechněch,
perla výmluvnosti a – vtělená ctnost vám.
Pro tu ctnost právě ctím ho a miluji nad vše.
Neboť ve světě, milý pane, jí není.
Mohu vám to bezpečně říci; jsem starší
vás, ba o mnoho starší a zkusil jsem světa.
Tak pravé ctnosti, pravím, ve světě není,
zvlášť pak ne u těch, co plná ústa jí mají,
u těch handlířů ctností zkroucených očí,
u těch hledačů Boha, posedlých ďáblem –
pohleďte jim jen do očí, plny jsou žluče;
na jejich krok – jako Kainův plazí se kouř, a
bez veselosti srdce jsou, bez vzletu, zvuku;
ťukněte, zazní jak puklý hliněný hrnec.
Myslím, že ani náš opat, o němž jde pověst
nejlepší, není, poněvadž přec jest jen člověk,
tak zcela ctnostný, jak tento můj Quintilianus.
Neboť falše vám v něm není ni kapky,
ani kmitu, a čím je starší, tím bývá
ctnostnější v povaze své, ne na oko, ale
v povaze své, dím, ne jak u lidí bývá,
stářím že slábnou a hloupnou a bojí se smrti,
čehož kazatelé naši, jak známo,
dovedou výhodně využitkovat svému
klášteru k duhu; ale tento můj dobrý
Quintilianus čím je starší, tím bývá

bujařejší, že nutno mu pouštěti žilou,
aby krev byla řidší. A proto, můj hosti
vznešený, prosím, pro tu ctnost jeho, prosím,
pro tu absolutní ctnost jeho, prosím,
byste si v mém též zalíbil Quintiliánu.
Je-li ten váš též takým pramenem živným,
perlou výmluvnosti a vtělenou ctností,
tož jsou to sourozenci, o jakých neví
ani Nový Zákon. Starý, ten zná jen
Kaina a Abela. Při sám svatý náš Tomáš,
není-li, slyšte, ten váš Quintilianus
silný, jak naši kazatelé, in vino
— ti jsou v tom punktu obři; pijou prý, aby
nedostali škytavku na kazatelně —
není-li, jářku, ten váš Quintilianus
silný, jak naši kazatelé, in vino,
sázím, sázím celý svůj kabinet na to,
že bude Abelem ten váš Quintilianus.
Můj Kain srazí vašeho Abela k zemi,
ne však, jako ten starozákonní bratr,
aby ho zabil, než s novozákonní láskou
aby ho se země zvedl k bratrské shodě:
‚Víš, bratře, nezkušený jsi. Padls, žes lačněl.
Sytému nikdy neuškodím já tobě.'
Tak také nám třeba obrniti se řádně,
aby nás nezklátil dobrý můj Quintilianus.
A proto, vznešený hosti a statečný lovče,
usednout račte, ať zazvoní poháry naše!
(Dříve už za řeči přistavil nevelký stolek.)
Zvuk ten sladký je sladší než vyznání lásky,
než zvěst o dědictví, než volání slávy.
Přinese zapomnění, uspokojení.
A to je veliký dar, můj pane, ba velký.
Neboť život nevím, nevím, zda komu
uspokojení dá, leč odtrhne-li se
od něho nebo povznese-li se nad něj.
Na vaše především zdraví, na vaši čest a
slovutnost, na vaši vybranou líbeznost, prosím" —
Nemysli, když ti to všecko píšu tak věrně,
že jsem snad ješitný. Činím to proto, že také

tobě se zalíbí snad ta figurka mnišská,
trochu sic směšná, než zcela neškodná věru,
milejší zajisté, nežli ti vychrtlí štváči,
slídiči, taškáři s ostatky nesvatých svatých;
nežli ti chlastouni mniši, hrubí a drzí,
že když je ráno potkáš, zkažený den máš.
Přiťukli jsme si tedy a musím ti říci,
co jsem jemu hned řekl, všecka že sláva
jeho Quintiliánu. „To teprve, pane,"
spokojeně a mnohoslibně se usmál,
„to je teprve, pane, ‚Kyrie' skromné;
po něm jásotnější ‚Gloria' přijde;
potom ‚Credo', vyznání pevné a slavné;
po něm dojemný ‚Sanctus'; něžný pak ‚Agnus
Dei'; konec pak ‚Alleluja' a ‚Amen'.
Od každého číšku vzácnému hosti.
Krásnějších názvů skvostným těm dárečkům božím
nemoh' jsem najít a myslím, že najdu váš souhlas.
Nemněte, prosím, že jsem jen vtipkář. Je víc v tom
vtipkování mém než v kázáních našich
predikantů, co hrdlem jen mluví, ne srdcem.
Já však při těchto vzácných dárečkách božích,
věřte, že víc denně blízkost cítívám Boha,
než kdybych každý den pět kacířů spálil.
Rád jsem, že slovům mým přikyvujete souhlas.
Je mi tak vzácný, protože vídám jej zřídka.
Tu by mně připočetli k lepšímu, kdybych
vskutku je pálil, aspoň knihy jim pálil;
já však ni toho nedovedu a dosud
daří se mi, že opat na mé je straně.
Miluje knihy on a vyšší má názor.
Už také pořouchlým kacířem nazvali mne tu;
myslím však, v tichém že srdci kacířství není.
Piju svůj pohárek, po tom se nepídě, jakou
soused má podšívku, není-li strakatá příliš
nebo rudá, by mohla podráždit býka.
Nejsem však pijan; jsem ctitel jen vína; jsem víc, jsem
zbožňovatel, a věřte, že po takém hltu,
po takém ctnostném, cítím se člověkem lepším;
piju-li ve dvou, jak dnes, tím lepším se cítím.

Ještě jednou, prosím, na vaše zdraví!"
Pojídali, popíjeli jsme takto
dle jeho pevně stanoveného řádu.
Byla to jen pomlska, mistrovský kousek
pátera knihovníka. Zladěno všecko
bylo a stupňováno a odstiňováno,
v pravém jak díle uměleckém. Ten páter
jakoby od tvého kuchaře něco byl pochyť
o vlašském stole, jakousi ozvěnu lepší.
‚Gloria' bylo tak hřejné; ‚Credo' tak mile
přitrpklé, ale hned po srku sládnoucí divně;
‚Sanctus' bylo jak slunce, zlaté jak slunce,
rozlité svátečně po lukách o hodě božím;
‚Agnus Dei' zas samá lahoda, vůně.
Když pak jsme ode všeho pojedli trochu
za řeči veselé, on stále jejím byl vůdcem,
všeliké vtipné příhody vyprávěl slušně,
(něco z nich do svých Facetií si vložím;
mám jich už řadu; bude to veselý codex)
já mu též něco ze svých přiložil zásob,
že se div nerozsypal – a když jsme tak s chutí
popili po pohárku každého druhu,
nalil on nakonec takého zářného vína,
jasného, samá perla a předivné vůně.
„Alleluja!" povstal a zvolal. „Zde toho
můžeme popřát si více. Ta dřívější byla
příchutí talířů; tohle je průvodcem řeči."
Bylo mně to už, přiznám se, poněkud dlouhé;
ale k vůli svému Quintiliánu,
k vůli další snad ještě kořisti skryté
oddaně hrál jsem věrného soudruha číškám,
oddaně v hrdlo pěl ‚Alleluja'.
Vtom náhle
otevřely se dvéře a zvolna a tiše
vešel mnich, už také starší a sivý,
trochu vyšší v postavě útlé, ne vyschlé.
„Při sám svatý Tomáš! To pravé teď bude
collegium –" páter knihovník zvolal.
Zalekl jsem se této návštěvy pozdní;
ale odevzdal jsem se osudu svému.

Víš přece, když on tomu chce, že dovedu také
poháry stavět dnem vzhůru. Čekal jsem tedy.
„Dáme tvému patronu svíčku, že k nám tě
poslal. Já, víte" – dí ke mně – „já z přátelství k němu
ctím jeho patrona, svatého Tomáše, všech to
patrona stavitelů, parléřů našich."
Představili jsme se, sesedli jsme se,
připili jsme si. Čekal jsem zvědav, co přijde.
Na prvý pohled jsem poznal, že silný kdos vešel,
který sám si dostačí vždycky a všude,
který je všecek u sebe, uvnitř, muž celý.
Řeč zatím spřádal bibliotékář.
Ale brzy i host se rozmluvil vážně,
zvláště k mojí poznámce o rukopisích,
že je též viděl, kde a kolik jich bylo.
Vidíš mne asi, jak jsem hned doutnal a vzplanul.
Hladné otázky mé nestačil tišit,
řeč se jen valila, hostitel naléval jenom.
Host však popíjel zvolna, řekl bych, cudně.
– „Vy tedy rád máte knihy? Já zase stavby,"
podotkl náhle a zářivě odmlčel se mi.
Povzbudil jsem ho k výkladu o jeho stavbách.
Pohlédl na mne pátravě, dím-li to vážně,
nechci-li výkladem jenom krátit si chvíli.
Pátral, zdá se mi, stojím-li vůbec mu za to.
Hovor šel sem a tam, já o starém Římě
zmínil se, o jeho chrámech, jichž zbytky že zbožně
shledávám. To, myslím, pomohlo. Všecek se zachvěl
Pomlčel ještě, sklopil oči, pak zvolna
děl: „Já také konal podobné cesty
kdys. Jsem stavitelem. Byl jsem jím aspoň.
Duší jsem jím dosud. Stavitel chrámu."
Odmlčel se, jakby se ostýchal dále.
Teprve za dalších řečí a pobídek našich
opět se rozmluvil, a já jenom spěchám
zachytit slova ta, dokud jsem uchvácen jimi.
‚Pane", děl, „ve mně se všecko roztřese chvěním,
vyslovím-li to slovo: stavitel chrámu.
To byl můj sen, má touha, to byl můj život.
Z rodiny kamenické jsem. Z Flander byl děd můj,

kameník, a zemi té náležím dosud
celou svou bytostí. Opat jeden si vzal ho
v porýnský klášter svůj a sem si též otec
ženu přivezl z Flander. Též kameník. Huť mne
stavební vychovala. Tam s rostoucím chrámem
rostl jsem zvolna i já, a v duši mé rostla
ke stavitelství přímo šílená láska.
Po Rýně do Kolína pluli jsme jednou
s otcem, do jeho chrámů, a já, ještě hoch, pak
blouznil jen o nich. Častěj' tam ještě jsme zašli.
Vidím je všechny, jich kamennou krásu;
všechny tu přede mnou stojí, jak mlád jsem je vídal:
Svatý Martin, Svatá Maria slavná,
Svatých Apoštolů chrám, Svatý Jiří,
Svatý Severin, Svatý Gereon divný,
Svatá Voršila, Svatá Cecilie též,
Svatý Ondřej, Svatý Pantaleon i
Svatý Kunibert a v plenkách ten obr,
nový ten chrám, co teprv do nebes růst chce –
všecky tu přede mnou stojí, jak mlád jsem je vídal,
o nich blouzníval, jim se nadivit nemoh'."
(Jestli tu litanii všech svatých jsem spletl,
odpusť; dosud však pamět má dobrou je mincí.)
„Ale děd v huti smával se blouznění mému.
‚Krásné jsou, pravda; ale což je to, hochu,
proti stavbám u nás, ve Flandrech! U nás!
Což je to teprv proti zázračným chrámům
Francie!' Nechápal jsem dědovy řeči.
Jak by mohlo ještě cos kraššího býti? –
myslil jsem a dychtivěji a častěj'
naslouchával dědovým popisům země
jeho rodné i sousední Francie, jaká
v nich jsou města a jaké divy v těch městech
z kamene vyrostlé, chrámy a radnice, zámky.
Krev ve mně zabouřila po kráse rodné
země. A když jsem školou cisterciáků
prošel a ke stavitelství od nich byl určen,
rosu ucítila má žíznivá touha:
vyslali mne prohlédnout stavby v těch krajích,
zvláště ty, co jsou nového slohu. To byla

pro mne pouť slavná, pouť vroucná, pouť nejpobožnější.
Prošel jsem Flandry. Nemohu říc' vám,
jaká se mnou stala se změna. Nu, víte,
krev není voda. Já krev jsem ucítil rodnou.
Vy, pane, také jste před chvílí ohnivě mluvil,
v starém jak Římě hledáte, syn jeho věrný,
ostatky starých chrámů. Rodná v nich duše,
která vítá a líbá polibkem věčným.
Já jsem se rozchvěl, já jsem se roztřás', já smál se,
plakal, jásal. Byl jsem jak pomaten myslí.
Bojím se, unavil bych vás výpočtem krásy,
kterou jsem viděl. Město za městem věru –
Lutych, Tongry, Luváň, Maliny milé,
Antverpy, Gent a Bruggy, Oudenaarde, Ypry,
Brussel, Soignies, Tournai – pokladů poklad,
země požehnaná duševní krásou.
Děkoval jsem nebi, že krev mám z té země.
Šel jsem obrozen v nitru. K Francii zahnul.
Vidím to všecko jako na svojí dlani:
Arras, Amiens, Beauvais, Rouen, Chartres,
Bourges, Le Mans, St. Denis a Paříž a Remeš
byly mé pouti zastávky hlavní,
byly mé duše jásotné vzdechy.
Pouť to k zázrakům byla, k zázrakům, pravím,
k zázrakům nejpodivnějším – ne k jakým jinde
poutníky vábí a které, my si to, pane,
můžeme říci, jsou urážkou, neřeknu Boha,
– neboť co může urazit Boha? – než vkusu.
Ale to byly zázraky pravé a věrné,
zázraky lidského ducha, zapáleného
jiskrou boží. Zkamenělé to hymny,
zkamenělé modlitby velikých duší,
vzdechů, díků, pokání, plesání výraz.
Zkamenělé, aby zůstaly věčné.
Zdi a oblouky, pilíře, fiály, vížky,
uvnitř pak sloupy a klenby závratně smělé,
všecko to chvátavě roste rostoucí touhou
v krásnější světy, než náš jest, do ráje rájů.
Kružby a růžice, hlavice sloupů a na nich
veselé kvítí a listí i zvířátka čilá,

vše to tak svěží a čisté je, jako když v lese
zpívá kos a jahoda zazrává první
na pokraji jeho. A celé to dílo
vypučívá jak topol v závratnou výši
nad městem drobným a v oné závratné výši
rozpukává květem nádherným, velkým,
by tam vyvonělo svou duši. Toť zázrak.
Nic neznám podobného. Portály spatřiv
amienské katedrály, jsem zaplakal tiše.
Zaražen byl jsem tou pokorou vznešených duchů,
poražen drtivou silou něžnosti jejich.
V dlouhých řadách tu stáli, jakoby na Něj
čekali toužně, jenž řekl: „Já světlo jsem světa",
aby s Ním vešli k Němu. A cítil jsem také,
vcházeje dovnitř, že blížím se k Tomu, jenž vyšší,
vyšší jest, než co nejvyššího je v zemi.
Zdi tady mluví, zdi tady věří a zdi tu
unášejí duši k pahorkům věčným.
Mocný dech vál na mne veliké doby,
která ty hrady stavěla hrdinné víry,
v nichž se duše stává rytířem jejím.
A jen stesk zůstal, že jí už není, té doby,
která kamenům jazyky nadlidské dala,
šelest nebeských křídel. To veliký věru
věk. Nic dokonalejšího, nic neznám
vznešenějšího, nic tu na zemi neznám
zákonnějšího nad toto závratně velké
opus francigenum, v němž kdejaký úd a
kdejaký článek se pojí radostně v celek,
jednou myšlenkou všichni neseni jsouce,
jednoho zákona všichni poslouchajíce,
jakoby od věků srostlí. Jako kdys bohům
Prometheus vzal oheň, tak tu vzal nebi
stavitel kus věčna. A nevím, můj pane,
zdali řeč lidská vyslovila kdy vůbec
něco tak velkého, by v tom vroucnosti tolik;
něco tak smělého, by v tom pokory tolik;
něco tak mocného, by v tom něžnosti tolik
bylo, jako to tady vyslovil kámen.
To jsou díla z vnitřních zrozená ohňů,

z plápolů veliké myšlenky vyšlehlá k nebi,
z plamenů veliké víry širokých krajů.
Nemoh' jsem zraků ni srdce odtrhnout od nich.
Celé dni a týdny jsem provzdýchal u nich,
v nich a na nich, zachytávaje všecko,
celek i každičkou drobnost vtiskuje v pamět.
Leckde i noc jsem na věži vesele přespal.
Neboť upřímně vám to řeknu a směle:
milejší mně chrám ten sám sebou každý,
s tichem svým a samotou nejvýmluvnější;
neb jsem v nich nikdy nenašel zbožnosti také,
jakou měl onen, kdo těch chrámů byl tvůrcem.
Nad všecko těžší bylo mi loučení s nimi.
Obcházel jsem, obletoval jsem všecky
jako vlaštovka, když se na podzim loučí.
A než mi zmizel s očí ten živoucí zázrak,
postával jsem a vyvolával jsem v duchu
celý ten zjev sobě – a ty zástupy světců,
řady prorokův a andělů štíhlých
z jejich portálů se mnou šly z každého města,
až mne doprovodily tichými kroky
k zázraku novému. Nikdy většího štěstí
nezažil jsem, nikdy rozkoše sladší.
A já zamiloval jsem si i kraj ten,
zemi tu krásnou, a modlil se za její štěstí,
aby požehnání nebes vždy nad ním
zůstávalo, kde duše tak spanilé kvetly,
které tolikrát daly kamenům mluvit
krásou, jíž slovo nevyjádřilo lidské;
modlil jsem se, aby záhubu všecku,
surový dech zkázy odválo od nich.
Odešla doba ta a sotva se vrátí;
odkvetla, odváta její nadzemská vůně.
Doba jinošská našeho křesťanstva, myslím,
která je naší víry nádherným květem,
její poesií hrdinnou, slavnou.
Jiným směrem rostou teď duše a jinak
zabarvují se. Člověk ucítil v sobě
sebe a chce se uvolnit. Již ani v stavbě
netěší ho bývalá zákonnost přísná.

Nestavějí už takých zázraků v zemi;
dostavují jen. Svou píseň každý věk zpívá.
Nemůže být jinak. Jde o to jen, zdali
dobře ji zpívá. Má-li však píseň znít dobře,
musí v ní krev být a srdce, veškera bytost
toho, kdo zpívá. Byť i pukalo srdce.
Také já řídil stavby a opravy velké
v dozvuku veliké doby. Říc' mohu: byl jsem,
žil jsem, hořel jsem – neboť bez ohně není
životem život. Jak to říká můj přítel
bibliotekář: Každý svůj máme oheň;
ale musí to býti oheň, ne čmudil.
A já jsem hořel jedinou plamennou touhou:
ze svého srdce vystavět svatyni lidstvu,
z každé by zdi a věže, ba z každého kvádru
bylo cítit plamen mé hořící duše.
Alespoň část té touhy splnila se mi.
Komu se vyplní všecko? Ale již končím,
abyste nemyslil, že snad zakončím vzdechem.
Bůh chraň! Byl šťastný můj život, byl šťastný můj život,
protože posvěcen krásou, zasvěcen kráse.
Bez ní život uvadá, zasychá smutně.
Ale musí ji pěstovat duše, ne zrak jen.
Bojím se však, že až příliš dlouho jsem mluvil.
Promiňte stárnoucímu a vzpomínkám jeho,
zlatým listům podzimního již buku.
Jim je souzeno padat a padat a padat.
Ale jsou zlaté. Můj pane, na vaše zdraví!"
„Na vaše zdraví!" zvolal jsem dojat a připil
vzácnému muži. „Mistře, mnoho jsem viděl
chrámů, v celé Italii a jinde;
ale váš chrám, jenž z duše vyrůstá vaší,
třeba nedostavěn zůstal a zlomkem,
dojal mne nejvíc a nejhlouběj'. Na vaše zdraví!"
Mluvili jsme pak ještě dlouho a také
nákresy ukázal mi mnohé, jež ještě
utvrdily o něm hotový soud můj.
„Nuže, tohle náš konventikl je tajný.
Tu si popovíme a poulevíme,"
podotkl uspokojen bibliotekář.

„Oba jako na výměnku jsme tady,
zbytek dob starých, církev kdy vnitřnější byla,
pokornější. Psali jsme tu a také
iluminovali své kancionály,
graduály, hóry a byli jsme šťastni,
jako zahradníci bývají vesnou,
když jim rozpukávají záhony růží.
Také opat je našeho rázu a rád má
krásu knih i nástěnných maleb. Než všichni
ostatní, a hlavně všichni ti mladší,
už vám naplněni novým jsou duchem:
duchem okázalosti, výboje, pýchy.
Zamírá srdce při nich, a proto se jako
před větrem uchylujeme v útulek tento."
„Do staré církve, říkáváme si tiše,"
usmál se stavitel, „a aby nám třetí
pomohl tvořit kolegium, tož jsme si
zvolili, jen jako rosu, pohárek vína.
Prcháte také vy k milým starým svým mistrům,
abyste osvěžil jimi přítomný věk a
volal po věku lepším."
„To svatá je pravda,"
přisvědčil jsem.
„V Konstancii, to věřím,
neměl bych ani já stání," knihovník dodal.
„Těžko napravovat, když k nápravě není
ochoty rychlé. A nejmíň už nápravy bude,
bude-li žalářem a hranicí dít se.
Proč toho kacířství ve světě tolik? A nejsou
samé to bludy. Také zde máme něco
z toho Viklifa. K vůli výzdobě vzácné
dali to našemu opatu. Přečetl jsem to
všecko a vidím, že mnoho v tom zdravé je pravdy.
Ale nesnese ještě jí věk náš. A padne,
kdo ji dnes již před světem zastávat hodlá,
jako ten Mistr z Čech. Snad víc o něm víte?
Snad jste ho viděl?"
Já však jsem zamluvil řeč tu
boje se, že bych tak rychle nevyváz' odtud.
„Tři tedy uprchlíci —," přetrhl hovor

stavitel a malý svůj pohárek zvedl.
„Odjinud každý a jinam duší svou tíhne.
Nežli se rozejdou navždy z exilu toho,
nechať potvrdí, že se tu v přátelství sešli."
„Aby se v zpomínce nerozešli –," jsem dodal,
povstav, abych zakončil sedění veselým díkem.
„Ne, ne, ne !" zvolal knihovník protestem prudkým.
„Je přec nezbytno ještě provolat ‚Amen' !
Jaký pak byl by to obřad, by nekončil v ‚Amen?"
Vzal pak takovou čapatou, baňatou láhev –
‚To je náš, pane, klášterní výrobek vlastní;
pro examen žaludkův zázračné slovo,
pro každou hostinu nejlepší finis. Toť jako
na čepičce našeho opata knoflík.
Amen i Amen!" A do tří malinkých číšek,
asi jak ořech náš velikých, věru, nic více,
nalil temnězelené šťávy, a vskutku,
zdálo se mi, že žaludek, když jsem to vypil,
provolal: „Salve !"
S tím jsem se rozešel s milým
knihovníkem i stavitelem tak vzácným.
Uchvátil mne zrovna, což není tak lehké.
Ejhle, řek' jsem si, zcela jiný to člověk,
nežli my, a jak milý ! Třeba se s ním já
rozcházím o směru snah a smýšlení jeho,
přece tak zplna porozuměl jsem kráse
smýšlení, snažení toho a klaním se jemu.
Byl jsem zaražen, vida, mnohem že více,
nežli skutečné, vábí nás v skutečnu divná
harmonie věčná, nezemský rytmus,
nezemská melodie, za níž se nese
slovo i linie umělcova a po níž
dychtivě roste naše touha. Jsme děti
věčné touhy, a jenom ten, kdo ji nosí,
žije životem lidským, tím pravým. A jenom
ta díla, ze kterých zní nám divná ta hudba,
nejsou němá a mrtvá, Niccolo milý.
Nemám rád lidi, co v minulosti jen žijí;
sám přec mám rád římskou minulost, myslím však při ní
na budoucno. Ten muž však viděl v ní věčno.

Jen jsem se divil, jak pod mnišskou kutnou se může
skrývati taková duše. Vídám v ní hlavně
lenochy, požívače a nejčastěj' štváče,
sprosté, nehodné štváče; to však byl tvůrce.
Též o svém hostiteli změnil jsem soud svůj,
s počátku mysle, že je to mazavka tichá,
potom však uznav, že ve svém to oboru mistr,
jemuž sic rector jen Žaludek učený gradus
s titulem Magistra přiřkne, než přece jen přiřkne.
Ostatně milejší tento magister vtipný,
alespoň mně, než přemnozí magistři praví,
knihomoli ti nadutí, jimž od samé jenom
scholastiky ze hlav rákosí roste;
ba i milejší, nežli ta plazivá havěť,
co se drze tlačí ke starým mistrům,
by jich dedikováním a výkladem špatným
plnila měšec svůj zlatem a hlavy své pýchou.
Toť má episoda klášterní. Odpusť,
prosím, je-li proti vůli mé dlouhá.

Jiných novin zatím pro tebe nemám.
O tom kacíři z Čech se tu vypráví mnoho.
Sám jsem měl příležitost poznati leccos.
Jest on z těch přímých a prostých, co myšlenku pojmou,
ne aby sami ji, tu myšlenku, nesli,
všude upravujíce jí na zemi cestu,
až ji donesou moudře a vítězně k cíli;
nýbrž se jí, tou myšlenkou, dávají nésti,
až pak bez podstavce ve vzduchu visí,
padnou a rozdrceni bývají v prachu.
Takoví už bývají nadšenci smělí
nové myšlenky, takoví – mučedlníci;
padnou, ale nepadne myšlenka jejich.
Sama Jeho Svatost chová se k němu
s jakousi blahovůlí. Má císařův glejt on;
král jeho s královou jsou prý na jeho straně.
Byl jsem při tom, když zastanci, krajané jeho,
postavy pěkné a přímých vzhledův i řečí,
byli u Jeho Svatosti zaručit jemu
bezpečí pobytu. Jeho Svatost se slavně

zapřisáhla jim: „Tak zde bezpečen bude,
i kdyby mého vlastního bratra byl zabil."
Ale chudák Mistr při vší té přízni
sedí, ba leží už v žaláři, v nejhorším, jaký
Konstancie má. Leží v horečce prudké;
nebýt lékařů, jež sám papež mu poslal,
byl by už ten tam. Z toho vidíš, jakou tu moc má
Jeho Svatost. Sám už jest zajatcem otců
kardinálů. A přece ti známo je o něm,
že má rád slova přímá, zvyklý jsa z mlada
přímému seknutí mečem, a svému že slovu
dostává rád on. Jen že sekati slovem
není vladařů věcí. Jim ohebnost slova
slouží a vtipná hladkost; než vlastnosti této
u Jeho Svatosti není. A rozhodnost jeho,
řek' jsem již, zmizela zcela. Toť osudná jest už
jeho chyba. Byl jsem též při tom, když toho
Mistra protivníci, též jeho vlastní
krajané, u Jeho Svatosti sočili na něj.
Oni to vymohli též, že vsazen byl v žalář.
A jenom srovnám-li důstojnost zastanců jeho
se vztekem soků, s pěnou na ústech přímo –
ó, však známe je také u nás; i u nás
rodí se plaz ten, na nějž své brousívám péro –
srovnám-li jenom vystoupení jich obou,
cítím, na kterou stranu soud můj se kloní.
Když ho způsobem málo slušným a mužným
kardináli vylákali si z bytu
do biskupova paláce u katedrály,
by prý s ním promluvili o jeho článcích,
tehdy dva z jeho krajanů vymohli na nich,
že se už nevrátil do svého tichého bytu.
Jako potrhlí skákali, tančili v sále.
„Ha, ha! Už ho máme!" křičeli. „Už nám
neuklouzne, až zaplatí poslední haléř!"
Jeden z nich zvlášť, taký šmaťhavý, zrovna ti štěkal.
Když pak odešli, Jeho Svatost si vzdychla:
„Chraň mne, Bože, krajanů, jsou-li ti moji
též tací psi!" A mohu ti říci, že nikdy
u Jeho Svatosti nezaslech' slov jsem tak vroucných.

Bylo mi ho až líto. Jeť opravdu v pasti.
Čekáme k vánocům příjezd Římského krále.
Přijede s mladou svou královou Barborou, o níž
pověsti jdou, že vtělená ženská to svůdnost,
okouzlující prý pohanka svůdná,
která věří jenom v *tento* náš svět a
na tomto světě si blaženost zajistit hledí.
Král sice také neodvracuje očí
od krás a vnad a mlsů tohoto světa;
na venek velkou však jeví o církev péči.
Čekáme ho již dosti netrpělivě.
Pak snad ta bezhlavá hromada, které se říká
koncil, něco svede a bude snad konec
tomu hašteření a z mlh zdejších, takých
drsných a syrých, že řada nás, dětí to slunce,
Španělů, Vlachů, tady nemocna leží,
vrátím se k slunci a k tobě, Niccolo milý.

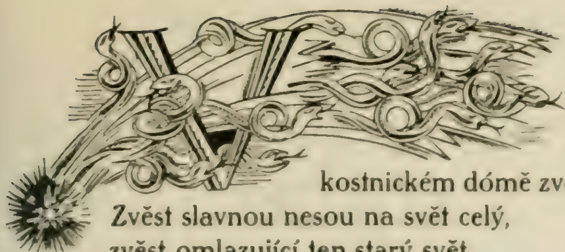
Dáno v Konstancii MCCCCXIV X. dne Decembris.

ET IN TERRA PAX!

VI

V kostnickém dómě zvony zahučely.
Zvěst slavnou nesou na svět celý,
zvěst omlazující ten starý svět,
jak v tuchách pod sněhem tu dřímající,
že cítíš semeno v něm klíčit chtící
a síly sbírat na jarní svůj květ
i na tu krásu plodů budoucích
a tvůrčích zárodků v nich, věčných, nemroucích.

Noc venku bezměsíčná, plná hvězd.
Zem pod sněhem, zas v novém kožichu,
si šeptem opakuje potichu
tu milostnou a sladkoblahou zvěst,
již od hvězd slyšela už tisíckrát.
I Bodam ztich'. Zří ještě ohně plát,
jež odrážejí se v něm v hluboké kdes dáli,
jak na dně na svícnech by opálových pálily.

A také dóm se rozhořel sty svíc.
Plá v presbytáři alej voskovic
jak sloupů bílých. S klenby lustry visí,
zdi hoří svícemi, jak v třpytu tom
by s nebem hvězdným závodit chtěl dóm,
a v lesk ten zlato s barvami se mísí
rouch knížat, šlechticův a halapartníků
a paní bohatých i městských tatíků.

Ba jistě chrám v tom skvělém zátichu
jak se samým by nebem závodil
v oslavě toho, jenž se narodil
bez slávy, nádhery a přepychu,
jen ve chlévě, kde na něj dýchali,
než z domova se vypospíchali
sem pastýři a králové tři v důl,
jen osel pokorný a dobrák vůl.

Sám papež Jan v něm slouží půlnoční
a prvním jáhnem sám král Sigmund jest,
jenž právě před chvílí svůj slavil vjezd
v to říšské město v žáru pochodní.
On přijel z Cách i s mladou královou,
kde starou korunou se Karlovou
dal korunovat a kde viděl v slávě,
jak sluší korunka i Babetčině hlavě.

A slávou zahrnut byv u všech cest
a dary zasypán byv od všech říšských měst,
on za průvodu knížat, panstva změsice
vjel do své vyvolené Kostnice.
Teď s korunou a v dalmatice pyšné
on králi králů přisluhuje v duši hříšné
a kleká k oltáři a majestát svůj stře
jak roucho na cestu mu v krotké pokoře.

A vpravo vlevo září infule
a pluviály těžkých brokátů
tak různorodých otců prelátů,
jichž tváře bystré jsou, tam odulé;
tu z očí plá ti výklad scholastický
a tam zas dým a oheň fanatický;
i vlídné sem tam rty, v nichž laskavý dlí smích,
víc ostrých, tenkých však neb chlípně vydutých.

Zříš v očích blesk tu Hispanie hrdé,
vtip Francie, tíž Germanie tvrdé,
hyb čilých Vlach, klid moudré Anglie
i snivost Východu tu zírá dumná
a sterá jiná tvář, tu vlídně umná,
tu zlostně líná. A co divných je
tu čel a kterak různotvarný nos!
Toť sbor – úl. Včel? Ne, ne, v něm sršňů víc a vos.

K nim shlíží pode trůnním baldachýnem
a přepočítává v nich papež Jan
své soky, jimž – ó, tuší to! – je ve psí dán,
již vyrazí ho, sekeru jak klínem.

A na tváři zvlášť utkvěl nemilé,
tam na tom energickém profile,
v němž opravdovost tkví a výmluvnost se tají,
přísného kardinála Petra z Ailly.

Ten zbožný diplomat! Vzhled pouhý naň
mu dává cítit, že v tom těle duch
s rozmyslem rozvážlivým rozpjal kruh
své vlivné moci. Cítil jeho zbraň
i ostří v ní. Nemůže odtrhnout
svých zraků s něho, ač radš probodnout
by chtěl ho. Snést té nelze přesily,
jak vábí k obdivu i jak je nemilý.

„Ten galský advokát s očima lstnýma,
tak příliš opatrný, by byl rekem,
a příliš smělý, by byl sluhou Říma,"
Jan papež prohlíží ho, plana vztekem;
„jenž příliš stár, by k sokům církve patřil,
a příliš mlád, by se starověrci se bratřil;
však vždycky silný dost, by vedl sbor
přes hlavu papeži a jemu na úkor."

Toť on, co učil — a ne v nadsázce:
Na víře, naději a na lásce
je církev zbudována trvalá.
K ní víra spoustu kvádrů dodala,
v ní naděje zdi nepřestupné vyhnala
a láska střechu všeobjemnou rozpjala,
tož láska k bližnímu jak k Bohu stejná
a neproměnlivá a neochvějná.

V ní plny ducha vnitřní stěny jsou,
v ní okna — kazatelé, učitelé jasní,
božího slova pravdy — portálové krásní
a sloupy pevnými v ní činní muži jsou,
pastýři, vůdci. Ne na písku, větru,
ne na plachém a zastrašeném Petru,
než přímo na Kristu je církev zbudována,
a jenom tak jí nepřemůže pekel brána.

„Jen tak! Mně vyrážeti otěže,
v prach svrhovat chce mocnost papeže
ten orel – ne, ten sýček Francie!" –
Jan papež zraky své v něj zaryje.
„Je nebezpečný, přímo na mne míří:
‚Když tři papeži, proč ne třikrát čtyři?
Proč každý národ mít ho nemá, každá zem,
by jejich před Bohem byl představitelem?

Ne hlavou však, když hlavou Kristus jest.'
Tak Francie trůn Říma podtíná,
že stačí pak jen silná jedna pěst,
a trůn ten skácí se. Tak konec začíná.
Podrývá zvolna mysl podevratná,
tím nebezpečněji, když není chvatná,
však zato svůdná. Z rozvalin, až zajde Řím,
svůj vlastní vystaví si každá země Řím.

Tak buduje on církev, Petr druhý,
ne na skále však. Základ méně tuhý
jí dává, základ vratký, drobivý,
v němž není místa pro trůn papeži,
ni vládu světem, jež mu náleží
a jíž mu kácí duch ten bortivý.
Jak všecek protivný je i ten jeho klid!"
Jan papež slyší hruď svou hovořit.

„Ten sýček Francie!" – – A vedle něho
jak věž se druhý přítelíček tyčí,
Řehořův vyslanec, Jan Dominici,
jak jeho pán, pln ducha bojovného,
zrak do papeže klidně zarytý
a zrak ten dí: „Když on ne, ani ty!"
Jan papež četʼ tu výzvu v pohledu
a na mžik sklopil zrak a zkrátil besedu.

To též byl orel, který seděl pevně,
jak jeho hnízdo na skalnatém břehu,
jež prudká Adrie mu bourá hněvně
a jindy všecku slast mu nese v toužném běhu.

Ten jeho Dubrovník, ten krunýř z ocele,
jenž z moře vynořuje se tak přeskvěle,
jak obrněný sem by archanděl
ten krásný mořský břeh byl hájit přiletěl.

A vedle něho, vnořen v graduál,
zpěv vážný vnímá vetchý kardinál
od Kosmy Svatého a Damiána
v překrásné Florencii. Tvář tak bledá,
jak truchlila by, že jí kvésti nedá
už věk a neduh, jímž hruď nahlodána,
však v očích svíce přesvědčivá, smělá –
to právník Paduy, Francesco Zabarella.

Jich klid a tichá zbožnost plnily
tím větším neklidem a vlnily
hruď papežovu plachým chvěním,
když cítil vzezření jich nelibá
a jak jich zrak se jemu vyhýbá
a mimo něho, přímo s povržením,
se nese k oltáři, kde na kříži
Bůh v člověku v chrám s láskou pohlíží.

Jan papež rozčilen se od nich trh'
a ke svým věrným chvatný pohled vrh'
se spasit pádě v jejich náruče,
chtě spasné slovo vyrvat jejich rtům,
k svým věrným, věrným vlašským prelátům
a k arcibiskupovi z Mohuče;
než síla neodvratná jeho vzhled
k těm jeho soupeřům zas táhla zpět.

„Tu patron jejich – trpko dál svou vede –
„sám Římský král; už tím můj sok.
Jak herec sedí si a hrdý krok
i sedě dává cítit. Ač má vlasy šedé
již tu a tam a lstivá jeho líce
víc vínem rdí se nežli mládím, mnohem více,
přec pln jest pohybu a zdá se pružný.
To můj jest nepřítel a velmi mužný."

A ostrých očí vším' si, jak se toulají,
jež zezadu, ne zpředu bodají –
to zapamatoval si z oné schůzky,
kdy v Lodi, dvorně v kout jím vehnán úzký,
se jemu vzdal a zvolil město, jaké
sám pro sněm vybral o n. A vším' si také
i brady zrzavé a těžce vzdých'
se odvrátiv: „Ten není z věrných mých."

Hruď sklíčenost mu náhlá sevřela,
v ni touha po Římě se vetřela,
po volném Římě – strhat řetěz pout,
jímž svázali ho tu, střást hnusnou tíž,
být moři, slunci, Římu blíž, jen blíž,
zavrhnout Kostnici i celý soud
a býti opět svým, být zcela svým,
ne tvorem stádovým, a orlem svobodným.

A Sigmund zatím kliden pohlíží
a šťasten do chrámu, tak šťasten, bláh,
že splnilo se mu, co ve svých snách
tak dlouho snil, co tolik potíží
ho stálo překonat, než od všech hor
a měst a břehů sešel se tu sbor
všech národů, co svět zná, jak je šír,
by choré církvi zdravý snesl mír.

Jak zcela jinak sedí na trůně,
tak ráda jsouc své nové koruně,
tu vedle Sigmunda, jenž hledí krotce,
a vedle svého hraběcího otce
mladičká králová, ta jeho Babetka,
ta veselá a bujná štěbetka,
jež mnoho očí neklidní a plaší,
jak „hejsa – hejsa!" mezi „otčenáši".

Jak mezi buky, duby štíhlá břízka,
kdy na podzim se měkkým zlatem blýská,
co ony v purpuru svém těžkém září,
tak nad preláty ona v presbytáři

tu s trůnu svého zírá mladičká
a oči svěží jako třešnička
jen střílejí se švitořivým smíchem,
že mnohá hlava chýlí se jak přede hříchem.

Jí zpod korunky zlaté hnědé vlasy,
jak dravý příval síly, zdravé krásy,
se hrnou, svůdného jak kouzla sít,
jež mrákotou tě chvátá obestřít.
A hruď, v panenském ještě rozpuku
a nádechu, ti mluví o tluku
mladého srdce, které touží bít,
jak pramen ve skále, a proudem ven se lít.

Má v tváři kulaté sic trochu pih,
však jsou tak rozstříknuty, že si jich
tak sotva všimneš; za to v ní se tají
blíž rtů, jež voní, jak se červenají,
tak potutelné, svůdné, dovádivé,
tak šelmovské a směšné, čtveračivé,
tak výbojné a vítězné dva důlky,
že reka v brnění rozseknou na dvě půlky.

Ty ve spojení s přední stráží jsou,
tož s lukostřelci mrštných jejích očí,
a hravě, jako žertem, dobijou,
co oněm s cíle uhne se a stočí.
Tak, jsouc si jista hravým vítězstvím,
chrám klidně prohlíží, se bavíc jím,
jak by sem z lučin, zahrad, s břehů řek
vlít' maně bezstarostný motýlek.

Je dítkem ona t o h o t o jen světa,
kde mladost, radost, štěstí jsou tak krátké,
a nač je stavíme si mnohá léta,
tak netrvalé bývává a vratké.
Sem proto kvítí! Nehleď přes ně do nebe!
Vždyť nese med a krásu pro tebe!
A proto trhej je, ssaj z něho vůni, med!
Je pro tebe přec stvořen tento svět.

Tak pro sebe si světa dobyla
a vším, co dává, život zdobila
si veselá ta mladá králová,
jež nepřijela jako jeptiška
se denně zpovídati u mníška,
než jako Vesna, Vesna růžová,
jež nese hody, turnaje a ples
dnes jako zítra, zítra jako dnes – –

V kostnickém dómě zvony zahučely.
S šumotem, ruchem povstává chrám celý.
Je čtení evangelia, té zvěsti
tak milostné, té hvězdy na rozcestí.
Kůr dozpíval. A před papeže ke trůnu,
jenž sedě v zlatě trojí nese korunu,
tak tíživou, neb nesedí mu bezpečně,
an žárlí na ni sbor neb zří k ní netečně,

jde pozvolna se schýlenými lícemi
sbor kněží s kadidlem a svícemi
a mezi nimi jáhen kardinál
přináší misál zlatem pobitý
a drahokamy těžce pokrytý,
by čtení jeho papež požehnal.
A na kolenou požehnání vzav,
jej nese Sigmundu, an hrobově ztich' dav.

A jáhen král již povstal se trůnu,
dal sejmouti si říšskou korunu,
vzal kaditelnici a třikrát vonný dým
jak pozdrav vyslal nad tím poselstvím,
jež ve slávě a světovládné moci
a v lesku, přepychu vstal vítat této noci
on, Římský král, a v slávě největší,
zvěst božsky velebnou a prostě člověčí.

Říšskými obklopen jsa knížaty,
co biskupové drží svíce rozžaty
kol kardinála, který misál zveď
si nad hlavu, by král sám z něho čeť,

vstal Sigmund, zlehka odkašlal
a sepjav ruce hlasem chvělým číst se jal,
jak hrdina když meč svůj na smír odpáše:
„Počíná svaté evangelium dle Lukáše."

A velkým křížem požehnal své čelo
a ústa svá a pevná prsa svá,
a po něm celý chrám se znamená
týmž křížem velebným, až zašumělo
to tichem chrámovým, jak s vyšších stran
by zavanul sem cizích vzduchů van.
A sepjav ruce zas, on zpola pěl a čet'
to čtení nezvyklé a v tváři lehce zbleď:

„I stalo se v těch dnech, vyšlo jest vyrčení
od císaře Augusta, by byli sečteni
svět všecek s národy.
I šli všichni, by z nich zapsali každého,
každý do města svojeho.
Šel pak i Josef z Galilee na ta slova
do země Judské, města Davidova,
jež slove Betlémem,
by zapsán byl s Marií, sobě snoubenou
manželkou, těhotnou.
I stalo se, když byli tam,
že naplnili se dnové a chvíle byla,
by porodila.
I porodila syna prvorozeného
a plénkami obvinula tílko jeho
a položila ho do jeslí,
neb v hospodě místa neměli."

Tu Sigmund oddých' si a pohlíd' v chrám,
kde všechno stálo rovno figurám,
jež vyřezány v dřevě, kameni
v chrám hledí vážně v světel plameni,
a zahlíd' papeže, jak oči svoje,
ty šedé oči, plné nepokoje,
naň upřel, jakby říci jemu chtěl:
„Kéž ve sboru bys též tak pěkně pěl!"

A Sigmund divnou radost pocítil,
že volnějším se stává, ostych mizí
i nesmělost a nezvyklost ta cizí,
že hlas nabývá živé modulace
a on že sám se stává pánem situace;
i sebral síly, srdce roznítil –
jak učeň připadal si, jenž se dosud třás' –
a směle odkašlav se rozpěl v jasný hlas:

„A pastýři tam byli nocujíce,
stráž noční v krajině té konajíce
nad stádem každý svým.
A aj, anděl Páně stanul podle nich
a sláva Páně osvítila tváře jich;
i báli se bázní velikou.
I řekl jim anděl: „Nebojte se!
Aj, zvěstuji vám radost velikou, radujte se,
jež bude všechněm národům:
neb narodil se vám dnes Spasitel,
jenž jest Kristus Pán, jak Bůh sám chtěl,
tož v městě Davidově.
A toto vám za znamení: najdete děťátko
plénkami chudými v jeslech obvinuté
holátko.
A hned s andělem se zjevilo
jim množství nebeských rytířů skvoucích,
chválících Boha a řkoucích:
‚Sláva na výsostech Bohu
a na zemi pokoj lidem dobré vůle!'"

A Sigmund dopěv požehnal se sám
a po něm požehnal se všecek chrám;
pak čtené evangelium to políbil
– tak v duchu rád, že ani jednou nechybil! –
a průvod nese knihu ku papeži,
by též políbil poselství to svěží.
Vše stálo v nezvyklém a něžném pohnutí,
tou zvěstí andělskou na chvíli dotknuti.

Zrak Petra z Ailly změkl v snivou zář;
níž sklonil Zabarella vetchou tvář;
jen bojovně dál jako věž se tyčí
Řehořův vyslanec Jan Dominici,
však sklopiv zrak. Jen papež zachmuřen
stál na trůně svém, v nitru pobouřen.
On andělským tím dnešním poselstvím
se cítil poraněn a zmaten jím.

On místo „od císaře Augusta"
jen stále slyšel: „Vyšlo vyrčení
jest od císaře Sigmunda" – a zvuk ten zní
a zní mu, až se na bouř rozrůstá.
„On, on ten svolal sbor, sem vlákal mne,
v to cizí okolí a šalebné,
by moci zbavil mne a bezmocného pak
by odstranil, jak ze přístavu vrak.

Než nezbaví mne jí a neodstraní
mne bezmocného. Jinde kořeny
mé síly jsou. Tam její rozstřeny
též hrdé budou větve . . ." Hlavu sklání
ten rozhodný mu úmysl, ne sen,
jímž cítí se už za Rýn přenesen . . .
A všecko panstvo stálo dojatě,
tou zvěstí zamlklí – žebráci ve zlatě.

I mladá králová se vážnou tvářila,
však zpola usmívala se a zářila.
Jí líbilo se všecko: i jak Sigmund zpíval
i jak se papež upřeně naň díval
i šerý dóm ten světlem zalitý
a kněžstvem, panstvem, lidem nabitý,
a zvláště jak tu ona stála Barunkou
s tou novou na své hlavě korunkou.

A Sigmund spokojeně zíral v chrám
a div si ruce nemnul, jak byl rád.
Nad velké vítězství si vážil sám
té chvíle kratičké, v níž zdvih a spád

slov několika z duše pročtených
chrám všecek do světů vznes' vysněných.
Ač nejasně, přec mocně cítil v rozchvění
tu všepodmaňující sílu umění.

Tak mhlivě, tušivě jen cítil: hrstka slov,
do krátkých několika převedena strof,
jak jarní bouř tvým nitrem otřese
a do světů tě nových rázem přenese,
tvou duši zjasní, tluky srdce zmírní,
jak zefýři by zašuměli smírní,
a všude samý květ a květ je u cesty.
Než cesta vezdejší – ó, co v ní neřesti!

„Ba bude cesta hodně kamenitá
a mnohá překážka mne na ní vítá,"
dí sobě v duchu, hodiv letmo hled
tam k Janu papeži. „Než půjdem' přes ně!
A nepůjdeme, bohdá, nevítězně."
Tak svěží odvaha se pojí teď
v něm s citem libosti a lahody
a nové, necítěné dosud obrody.

I známých vzpomněl. Husa v žaláři
si živě představil a po tváři
mu přešel stín. „Má glejt můj bezpečný.
Sbor křičí však: „„On kacíř všetečný!
A kacíř bezprávný je přec!"" Toť první spor,
jejž vybojovat musí král neb sbor.
A vyhraje-li sbor, tož zdarem tím
já otřes Čech až tady ucítím.

Ne, ne! Ta cetka s mojí pečetí
mi pekelnou pak může zapěti."
A vidí sbor už napřed neústupný
a v králově té věci vzdorně zpupný.
„Ne, nepoddám se!" – Cítí, jak ho nutí
jakési vnitřní naléhavé hnutí:
‚Ty zaštítíš ho!' – ba i slyší číst
tu pádnou výstrahu, moravských pánů list:

„„Jdou velké řeči mezi knížaty
a pány, žasne chudý, bohatý,
jak proti glejtu Tvému bez viny
muž spravedný dán v žalář zločinný.
Neradi bychom, aby, cti kdož dbalí,
cti Tvojí Milosti se krutě dotýkali,
by příčiny se mnohým nestaly,
že přízně Milosti Tvé by se lekali.““

„Tu o korunu jde!“ víc králi zrudla líc.
„Tu předčasně se bouří proti mně“ –
Než vzpamatoval se a vzpřímeně
zas pohlíď v chrám. Dnes nepřál si nic víc,
než poddati se dojmu na chvíli
a náladě, jež starost rozptýlí
a srdci na mžik smír dá lahodný.
Jen mžik, neb lidstva hruď – chrám dosud nehodný.

„Jsem šťasten přec! Ať kliden pohlíží
zrak do chrámu! Ať duch se cítí bláh,
že splnilo se mi, co v dlouhých snách
jsem dlouho snil; co tolik potíží
mne stálo překonat, než od všech hor
a měst a břehů světa sešel se tu sbor
všech národů, co svět zná, jak je šír,
by choré církvi zdravý dali mír.

Jsem šťasten přece!“ – cítil hřáti krev
a cítil dojem, který jeho zpěv
byl vzbudil v chrámě. „Dobré znamení,
že čtení znělo: ‚Vyšlo vyrčení‘ –
a ‚od císaře‘ – Tak, tak! Ať svět zví,
že vyšlo vyrčení, jež napraví
mu neduh, jímž mu celé tělo mře;
a vyšlo od Sigmunda císaře.“

A byli v chrámě jiní lidé, zlí,
v svých tvrdých srdcích jako zamrzlí,
a stáli nesmělí a zaraženi.
Jich suché srdce, tvrdší vyschlé kůže,

tou vlahou zvěstí jak jerišská růže
se na mžik rozvilo a divné chvění
tak jimi projelo, že hlavu schýlili
a mnozí v očích svých i slzu cítili.

Ta jiskra božská, co je v člověku,
ač zasypána štěrkem bezcitným
a zhášena den po dni větrem zlým,
v nich doutnala, a bylo doteku
jen třeba malého od jiskry jiné,
by procitla z té hříšné tmy a vinné
a vzplanuvši jim osvětlila taj,
ký v srdci ukryt skvost a jaký ráj.

A dojem potrval a zůstal zjevným,
„Credo in unum Deum" hlasem pevným
když papež zanotil, kůr vpadl sborem
a zvony dómské opět zahučely.
Ten dojem zůstával přec v srdcích celý,
tak každým pojímán jsa lidským tvorem:
ty jesle ve chlévě, v nich děťátko,
Spasitel světa – chudé holátko.

Vězení v klášteře Dominikánském v Kostnici. V úzkém okénku viděti omrzlou mříž. Půlnoc Božího hodu vánočního právě přešla. Hus, zahalen v kožichu, sedí na lavici s biblí v rukou. Svíce již dohořívající osvětluje slabě jeho postavu.

Hus: Noc plná požehnání snáší se
já na svět oněmělý čekáním,
by největší mu dala úrodu,
co svět je světem. Prolomte se, nebesa,
ach, prolomte se, nebesa,
obvlažte suchost země vyprahlé
a dštěte, dštěte Spravedlivého!
Ať přijde již k nám Zaslíbený náš,
syn krále věčného
a otec věku budoucího,
jejž zdávna hořícími jazyky
už prorokové prorokovali,
an kolem lid se choulil v temnotách
v neklidném spánku po dnech neklidných.
Ó, prolomte se, nebesa,
a dštěte, dštěte Spravedlivého!
Ať našich srdcí hrudy zatvrdlé
nám na prsť vzdělá kypřeplodnou,
by štědrý hojně vydávaly klas
a čistý! Prolomte se, nebesa,
a dštěte, dštěte Spravedlivého!
Ať obměkčí všem násilníkům hruď
a ducha pyšného jim pokoří
a zamění ho duchem smířlivým
a milostným. Ó, prolomte se, nebesa,
ať přijde již k nám Zaslíbený náš,
ať přijde všemu světu Mesiáš!

(Hlahol zvonů z nedalekého dómu, ohlašujících slavnou jitřní, zalehne do vězení. Nejdříve mocné údery zvonu největšího, potom hlahol ostatních zaléhá sem velebně v tichu půlnočním. Hus vzrušen vstane a poslouchá.)

Už jitřních zvonů slavné údery
zvěst různou nesou místo červánků.

Jak slavně tlukou! „Spása přišla tvá!"
volají na svět. „Vstaň a pokoř se!
Svou pýchu svlec, svou tvrdost vylámej,
smyj s tváře přetvářku a pokoř se!"
Jak slavně tlukou, slavně, nebesky!
Jakou to mluvou novou, nezemskou!
Aj, slovo za slovem se překotně
jim hrne z nitra rozhořelého
a roste na věty tak velebné
a věty mohutné, jak potoky
se v horách na vodopád slívají
a hlásají a jásají a plesají
bez konce, bez konce, ba cítíš,
bez konce. V kovovém jich nitru tolik
je citu, že jím mluvit mohou věčně,
a hloubky takové, že bezdná jest.
Tak řeky velké v moře vtékají
bez konce, bez konce, bez konce.
Jak slavně tlukou, slavně, nebesky!
Jak svobodně, jak bez pout, okovů!
Ó, velké poselství a požehnané!
Let tisíce tisíců na tu zvěst
svět čekal, aby člověk spasen byl
a vysvobozen, vysvobozen byl.
A musel to být chlév, ba prostý chlév,
kde vůně lidskosti nám vzešla nejčistší
a nejněžnější. Musel to být chlév –
když paláce i chrámy na chlév zvrhly se,
zas prostý chlév se musel zjasnit v chrám
a vydat květ, jenž zemský měl sic tvar,
však vůni nebes. Bůh vstal v člověku,
by duše byla vysvobozena.
Jak slavně tlukou, volně, svobodně!
Ach, ony tlukou hlasem vítězným
a tlukou na dvéře již mého žaláře!
Jak rozbíti by chtěly žalář můj,
ten žalář nehodný, ten žalář potupný,
tak mrazivý, tak mrazivý,
že kdyby nezhříval mne vyšší duch,
již nad mým pádem rozlehl by se

ten výsměch jizlivý a ďábelský,
jenž uzavřel mne zde . . . Neb nemužně
a nectně vlákali mne do něho,
mne slovy úlisnými pozvavše,
a jen jsem vešel k nim, hned lstně
a zrádně za mnou dvéře uzamkli
a ruce mnuli si . . . Jak slavně tlukou!
To rozbít, rozbít chtějí jej, ba rozbít,
ba vylámat v něm dvéře chtí a mříž,
a rozbíjejí, vylamují je,
by volno vyšlo z něho srdce mé.
Koř se, mé srdce! Plač, mé srdce!
Jásej, mé srdce! Vylej ambru svou,
a tvrdé-li jsi, rozbij nádobu,
ať vonný obsah její vyteče!
Jsi svobodno, jsi svobodno.
Jak nejásalo bys, jak neplakalo,
když železné to srdce zvonů všech
tam jásá jen a pláče radostí?

(Zvony umlknou.)

Noci svatá, milostná a sladká,
hvězdou věštíš příchod Jezulátka
pastýřům tam na stráni,
mocným králům ve zbrani.
Z otevřených nebes andělé
zvěstují též mně ho vesele.
Vítejme ho, zpívejme mu všude,
jak tu leží v kolíbečce chudé;
vítejme ho, oslavujme písní,
jak tu v jeslech chuďátko se tísní!

(Zpívá:)

„Vizmež pacholíčka, anť v jesličkách leží,
jeho milost tak veliká, obejmeš ji stěží.
Blaze, že jsme dočekali té milosti nové,
ještoť jsou dávno žádali staří prorokové."

Vidím hvězdy, vidím Betlém chudý,
vidím pastýře a slyším dudy –
též jsem pastýř, také všeho nechám
a jen Spasitele vítat spěchám
do Betléma, jenž jest Východem,
odkud zjasněn vyjde národ s národem.
Na křídla se okovy mé mění,
z Betléma já do Betléma k vám
nový život vítat pospíchám,
moji věrní, moji vyvolení.
Do našeho Betléma jdu k vám,
v němž jsem pravdu věčnou kázal vám,
za niž stojím já i umírám.

(Stojí u vytržení, hledě do dálky. Vidí v duchu svůj Betlém, svou kapli Betlémskou v Praze. Je plna lidu svátečně ustrojeného, prostého i vznešeného. I králová Žofie je tu s dvorem svým. U oltáře on, Hus, v ornátě, a lid pěje za jemného průvodu varhan jeho píseň. Slyší tu píseň:

Jesu Kriste, štědrý kněže,
s otcem, duchem jeden bože,
tvoje štědrost našě zbožie
z tvé milosti.

(Hlava se mu nakloňuje k prsům.)

Tys ráčil v nás přebývati,
chléb vezdajší chtěls náš býti,
chtě nás tudy obživiti
z tvé milosti.

Ó, dobroto tvá k nám božská,
ó, milosti tvá předivná,
dáváš nám chléb z tvého těla
z tvé milosti.

(Zvedá hlavu, ale trvá stále ještě u vytržení; mluví jakoby k posluchačům svým v kapli Betlémské.)

S vámi dlím tu v Betlémě nám drahém.
Zaklínám vás vašich duší blahem,
bratří, sestry, páni, rytíři,
ze svých srdcí vymeťte prach pýchy,
by v nich hostem beránek byl tichý,
jemuž klanějte se s pastýři,
vůdci stád, i vůdci národů,
síly králů, knížat, vévodů.
A ty prvý jednej, Český králi!
Svatý buď tvůj národ, dokonalý!
Země tvoje zemí svatou buď!
Každá chata v ní buď svatyní,
ona celá nebes předsíní,
kde je lampou čistou každá hruď,
aby království tvé, celá tvoje zem,
veškeren v ní národ byli Betlémem.
A ty, králi Polský vznešený,
i ty, lide jeho sbratřený,
buďte záloha vždy věrná, jistá:
pomáhejte potřít Antikrista!
A vy všeho světa králové
a vy knížata a vůdcové,
sestupte se, shromážděte sem,
celý svět učiňte Betlémem!

‚Aj, duch Páně nade mnou,' dím s prorokem,
‚onť mne pomazal a poslal chudým všem
kázat evangelium; kdo srdcem zkroušení,
uzdravovat je a zvěstovati
jatým propuštění, slepým vidění
a kdož souženi, těm volnost dáti
a všem zvěstovati léto Páně vzácné . . .'
Bylo veselo mi na vinici pracné.
Bylo, bylo – a zas bude, bude.
Plameny zřím vyšlehovat rudé,
plameny, v nichž na prach shoří chvatem
všechen troud, však zlato bude zlatem.
Ba i modla, samý pych a nach,

modla světová se skácí v prach,
z něhož vzejde pak, až vytratí se dým,
nový Jeruzalém, nový Řím.

(Stojí u vytržení. Hlahol dómských zvonů zalehne sem znovu. Hu
protrhne se z vytržení svého a naslouchá.)

Již zas, již zas to slavné poselství!
Tak spasné, osvobozující.
Již zas! . . . Jak slavně tlukou, svobodně!
Jak radostně a vítězně!
Jakou to mluvou novou, nezemskou!
Jak jihne od nich vše a roztává!
Jak jarním sluncem, jako jarním sluncem.
To v dómě pyšném při mši papežské
u velké nádheře a slávě vznešené
teď jáhen, sám to Římský král,
čte evangelium, to velké poselství
a požehnané, sladké, sladké:
„Aj, zvěstuji vám radost velikou, radujte se,
jež bude všechněm národům:
neb narodil se vám dnes Spasitel,
jenž jest Kristus Pán, jak Bůh sám chtěl.
Sláva na výsostech Bohu
a na zemi pokoj, lidem dobrá vůle!"
Amen i Amen ... (Obrátiv se k dveřím.) Slyšíš, koncile
„A na zemi pokoj, lidem dobrá vůle!"
Aj, slyšíš, koncile? Aj, slyšíš, slyšíš?
A co ty, Sigmunde? Ó, králi Sigmunde,
jenž právě dočtls toto poselství
tak požehnané a tak sladké, sladké?
Zda dáš těm slovům vtěliti se v čin?
Zda dáš těm slovům sílu ramenou
a napravíš tu křivdu koncilu
a otevřeš ten žalář nehodný
a potupný a nespravedlivý?
Ten žalář mrazivý, tak mrazivý?
Aj, slyšíš, Sigmunde? Aj, slyšíš, koncile?

„Sláva na výsostech Bohu
a na zemi pokoj, lidem dobrá vůle!"
Slyšíš? Slyšíš?

(Zvony hlaholí.)

* *
*

V ten čas, kdy zněla tato blahozvěst,
mrak blyskotavý mezi třpytem hvězd
se náhle zjevil, cizí, odlišný,
než všechny oblaky a mraky jsou,
co putují a bloudí oblohou;
let jeho klidný byl a přepyšný,
jak pod hvězdami svobodně se nes'
nad spící hory, jezero a les.

On ve volných se kruzích snášel níž,
hrozivou nesa pusté zkázy tíž,
a cos v něm blýskalo, jak zpurný zrak
když skrývá blesk. Jak letěl, od oblak
to válo chladem, vyjící že vlk,
ač hladov byl, vlez' v brloh svůj a zmlk'.
A on se pod hvězdami volně nes'
nad spící hory, jezero a les.

To nebyl mrak, byl duch to bludný,
sok Boha, jeho němý odpůrce,
sám nad vše zvýšiv se, i nad Tvůrce,
smích stříkaje, smích dráždivý a svůdný,
smích zžíravý a dravý na vše všudy.
Než i ten smích ho nezbavoval nudy,
jak nad zemí se vznášel v tichou, v bouřnou noc
a viděl její stín a její malomoc.

On bez zápalu, který oplodňuje,
on bez jiskry, co na žár rozpaluje,
ji oblétá, kol úst jen ostrý smích,
jak z ní tam paří se a kouří hřích.
Duch nelásky, duch tajněskryté zloby,
co od věkův a každé doby,
jak mráz když na květ padne v podletí,
šle na vše dařivé dech prokletí.

Duch v sobě smutný, v sobě teskný,
v té pouti bludné mezi hvězdami,
než prvních paprsků hlas břeskný
den bílý s novým žitím oznámí.

Zda bol ho zžírá závistivý,
či touha po stvoření krásnějším
a po snu, po životě šťastnějším,
než tento svět je s všemi svými divy?

Či vědomí, že lidstvo – mrva čpící;
jen na mžik zjeví se sic někdy proroci,
však věčně rodí se v něm jenom otroci
a tyjou lichváři a kostelníci?
Že, chrámy stavějíc, přec horší jest než zvěř;
čím zbožnější, tím chlípnější to sběř,
a mimo chrám že líže prach ten sketa,
ta mrva nesoudná a nehrdá a kletá?

Duch pochybovačnosti byl to vnadný;
duch netvořivý, proto chladný;
duch neradostný, bez blaživých tuch,
a chladně krásný, jak ten třpytný mrazný vzduch.
Duch pohrdy to byl, duch podmanivý,
vším nespokojený, i sebou sám;
oblétal chmurně ozářený chrám
a slyšel zpěv a viděl obraz živý.

Ocelí tvrdou zraky jeho hledí
a na čele mu mračno blesků sedí.
Rty trpko zkřiveny a líce bledá.
On duhovýma křídloma se krouží
nad dómem zamlklým a zvolna ouží
své kruhy, jak když dravec lup svůj hledá.
Tam Římský král teď rajský dopěl chýr:
„Sláva na výsostech Bohu, lidem mír!"

A smíchem ledovým, jak třeskutý
se ve skaliskách rozesmává mráz,
duch pohrdy se pousmál tu v ráz
a, jakby slovy těmi dotknutý,
zakroužil ve mrazivém živlu svém,
v tom vzduchu hvězdotřpytně jiskřivém,
v němž mimo něho osmělí se žít
jen věčně zmlklý ledovcový štít.

Tam zakroužil, by smíchem polil zem,
jejž probudil v něm královský ten vtip,
ten vtip a slib, bláhový dětský slib,
až naklonil se smělým pohybem,
níž, níže snášeje se dlouhým letem
nad spícím, bdícím, nad bájícím světem,
a úsměv rtů již změnil na rys zlostný,
níž snášeje se, duch ten neradostný.

Již země dotkl se a vešel v chrám,
když právě dozpíval tam diakon
své „Ite, missa est!" a z věže zvon
a zvon to rozhlášely dálavám.
Tam na oltáři ležel meč. Jej papež vzal
a králi Římskému jej slavně dal,
a zvony provázely papežovu řeč,
an v ruce Sigmundu klaď hájit církve meč.

Meč velký, břitký, z chladné ocele,
jenž v hruď se bude vrážet vesele,
v ta srdce kacířská, v ta srdce psí,
an celý svět blesk zjasnil poselství
a pastýřové v šalmaje a dudy
svých citů vkládají už zlaté rudy
a nebes rytíři zvěst nesou na vesmír:
„Sláva na výsostech Bohu, lidem mír!"

A smíchem ledovým, jak třeskutý
se ve skaliskách rozesmává mráz,
duch pohrdy zas pousmál se v ráz,
křídloma objímaje chrám ten klenutý,
nespatřen nikým, každým cítěn však,
báj rajskou zaháněje do oblak
a po zemi jen rozstýlaje chlad,
ten krásný chlad, jímž blýskává se had.

On vítězně se smál — i oltáři,
když na něm ležel meč, i císaři,
jenž hájit církve mávati měl jím,
tím novým slovem apoštolovým.

„Vy moji jste. Svou šeptejte si báj
a dávejte se uspávat jí v ráj;
nad vámi všemi meč můj železný,
jejž sami brousíte, bych já byl vítězný!“

* *

*

ČASOVÁ THEMATA

VII

Veliká síň ve dvoře královském v Kostnici. Král Sigmund, králová Barbora a jejich hosté občerstvují se po tanci. Mezi hostmi jest hrabě Cilský, otec králové Barbory; kardinálové Gerson a D'Ailly; Eberhard, arcibiskup Solnohradský; Hallam, biskup ze Salisbury, a jiná knížata duchovní; Bedřich, purkrabí Norimberský a nastávající kurfiřt Braniborský; jiná ještě knížata a kněžny; tyrolský rytíř a pěvec Osvald z Volkenštejna, jednooký, s prstenem přivázaným do brady, a jeho snoubenka Markéta ze Špangavy; přední měšťané kostničtí a jejich ženy a dcery v nádherných šatech. Rozjařená společnost. Tuš doznívá po přípitku královĕ.

Pážata podávají občerstvení.

Králová (k arcibiskupu Eberhardovi). Ne, ne! Staráte se horlivě, pane arcibiskupe, aby se v Kostnici žilo příjemněji. Vaše každodenní pobožnost mne dojímá, jak o polednách krmíte zástupy hladových.

Eberhard. Polední zvonek, Vaše Milosti, zvoní pěkněji, kouří-li se z mísy.

Králová. Ba věru, a voní-li to z mísy. (K biskupu Hallamovi). A vaše hry, pane biskupe, líbily se mi nadmíru. „Narození Páně" bylo roztomilé a Herodesa ve „Vraždě nemluvňat" jste pořádně herodesovsky postavili.

Hallam. Vaše Milost chce nás povzbuditi.

Králová. Nepotřebujete toho. Máte povzbuzení v sobě. U vás, v Anglii, hrávají často takové hry?

Hallam. Jsou u nás oblíbeny, Vaše Milosti.

Králová. Vidět to na souhře. A krásně také zpívá váš sbor. Tak měkce, sladce. Teď byste mohli pořádat hru s vděčným thematem.

Hallam. Jakou navrhuje Vaše Milost?

Králová. Útěk papežův.

Hallam (zaražen). Má-li se, Vaše Milosti, hra zdařit, musí býti mezi scénou a hledištěm souhlas. A tu by ho nebylo. Posluchači snad by se bavili a smáli; my, herci, bychom

se zajíkali. Hráli bychom přece jenom svou vlastní hanbu.

P. z Ailly. A pak ani by se nedoporučovalo, Vaše Milosti, hráti takovou hru veřejně.

Králová. Proč ne veřejně? Vždyť on utekl nám všem.

P. z Ailly. Kdo řídí vůz, musí být opatrnější než ten, kdo se veze.

Králová. Máte pravdu, pane kardinále. Nejsem tak opatrná.

Hallam. Ostatně on s takým úspěchem sehrál svou úlohu, svou zajisté nevděčnou úlohu, že jakékoliv hře bylo by těžko závodit se skutečností. A konečně, Vaše Milosti, on nesehrál ještě poslední svůj akt. Musíme vyčkati, jak sám jej dohraje.

Sigmund. Souhlasím s vámi, pane biskupe. Jen nedráždit ulici! Jsme i bez ní ve stálém vzrušení.

Gerson. Divím se, že nové zprávy nepřicházejí, ty rozhodné, které uzel rozetnou.

Sigmund. Čekám je každou chvíli.

Gerson. Pět neděl trvá již ta nedůstojná honba, co honíme uprchlého papeže, a dosud není konce té hanbě křesťanstva. Z poselstva koncilem vyslaného s kardinály Zabarellou a Fillastrem, které má na něm vynutit resignaci, tropí si on šašky.

Sigmund. Máte snad nějaké nové zprávy, pane kancléři?

Gerson. Zprávy tohoto týdne, Vaší Milosti známé.

Sigmund. Račte je opakovat.

Gerson. V neděli poselstvo přijelo do Freiburgu. Papež však již v sobotu, dnes týden, ujel do Breisachu na Rýně. V pondělí tedy poselstvo vyjelo za ním. Tam však nikdo o něm — o římském papeži! — nevěděl, to jest věděti nechtěl; až večer poslové zvěděli, že leží v hospodě, prý nemocen, a že rád je přijme zítra.

P. z Ailly. Komedie, hotová komedie.

Sigmund. V tu dobu také pozemský jeho anděl strážce, vévoda Tyrolský, jel za ním. Hnaly ho poplašné zprávy; Bernští přepadli mu kanton Aargavský a dobyli rodného jeho hradu v Tyrolích; Curyšští dobyli Mellingen; Lucernští Sursee; Baden v Aargavě obleženo; dvě jiná města vzata a jiná města se proti němu zvedala. Toť jakoby Švýcary setřásti chtěly panství Bedřichovo. Pomoc možna jen z Burgundska a od milánských a benátských condottierů, najme-li je papež. Tomu však předejdeme my a lapíme

toho anděla strážce, který po čertovsky vypadá černě, i jeho chráněnce. Na to jsme tam vyslali pana falckraběte Bavorského.

Gerson. V úterý tedy Zabarella i Fillastre uvedli poselstvo k papeži. Odpověděl jim, že se vzdá, ale ne tam, kde koncil chce, nýbrž ve Francii.

Sigmund. U svého ochránce, vévody Burgundského. Do Francie není ovšem daleko, ale zatím –

(Páže přináší list.)

Kardinálové. Zprávy jsou tady!

(Panstvo i duchovenstvo shrnou se kolem Sigmunda.)

Sigmund (pohlédnuv na list). Ano, zprávy jsou tady. Od samého pana falckraběte. (Otevře list a přelítne jej.) A velmi vážné.

Kardinálové. Vážné?

Sigmund (zabrán do listu). Velmi vážné. (Pomlčka. Potom ke kardinálům.) Papež pokusil se o nový útěk.

Všichni. Nový útěk?!

Gerson. Hanbo křesťanstva!

Jiní. Neslýchaná hanbo!

Gerson. Toť výsměch křesťanstvu!

Jiní. Všemu křesťanstvu.

P. z Ailly. Silentium! Slyšme Jeho Milost královskou!

Sigmund (čte). „Ve čtvrtek, na den sv. Marka, papež, převlečen v krátkém kabátci a dlouhém černém plášti, s jediným sluhou odebral se k mostu, přejít Rýn na levý břeh. Stráž ho nepropustila. Šel tedy k druhé bráně; ani tam ho nepropustili. Šel k třetí bráně; ani tam neprošel. Vtom houfec jízdy Bedřichovy bral se po staré silnici směrem k Basileji a papež přidal se k nim, že snad dostane se k člunu a přes Rýn. Tak přišli do Neuenburka; na druhém břehu stálo již vojsko burgundské vysvobodit papeže" – (obrátiv se k hostům) ta rychlost, burgundské vojsko již tady! – „Chvíle svrchovaně nebezpečná. Ale vtom strhl se v městě poplach: Basilejští a Štrasburští obléhají prý město pro věc koncilu. Vše hnalo se do zbraní a obsadilo brány. Útěk papeži znemožněn."

P. z Ailly. Vévoda dobře to nalíčil, aby mu vzácné ptáče neulétlo

Sigmund. Velmi chytře. (Čte dále.) „Za temné noci na bídné herc musel se papež vrátit do Breisachu. Usedavě tam zavzlykal. Tušil, že je opuštěn."

P. z Ailly. Od obou andělů strážců, nebeského i pozemského.

Sigmund (čte). „Spěchal jsem, abych je tam zastihl oba, papeže i vévodu. Řekl jsem vévodovi, důrazněji, než kdy předtím že JM král Římský a knížata rozhodli o jeho zkáze, nevzdá-li se i se svým chráněncem. A vévoda se poddal."

Všichni. Konečně!

Sigmund (čte). „Zrovna teď odvádíme s vévodou Bedřichem nepoddajného papeže" – Bedřichem opuštěného –

P. z Ailly. A zrazeného –

Sigmund. „z Breisachu do Freiburgu. Cestou potkali jsme poselstvo svatého koncilu. Zabarella a Fillastre předložili papež alternativu: čestně resignovat anebo bez milosti býti sesazen. Slíbil své rozhodnutí zítra, v sobotu ráno."

Hallam. Tedy už padlo?

Gerson. Padlo-li.

Sigmund. „Jaké to rozhodnutí bude, pospíším si co nejrychleji co jen sil bude v nejlepším mém koni, oznámiti VMti. ústně, doufám, v neděli ráno." (Složí list a schová.) Zítra tedy zvíme ostatek. V tu chvíli věrný falckrabě jede už tryskem a pojede celou noc až do rána. Můžeme býti spokojeni. Hlavní věc víme: obě lišky jsou v pasti.

P. z Ailly. Díky Vaší Milosti.

Ostatní. Díky Vaší Milosti.

Gerson. Jsme šťastnému konci mnohem blíže.

Sigmund. Zastavili jsme však veselý tok našeho večera. Velice neradi. (K paním.) Vzácné naše paní odpustí nám, prosíme že jsme na chvíli odvrátili se od nich k věcem nevzácným ale neodbytným.

Králová. Na dlouhou chvíli. Však si také stěžujeme. Náladu večera zakalili jste svými mračnými zraky a slovy.

Sigmund. Jsme opět veseli, zcela veseli a dokořán otvíráme veselosti dvéře. (Zvedá pohár.) Vzácné naše paní, krásné naše paní ať žijí!

P. z Ailly. Její Milosti královské naše číše! (Tuš.)

Mladá paní (na kraji scény, k sousedce). Ženám on rád připíj a ještě raději je líbá. Považ si, on mne dnes políbil.

Mladá sousedka. Mne také. Štěstí, že muž to nezahlíď.

První paní. Je z horké krve. Jeho tatík měl čtyry ženy.

Sigmund. A ještě jednou krásným našim paním!

Pánové. Její Milosti královské! (Tuš dvojitý.)

Králová. Ne, ne! Nejsem zcela spokojena. Jedno chybí našemu večeru.

P. z Ailly. Co by ještě chybělo, Vaše Milosti, kráse toho večera?

Králová. Chybí, chybí.

Purkrabí Bedřich. Což není tu, Vaše Milosti, plnost vznešenosti a rozkoše?

Králová. A přece chybí. Chybí, co venku májový večer činí májovým.

Purkrabí Bedřich. Snad ne slavík?

Králová. Ano, píseň – lesk zábavy a její třpyt.

Purkrabí Bedřich. Zašla již doba rytířských pěvců.

Králová. Nezašla zcela.

Sigmund. Jest přece pěvec mezi námi.

Králová. Ano, jest mezi námi, a mlčí. Jakoby věk náš nebyl hoden zpěvu.

Sigmund. Volkenštejne!

Králová. Ano, pan Volkenštejn.

Volkenštejn (klaněje se králové a paním). O čem pěti Vaší Milosti a její záři kol?

Králová. Co pěvci vnuknutí káže, hlas vyšší. Jinak by tato otázka byla tak ostnatá, že každou odpověď by zapíchla.

Sigmund. Pravím vám, není větru, není ptáka, aby tak prolítal celý svět, jako on. Balt, Dánsko, Švédsko, Norsko a odtud Nizozemí, Anglii, Skotsko, Irsko on projel; odtud zas až do Ruska a celým Ruskem až na Černé moře a pak Armenií dolů a údolím Eufratským; odtud zase až do Cařihradu, Řecka a dolů do Egypta a do Svaté země a z ní do Italie a zas na sever do Hollandska a odtud zase k slunci, do Portugal, Granady, Kastilie a Aragonie, kde hvězda říše, sama králová, přivázala mu prsten do brady, aby nosil jej věrně až do hrobu. Toť pták zpěvák, přeletavec nad všecko ptactvo. Dovede zazpívat, ale také pořádně klovnout. Proto nedej se, Volkenštejne, pobízet, a honem do šraňků! Ať sebe sama přemůžeš a našim paním spánek nepokazíš. (K paním.) Vzácné paní, pěvcova píseň zazní!

Volkenštejn (ukláněje se). Píseň časová.

Králová. Tím lépe. Mám ráda písně časové. Doufám totiž, že thema její nebude, jak u mnohých našich kazatelů, namířeno proti naší módě.

Volkenštejn. Přímo k srdci, Vaše Milosti.

Králová. Dobře mířeno. To pravý je revír pravých básníků. Zvlášť je-li to vyvolené srdce – pravda, panno Markétko? Nečervenejte se tolik, má zlatá! Je to pěvcova svatá povinnost, aby zpíval krásu své vyvolené.

Volkenštejn. Tentokrát, Vaše Milosti, bude to thema obecně časové.

Králová. Obecně časové? My chceme něco zvláště zvláštního, a ne obecně obecného. Jaké pak thema?

Volkenštejn. Thema husí.

Králová. Jakže? Thema husí?

Ostatní paní. Thema husí? (Smíchy.)

Sigmund. Ručím vám za něho, vzácné paní, že věc svou dokonale provede. Jeť on rytíř mečem i husím brkem.

Králová (smějíc se). Pozdravujeme rytíře husího brku. Dávno jsem slýchala, že husí brk a kozí střívko divy tvoří. A přesvědčila jsem se též, že dovedou sladčeji zpívat než slavík; že husí brk dovede světy tvořit, tmu hvězdami zjiskřovat, z pouště květy vyluzovat, chatrč i žalář vyzlacovat, člověku rajská křídla připínat; viděla jsem, že husí brk dovede všecko, vládne-li jím ruka básníkova. Pane Volkenštejne, váš důkaz!

Purkrabí Bedřich. Jestli mu teď nenaskočila husí kůže, tož je chlapík.

Hrabě Cillský (ospale). Myslím, že naskočila.

Volkenštejn. Vaše Milosti napjaly přespříliš očekávání svá. A bojím se, že směrem zcela jiným.

Sigmund. Jen přímo do šraňků, Volkenštejne!

Volkenštejn (povstane a vstoupí do středu síně).

Sigmund (tleskne). Začíná se píseň.

Volkenštejn (obrácen ke králové).

Já přísloví znám, starý brus,
jenž mnohým Honzům oklamání skýtal:
„Nu, Matěj byl by dobrá hus,
mít on jen křídla, aby také lítal."
Tu každý rač však znamenat,
že běhy opačnými jdou též směry.

Na tvorech husích je to znát,
jimž z jejich prostoty jde prospěch sterý,
zvlášť v Čechách, ale jinde též,
jak jenom pohnou pery.

Králová. Začíná to hodně z daleka.

Hrabě Cillský (ospale). Bude to, myslím, dlouhé.

Volkenštejn (obrácen ke knížatům).

Jest lovčí ptactvo ochablé,
ti orli, sokoli a jestřábové,
jiż k lovu smělému je mdlé,
byť s šíje rolničky mu zněly nové.
Vzácného ptactva mnoho tím
od hrubé husy zříme na smrt smýkat
a štípat prudkým kousnutím.
Čím je to, otázce té nedej vznikat;
hřích starý novou hanbu dá,
mudrce slýchám říkat.

Sigmund (k pánům). To platí nám, pánové.

Purkrabí Bedřich. A má pravdu. Jsme vůči kacířstvu mdlí a ochablí. Necháváme podvraceti ve světě řád. A kým? Dobře dí Volkenštejn: českou husou.

P. z Ailly. Ten český kacíř má v Jeho Milosti královské oporu.

Gerson. A tím stává se zpupným.

Purkrabí Bedřich. Zajisté, tím stává se zpupným.

Sigmund. Já že ho podpírám?

P. z Ailly. Všecek koncil tak myslí a Hus v to věří.

Sigmund (hledě do země). Nikoliv. Kacíře mé žezlo podpírat nebude.

Purkrabí Bedřich. A nesmí.

P. z Ailly. Díky Vaší Milosti! Ta slova vzpruží a nadchnou koncil.

Králová. Ale, pánové, prosím –

P. z Ailly (tiše). Silentium!

Volkenštejn (ke kardinálům).

Ctní sokolové – poutníci,
vy lovci duší, vy, jež lid ctí světský,
výš vzneste let svůj horlící,
než sokoli dravci! Výš a učte všecky!
Přec Mistr z říše nadzemské
zrohatil zobák do velké vám síly.

Což dosud nepoznali jste,
jak Pána pánů jste vy rozlítili?
Výš, stará péra odhoďte,
hus pojde v krátké chvíli.

Eberhard. To platí zase nám.

Purkrabí Bedřich. Suum cuique, pane arcibiskupe. Na každého dojde.

Volkenštejn.

Sokoli, borci, vizte jen,
vy lovci statní křesťanského rodu,
jak hejnem hus svět ohrožen!
Výš! Svrhněte je se chrámových schodů!
I housátko tu slýcháte,
jak tučným hrdlem svým jen posměch plaská.
Nuž, ptactvo čisté, pernaté!
Vzleť, orle, pomoz! Veliká je sázka!
Jen srdnatě v to hejno hus,
ať hřbet jim všechněm praská!

Purkrabí Bedřich. Trefně! Velmi trefně!

Sigmund. Velmi trefně!

Hrabě Cillský. Myslím, že velmi trefně.

Králová. Jakže je ten konec, prosím?

Volkenštejn. Jen srdnatě v to hejno hus, ať hřbet jim všechněm praská!

Králová. Ó, hrůzo! Jak krutý dovede být ten husí brk!

Volkenštejn (obrácen ke dveřím).

A tebe, Huse, nenávist
schvať všecka, kořisti ty Lucifera;
dá tobě nocleh on, buď jist,
až přijdeš k němu, z ciziny se bera.
Dá promrzlému žárů svých;
sám nebudeš tam na loži svém spáti:
dost druhů chudých, bohatých
tam najdeš, ti se budou k tobě znáti.
Předchůdce nezřekneš-li se,
pak zkusíš, co to platí.

Sigmund. Bravo, Volkenštejne! Dobře seřadils své šiky k rozhodné ráně.

Purkrabí Bedřich. Věru, k rozhodné ráně.

Volkenštejn.

Pták každý tady zrozený
svůj stav si zachovává, jak se sluší,
a víru svoji bez změny.
Jen hus dva rohy chce mít místo uší,
by jiné ptáčky rozmilé
nám utloukla; však sama jen se řítí
hlubokým letem z obce své
u věčný žár, chtíc křídly mocně bíti,
víc Písmo falšujíc, než kdy
se dálo v lidstva žití.

„Pták nejlepší, jejž znám, toť hus" –
tak zdávna staří říkávali děcku;
to v Čechách pořádný již kus
své ceny ztratilo, ba, myslím, všecku.
Co v nejlepším tam pořádku
se skvívalo, šla světem o tom fama,
teď proti tomu ve zmatku
tam mistři píšou, až to zvrhlost sama.
Tak hus v té zemi zvrhla vše,
že teď je smutně známa.

Sigmund. To bolestná je pravda. Království našeho rodu, říše Česká, donedávna tak slavná, je teď smutně známá.

Volkenštejn.

Široká noha husy té
by scvrkla se, náš Tvůrce kdyby na ni
své hněvy svedl, vylité,
ach, na nás tu, a vrazil do ní zbraní,
jíž nás, nás bije jeho zlost
tou nabroušenou zbraní s hrozným hrotem
pro naši velkou nepravost,
již denně pácháme, s tak hříšným potem
se o marnosti pachtíce,
jak výsměch nad životem.

Křesťané dobří, pomněte
a zbožně s námi proste knížat kníže,
by milost vylil k zemi té,
ne hněv, jejž zříme zdaleka i blíže,
z Anglie, Francie a Vlach
a z Katalonie a z Čech v té době,
kde morem zmírají až strach,
mor kacířský už chovajíce v sobě.
Vstaň, Maria, pros dítě své!
Já, Volkenštejn, lkám k tobě.
Amen.

(Ukloní se a přisedne opět k paním. Sigmund a pánové tleskají.

Purkrabí Bedřich. Bravo, Volkenštejne! Ty verše tak zahro cené měl bys přednésti v koncilu. V plném koncilu.

Sigmund. Ba, přímo v koncilu.

Králová. Ne, ne, já panu Volkenštejnovi netleskám. Nemohu tle skat.

Sigmund. Jak pak ne? Statečné přece slovo! Vhodné a obratné husa že vzácné ptactvo uštípá. Ba pohusí. A jest tomu tak V Čechách a na Moravě skoro všecko panstvo už jest nakaženo.

Purkrabí Bedřich. Velmi časové slovo. –

Hrabě Cillský. Myslím, že velmi časové.

Purkrabí Bedřich. – a burcující nás, abychom řízněji zaťa do kacířstva a vymýtili je rázem.

Králová. Promiňte, že s vámi nesouhlasím. Mne pan Volkenštej zklamal.

Purkrabí Bedřich. Jakž pak, Vaše Milosti? Trefně a řízn složeno.

Sigmund. Trefně a řízně. „Hus dva rohy chce mít místo uší" chacha!

Purkrabí Bedřich. Velmi trefně.

Hrabě Cillský. Myslím, že velmi trefně.

Králová. Ne, ne! Promiňte! Čekala jsem, že básník, přišlý k nár z dalekých zemí, zvýší půvab našeho večera, jako večer jej zvýší večernice. Čekala jsem básníka, a přišel mnich

Sigmund. Rytíř hájící své víry a potírající kacířstvo.

Purkrabí Bedřich. Jakž jinak? Rytíř hájící své víry a potírající kacířstvo.

Králová. Ne, ne! Čekali jsme básníka, aspoň já a náš kruh (ukazuje na paní) a pan Volkenštejn počastoval nás postním kázáním, jakoby se stal mnichem bosákem. Básníku nesluší štvavost. S výšin slovo jeho ať zní do našich sporů jako hlas nebes, jako dech smíru, jako vonný souzvuk, v němž hořkost hlasů hlubokých činí sladkost hlasů vysokých tím sladší. Jeho zpěv ať zaráží ve skoku dravce a zákeřníku ať vyráží z ruky dýku. Ne smrt, ale život ať vyvolává všude, jako slunce. Že tak, milé dámy?

Mladá paní. Ať je písní země!

Druhá. A vznešeností její!

Třetí. A útěchou její!

Čtvrtá. Hvězdou její!

Králová. Tak, tak, milé dámy! Panno Markétko, přidejte se k nám také! Nebojte se, my vám vašeho ženicha nezapíchneme; my ho jen trochu podškubáme.

Sigmund. Volkenštejne, bojím se, že prohráváme.

Purkrabí Bedřich. Paní chtějí španělského kanárka, který je teď v módě, aby jim na prstě seděl a zpíval. Ale Volkenštejn není kanárek; má nejen ostrý husí brk, ale ostřejší ještě meč.

Volkenštejn (skláněje se před královou). Vzdávám se na milost své paní králové, postižen její nemilostí.

Králová. Ne bez příčiny, pane Volkenštejne. Čekaly jsme od vás růže, a vy jste nám natloukl hřebíků do střevíců, hotové hřebíky – verše, abychom šlapali komusi po hřbetě – jak to zněly ty verše?

Jen srdnatě v to hejno hus,
ať hřbet jim všechněm praská!

Brr! Nerada slyším to prasknutí, když brouka zašlápnu.

Purkrabí Bedřich. To zrovna bylo řečeno trefně a řízně, jak se sluší na kacíře: „Ať hřbet jim všechněm praská!"

Sigmund. Velmi trefně.

Hrabě Cillský (ospale). Myslím, že velmi trefně. „Ať všem to pěkně mlaská!"

Purkrabí Bedřich. Trochu jinak, pane hrabě: „Ať hřbet jim všechněm praská!" Těm kacířům.

Králová. Ne, ne! To bylo, promiňte, (smějíc se) víc po řeznicku, než po básnicku.

Sigmund. Volkenštejne, už jsme docela prohráli.

Volkenštejn (strojeně skroušeně). Vidím, Vaše Milosti, že docela.

Králová. Ale my s poraženým nakládáme milostivě. Určujeme jemu za výkupné, ať o příštím našem večeru přednese novou píseň – ale ne štvavou! Ani o kacíři, ani o papeži! Thema určíme my – s pannou Markétkou, není-liž pravda, panno Markétko? Ach, vy hrdličko! Ona jen tone v štěstí a není s to, aby promluvila. Ona nám ještě utone v tom svém štěstí. Pane Volkenštejne, chopte se jí, ať neutone! Je čas, aby spustila opět hudba. (Páže odběhne ze sálu.) Neboť hrozí také nebezpečí, že se tu přeměníme na učenou akademii, a tu bych strašně se třásla před takovými světly, jako jsou naši vzácní hosté, pan kardinál z Ailly a pan kancléř Gerson.

(Vstává. Hudba taneční zazní. Ostatní vstávají.)

Gerson. Kteréž oba by Její Milost královská přehádala, jako kdysi sbor učenější přehádala královská dcera Kostova –

Králová (smějíc se). Kateřina a obrátila je – na křesťany.

Gerson (zaražen hledá slovo).

Králová (smějíc se). Nic v tom zlého, pane kancléři. Být křesťanem je těžká, velmi těžká věc. Myslím, že nedostižná. Alespoň pro mne.

P. z Ailly. Dáme se přehádat novou divotvůrkyní a vzdáváme se jí.

Králová. A ona jim.

(Zavěšuje se na jeho rámě a odchází s ním. Za nimi paní s rytíři a ostatní hosté.)

Gerson (k Hallamu, pohledem ukazuje na královou). Žena, s jejíhož jazyka teče med i jed. Zatím přetéká med; ale už hořkne. Všiml jste si, jak král se obrací proti tomu kacíři?

Hallam. Pořádně se změnil. S počátku ho hájil, div se proto s koncilem nerozešel.

Gerson. To dobrý obrat. Ale král je vrtkavý a nestálý; spolehnout na něho nelze; proto třeba rychle využitkovat jeho nálady. Rychleji pak všecko skončíme.

Odchází za kardinály a biskupy. Chvíli v síni prázdno. Hudba taneční ní stále. Po chvíli *starý komorník* vejde, sbírá vzácnější nádoby a staví je na jeden stůl. Zlatý pohár drže v ruce, zastaví se a mluví zvolna před sebe.

Komorník. „Blažený muž, jenž nepostúpil po radě nemilostivých a na cestě hříšných nestával; ale v zákoně božím vůle jeho a v jeho zákoně mysliti bude ve dne i v noci. I bude jako dřevo, ježto vsazeno jest podle břehů vodných, ježto ovoce své dá v čas svůj … Ne tak nemilostivý … Nevstanú nemilostiví v súdě, ani hříšní v radě spravedlných. Neboť zná Hospodin cestu spravedlných, a chod nemilostivých zahyne."

(Pomlčka. Hudba umlkne.)

Páže Jan (vběhne a přitulí se k němu). Ach, strýče, strýče, ta naše králová je krásná!

Komorník. Krásná, ale hříšná.

Páže Jan. Jak může být, strýče, hříšná, když je tak krásná?

Komorník A já ti, neopeřený kohútku, řeknu: Jak může být krásná, když je tak hříšná?

Páže Jan. Jste nemilosrdný, strýče, a nespravedlivý.

Komorník. Ba, myslím, až příliš milosrdný a bohdá spravedlivý, chlapče; jinak bych s tebú ani nemluvil o takové marnosti.

Páže Jan. A čím je tedy tak hříšná, strýče? Že tančí? Ach, jak ona tančí! Jako — jako větřík vonný. Že se směje? Ach, jak se ona směje! Jako skřivánek, jako vlaštovka, jako — jako —

Komorník. I mlč mi, žvástavý chlapče!

Páže Jan. Že ráda má svět? Vždyť je mladá, strýče!

Komorník. V tom je to, že má ráda jenom *tento* svět, ten bídný a bludný, krátký a vratký, a necítí, nezná pravého světa, onoho nepomíjejícného, věčného. A netoliko že necítí a nezná, ona i druhé od něho odvrací. Ona se posmívala svým komorným, když se modlily a postily a pokání činily. „Vy hlúpé!" — radila jim, „těšte se z *tohoto* světa; neboť to je jediné, co doopravdy máme." Tak jim radila. To je, chlapče, Sodoma. A když králová tak radí

proč by celý dvůr tak nežil, celé město, celá obec? Celá Kostnice je Sodoma. Ale tvá matka prosila mě umírajíc: „Bratře, chraň mi ho od Sodomy!" To bylo ještě v Praze, než král Sigmund vzal si mne do Uher. Neboť už tehdy i Praha zasmrádala Sodomú, že samého krále Karla zlaté paměti kazatel mocný nazval Antikristem. A po tomto kazateli vystúpil ještě mocnější kazatel a karatel, mistr Jan, a já i tatík tvůj slýchali jsme ho v Betlémě a šli jsme za ním. On nám otevřel oči, abychom viděli výš, než na tento jenom svět. A já chci, abys i ty byl takový, jako byl tatík tvůj a jako jsem já.

Páže Jan. Ach, strýče, až budu ve vašich letech, budu snad také tak moudrý, jako vy; ale teď jsem mlád, mlád, strýče, a chci žít –

Komorník. Ale žít Bohu.

Páže Jan. A chci kvést, kvést láskou –

Komorník. Ale láskou k Bohu.

Páže Jan. Ale vždyť pole a louky a zahrady každým jarem, strýče, rozkvétají veselou krásou a bývají plny hnízd ptačích a plny zpěvu ptačího, a to všecko přece je stvoření boží a je samá radost, samé veselí.

Komorník. Ale člověk múdrý ví, že to všecko kvítí odkvete a ptáci odletí – uvadne zemská krása, pomine zemská sláva, a jenom Bůh jest věčný.

Páže Jan To také vím, strýče, ale chci napřed kvést, kvést láskou. Já bych, strýče, zem líbal, kde kráčela ona, kterou šlapala ona – ona – ona –

Komorník. Jdi, jdi mi s očí, potřeštěný chlapče! Jdi! Lehni si a vyspi se! (Vystrčí ho ze dveří. Usedne na židli, těžce dýchaje.) Poblázněný chlapec bláznivú ženú. Celý svět ta žena poblázní; i mojeho chlapce. Nerozumný je dosud, ale dobrý. Dobrý po matce. Chráním ho jako svou duši, jako to stříbro a zlato svému králi, které mi svěřil a které mu poctivě střehu. Ale zlato a stříbro mrtvé jest, a duše je živá, je nesmrtelná; a proto duši střehu a opatruju nad všecko. A ona jde s Mistrem naším, s Mistrem Janem. Jen slyšet ho, jen vidět ho kdybych mohl! Ale hlavně slyšet. Jeho hlas pravdy, jeho hlas života, života nepomíjejícího, věčného. Hlas, který probúzí; hlas, který oživuje a křísí; hlas,

který unáší k blaženosti. Jen slyšet ho, jen vidět ho! Ruku mi stiskl a objal mne, když jsem ho navštívil v žaláři o vánocích, hned jak jsme přijeli do Kostnice. Slzy mi vyhrkly, když jsem ho spatřil — svíci života v té díře temné a smrduté a zimné — s jeho zrakem víry, s jeho hlasem života, s jeho klidem spravedlnosti. Odcházel jsem posvěcen jeho dechem. Odcházel jsem neodcházeje. Neboť mysl má svázala se s ním a srdce moje s ním srostlo. Ale od hodiny, co uvěznili ho v zámku, strážci Němci nepúštějí k němu. Papežští byli přístupnější. (Hudba taneční zalehne.) Přikován sedí a leží. Koruna mučednická už se k němu snáší — — Král Římský se od něho odvrátil. Mohl pomoci a nepomohl. Není po otci, není. Odrodil se, zvrhl. A nedbá cti králů, která září ze spravedlnosti jejich. — — (Vstane, sebere několik zlatých nádob a má se k odchodu. Zastaví se a obrátí směrem k taneční síni.) Bavte se, veselte se královstvím vezdejším, vy, kdož jste jen z tohoto světa! Vy nedozíraví a nedoslýchaví! Vy tvorové zamknutých srdcí! Posledním vaším smíchem bude vzdech, poslední vaší notú bude hoře a vaším odpočinkem bude tíseň a vaším probuzením bude zúfalost. Bavte se a veselte, vy děti kácející se Sodomy! Ale já vám přeju, abyste se vzpamatovali a vzpamatujíce se zalkali a lkajíce srdce očistili a očistivše srdce abyste v něm stánek zřídili Tomu, jenž věčná jest láska a věčná pravda a věčný život. (Zvolna odchází, odnášeje zlaté nádoby. Chvíli prázdno. Zní hudba taneční. Po chvíli nahlédne nesměle páže Jan. Hned nato protějšími dveřmi nahlédne páže Mikeš.)

Mikeš. Pst! Jene!

Jan. Co jest?

Mikeš. Jsi tu sám?

Jan. Sám.

Mikeš. Strýce tu není?

Jan Není. (Oba vejdou.)

Mikeš. Půjdeš se mnou, až bude po všem?

Jan. Kam?

Mikeš. Ach, ty kuře hloupé! Kam! Do města, nevtipo. (Trochu šeptem.) Prolezeme krčmy. Studenti pražští a pařížští zpívají tam písničky, nu, melodie, že se ti hlava roztančí, a slova —

nejveselejší řehtačky, řehtačky. A nadovádějí se tam! Pařížští najednou spustí na Pražany unisono (hlubokým hlasem): „Věřím ve Viklifa, knížete pekel, patrona Čech, a v Husa, syna jeho, který jest počat z ducha samého Lucipera, narozen z matky jeho —" a pražští jim na to (vysokým hlasem): „Otče náš, jenž jsi v Římě, posvěť se jméno tvé, když tebe za nejsvětějšího vyhlašují, a zbav nás od zlého, to jest od veškeré práce, abychom s laiky v poli nepracovali, nýbrž s nimi chléb a víno požívali, a abychom s vojíny nebojovali, nýbrž s ženami jejich spávali! Amen." A pak se obě strany rozchechtají, neboť je to jen veselé škádlení, aby se chutněji pilo. Chachacha! (Hlubokým hlasem.) „Věřím ve Viklifa, knížete pekel, patrona Čech —."

Páže Jan. To je hloupé.

Páže Mikeš. Co hloupé? Jen kdybys to slyšel, škarohlíde! — A panenky jsou tam, Jene! Panenky! Jako višně, jako višničky. A před krčmami na městě sudy leží, a my budeme po městě válet ty sudy, prázdné, a přece ne prázdné. Chachacha! To je ti čertovská kratochvíle. To je ti podívaná, nu, nu, říc' nelze, jaká podívaná. To je ti, jak tvůj strýc říká (napodobuje hlas starého komorníka): Sodoma. To žoldnéři a chlapi, co nemají grošů na lepší lůžka, lezou ti s ochechulema do prázdných sudů před krčmou. My to se studenty vyčíháme, a jak tam vlezou, rozkutálíme sud. To je ti na puknutí.

Páže Jan. Já nepůjdu.

Mikeš. Ach, ty berane bezrohý! On nepůjde! Bojíš se strýce?

Jan. Nebojím se strýce.

Mikeš. Tedy máš už sám cosi za lubem?

Jan (mlčí).

Mikeš. Aha! Jak ses, hřebíčku, začervenal! A kde to máš, poťouchlá strako?

Jan (po chvilce, šeptem). Daleko.

Mikeš. Daleko?

Jan (zamyšleně). Nedostižně daleko.

Mikeš. Ach, ty mrně! Ty miluješ ještě do dálky! To já už dávno miluju zblízka. No, buď jen hodný a drž se strýcova ru-

kávu jako máminy sukně, fňukálku! (Odbíhaje.) To bych si s tebou dal! (Odběhne. Pomlčka.)

Jan (nevšímaje si Mikše, zahleděn do země, zvedne pak hlavu a zvolá). Ona je krásná – krásná – ona je mi svatá!

(Zakryje si oči rukama.)

* *
*

SOUDCOVÉ

VIII

Refektář kláštera bosáckého v Kostnici, zařízený pro výslech Husův. V přední straně veliké okno. Na levé straně na vyvýšeném místě v křesle sedí král Římský Sigmund. Vedle něho, u předsednického stolu, kardinál Petr z Ailly, maje po pravici kardinála Zabarellu. Pod nimi dva zapisovatelé u stolu, na němž hromada knih a rukopisů. Proti stolu předsednickému jest volná prostora, v níž uprostřed stojí vyslýchaný Hus. Ohraničena jest po stranách dlouhými řadami sedadel. V prvé řadě, zády k obecenstvu, sedí kardinálové; na kraji arcibiskup Rižský Wallenrode, vrchní strážce Husův. Na protější straně v prvé řadě patriarchové, několik kardinálů, jeden z nich tučný; vedle nich stojí skupina žalobců: M. Stokes, M. Štěpán Páleč, kanovník Náz, farář Michal de Causis; v 2. řadě arcibiskupové, biskupové, doktoři, mistři mezi nimi Warrentrappe, bývalý děkan pražské university; v 3. řadě mnoho jiných kněží. Nedaleko krále u okna stojí Ludvík, falckrabě Bavorský, a Bedřich, purkrabí Norimberský. Proti skupině žalobců stojí na straně dolní pan Jan z Chlumu, Václav z Dubé a Petr z Mladenovic. Oknem viděti venku mnoho ozbrojenců s halapartnami, meči, samostříli a kopími. U dveří hlavních, na straně pravé, stojí žoldnéři. Výslech Husův již trvá. Veliký hluk, lání, křiky.

Hlasy (vzadu). Kacíř drzý!

Jiné hlasy. Ať mlčí chytrák sofista!

Michal de Causis. A vůbec nač dopřávati kacíři veřejného slyšení?

Více hlasů. Tak! Tak! Nač dopřávati kacíři veřejného slyšení?

P. z Ailly. Silentium!

Sigmund (nevrle kyne mu rukou).

P. z Ailly (vstane). Připomínám jménem Jeho Milosti královské i jménem svatého koncilu, že kdokoliv by porušil harmonii tohoto svatého shromáždění, vyvržen bude.

(Hluk se zvolna utišuje. Skupiny prudko gestikulují.)

P. z Ailly (k zapisovateli). Čti dále!

Zapisovatel (čte). „Item, Mistr Jan Hus v kapli Betlémské a také na jiných místech města Prahy kázal bludy a kacířstva, z knih Viklifových i z vlastní opovážlivosti a lsti, učil jim a vykládal je, hájil jich a zastával, a zvláště, že po konsekraci zůstává ve svátosti oltářní chléb hmotný. To dosvědčují a potvrzují doktoři, preláti a faráři pražští."

Hlasy (zvedajících se). Dosvědčujeme.

P. z Ailly. Co můžeš na to říci, Mistře Jene Huse?

Hus (klidně). Neřekl jsem to, tím méně tomu učil. Bůh svědkem mým a mé svědomí.

(Projevy nevole.)

P. z Ailly (vzav se stolu lístek a drže jej vyzdvižený). Včera večer došel mne tento lístek. – (Pohnutí.) – Mistře Jene Huse, věříš-li v trvání universalií?

Hus. Věřím, jakož i sv. Anselm věřil a jiní.

P. z Ailly. Věříš tedy také, že po konsekraci podstata hmotného chleba nevyhnutelně trvá. Neboť možno jest jen dvojí: je-li chléb proměněn v tělo Kristovo, podstata hmotného chleba buď zůstává anebo nezůstává. Zůstává-li, tedy je to hmotný chléb, a věc naše jest dokázána; nezůstává-li, tož vyplývá z toho logicky, kde jednotlivina zmizela, že všeobecnina také zmizela, tedy že tu vůbec žádného chleba není.

Jan z Chlumu (k Petru z Mladenovic). Už ho chytá.

Petr z Mladenovic. A chytrácky!

Hus. Přestává býti chlebem, nejdůstojnější otče, jenom v tom samojediném chlebě, nad kterým slova konsekrace byla promluvena. Tento chléb proměňuje se v tělo Kristovo, to jest, nabývá jiné podstaty, ale v ostatních jednotlivinách zůstává chlebem jako dříve.

Jan z Chlumu
Petr z Mladenovic } (pokyvují radostně na souhlas).

P. z Ailly. To není logické, to není logické. (Odvrátí se nevrle; k Zabarellovi polohlasem): Už mu nevěřím.

1. Mistr Angličan (blízko žalobců). To jest, po konsekraci zůstává jen tvar hmotného chleba; neboť materie, to jest chléb, byla zničena.

Hus. Ona nebyla zničena, ale přestala býti chlebem mocí slova a stala se tělem Kristovým.

2. M. Angličan. Mějte se na pozoru! On podloudně obchází svými slovy, jak to také u nás Viklif dělal, který totéž hlásal, co tento. Čtěte jen jeho kapitolu „Firmiter credimus!" Tam černé na bílém stojí, že po konsekraci zůstává ve svátosti chléb hmotný.

Hus. Pravím ti, Mistře Angličane, že nemluvím podloudně, nýbrž, Bůh je mi svědkem, mluvím od srdce.

2. M. Angličan (ostře). Tážu se tedy tebe, zdali ve svátosti oltářní úplně a zcela jest tělo Kristovo čili multiplicative?

Hus. Jest opravdu a zcela ve svátosti oltářní tělo Kristovo, tělo Ježíše Krista, narozeného z Marie, panny čisté, který trpěl a z mrtvých vstal a sedí na pravici Boha Otce svého.

(Zaražení ve sboru.)

1. M. Angličan. Nač se tu tedy tak dlouho zbytečně hádáme, když on pevně věří ve svátost oltářní a vyznává to?

Hlasy. Ó, ne tak! Ne tak! Ne tak!

Stokes. Když jsem já, nejdůstojnější otcové, jeda z Anglie do Uher k nejjasnějšímu zde králi, zastavil se v Praze, ukázali mi tam knížku, kterou tomuto zde Mistru Husovi připisovali, a v ní se tvrdí, že ve svátosti oltářní i po konsekraci chléb hmotný trvá. (Spokojený oddech ve shromáždění.)

Hus. S dovolením, Mistře Stokes, to není pravda.

Stokes. Jak že to není pravda? Vyjmenuji ti řadu doktorův, mistrů a farářů z Prahy, kteří to dosvědčí a potvrdí.

20 jich (povstává). Dosvědčíme a přísahami potvrdíme.

Stokes. Dosvědčí tobě, kterak jsi v domě jednoho faráře v Praze hlásal a hájil, že ve svátosti oltářní zůstává chléb hmotný, a když ti farář namítal a dovolával se výroku sv. Řehoře, odpověděl jsi, že svatý Řehoř je šprýmař a rýmař.

20 předešlých. To povídal.

Hus. Promiňte, ta výtka je málo vážná. Mám sv. Řehoře za nejsvětějšího učitele svaté církve.

(Odpor.)

Zabarella. Mistře Jene Huse, víš zajisté, že psáno jest: „V ústech dvou neb tří svědků všecko slovo stojí." A hle, zde asi dvacet jich svědčí proti tobě, doktorů, prelátův a jiných vážených mužů. Jak můžeš proti nim zapírati a říkati ne?

Hus. Hospodin Bůh a mé svědomí dosvědčují mně, že jsem nic takového nekázal, aniž hájil. A kdyby všichni zde svědčili proti mně, což jiného mohu říci?

P. z Ailly. Ale my tu nemůžeme souditi podle tvého svědomí, nýbrž jen podle toho, co tu proti tobě jest předneseno a dokázáno a co ty sám částečně doznáváš. Ty máš všechny, kdož o tobě svědčí, a z pohnutek poctivých svědčí, za své nepřátele; my jim musíme věřiti. Podzíráš Mistra Pálče, a on přece uvedl tvé články mírněji, než jsou napsány v knihách tvých. A tak i jiní doktoři. Řekl jsi také, že kancléř pařížský je ti podezřelý; a on přece jest tak vynikající doktor, jak jen v celém křesťanstvu možno nalézti. – (K zapisovateli.) Čti dále!

Zapisovatel. „Item, Mistr Jan Hus v městě Praze, ve školách i na veřejných kázáních, tvrdošíjně hlásal a hájil bludné články Viklifovy."

P. z Ailly (kývne Husovi, aby odpověděl).

Hus. Nekázal jsem, ani nehájil nijakých bludných článkův, ani Viklifových, ani koho jiného. A nechci se ani přidávati k žádnému učení bludnému. Viklif nebyl můj otec, není také Čech, a rozséval-li bludy v Anglii, ať si jich Angličané hledí.

Páleč. Ale vždyť ses protivil odsouzení 45 článků jeho?

Hus. Protivil jsem se takto, Mistře Pálči: Když mistři odsoudili články ty, že ani jeden z nich není křesťanský, nýbrž každý z nich že jest kacířský, bludný nebo pohoršlivý, nemohl jsem svoliti k odsouzení takovému, abych neublížil svému svědomí. Zvláště ne k odsouzení článku, že papež Silvestr a císař Konstantin chybili, když obdařili církev mocí světskou –

Hlasy. Aj! Že chybili?

Hus – anebo že papež a vůbec každý kněz, je-li v hříchu smrtelném, nemůže udíleti svátosti, to jest, nemůže jich udíleti, jak Viklif míní důstojně, jsa nehodným sluhou božím.

Páleč. Ale tento článek je v knize tvé bez tohoto rozlišování.

Hus. Upáliti se dám, je-li v mé knize jinak, než jak jsem řekl.

P. z Ailly. Nahlédněte do knihy!

(Nahlédnou do knihy, pohlédnou na sebe a nevrle knihu zavrou.)

Hus. Jest, jak jsem řekl.

P. z Ailly. Ale Viklifa ses přece zastával. Vždyť jsi veřejně na kázání řekl: „Ó, kéž mi dá Bůh, aby duše má se octla tam, kde je duše Viklifova!"

Hus. Ano, řekl jsem to, když jsem zvěděl o jeho čistém životě.
(Veliký posměch, až potřásají hlavami.)

Tučný kardinál. Čistý život! Život kacířův! Vrána vráně očí nevyklove.

P. z Ailly. Žalují také na tebe, že jsi štval lid, aby své odpůrce potírali mečem.

Hus. Neštval jsem, ale napomínal, aby se opásali mečem ducha na ochranu evangelia. A výslovně jsem dodal: Aby mne nepřátelé moji nechytali, nemluvím vám o meči skutečném, nýbrž o meči, kterým jest slovo boží.

Hlasy (posměšně). Rozumíme! Rozumíme!

Hus. A mečem tím opásán jsem i zde. Jest to meč jednoty, meč trpělivosti, meč lásky boží.

Páleč. Pěkná jednota! Hádky a sváry rozsévals. Jen vzpomeňte, nejdůstojnější otcové, jakou zášť vzbudil proti kněžstvu! Z té zášti vybuchlo pronásledování kněží, olupování ho o statky. A co vysoké učení pražské a odchod Němců z něho? Ne-li tvým přičiněním Praha jest ochuzena, ba celé Čechy?

Hus. Ne ve mně slušno hledati rozrušení jednoty, a v hlavě. Kde hlava se rozdvojí, ba roztrojí, tam slábnout, tam hynout musí tělo. A co se týká vysokého učení pražského, ano, schvaloval jsem spravedlnost královu, že svému národu dal tři hlasy a cizincům jeden, jako byste ji schvalovali vy, kdyby se stala v zemi vaší. Ale tím jsem nevyháněl Němců. Je zde tehdejší spectabilis decanus Albertus Warrentrappius; on dosvědčí.

Warrentrappe (vstává). Dosvědčím –

Hlasy. Netřeba, netřeba.

P. z Ailly. Netřeba.

Páleč. Nejdůstojnější otcové, dosvědčuji vám, že nejen cizinci, nýbrž i domácí doktoři byli jím vypuzeni a dosud žijí ve vyhnanství.

Hlasy. Dosud! Dosud!

Hus (prudko). Pravdu nemluvíš, že mnou byli vypuzeni. Nebyl jsem ani v Praze, když odešli.

P. z Ailly. Mistře Jene, ve věži mluvil jsi trpělivěji. Věz, že tvá smělá odpověď ti neslouží.

Hus. Nejdůstojnější otče, tam se mnou mluvili slušněji. Ale nyní křičí jen kolem mne, a já vidím, že všichni jsou nepřátelé moji.

P. z Ailly. Kdo na tebe křičí? Vždyť poslouchají a mlčí, když mluvíš.

Hus. Kdyby nekřičeli, nebylo by jim jménem Jeho Milosti královské a jménem svatého koncilu zakazováno rušiti jednání. Vždyť jsme tu na soudě, a já pro křik div se mohu vzpamatovat.

P. z Ailly (k Pálči). Pokračuj!

Páleč. Dosvědčuji vám, nejdůstojnější otcové, že z pohoršlivých kázání jeho v Praze vzniklo veliké povstání, až i mnozí křesťané bohabojní museli vyjíti a za městem se skrývati. A došlo i k bitvám a loupežím.

Hus. Nejdůstojnější otcové, v tom nejsem vinen já, nýbrž ti, kdo se nepřidali ve věcech poslušenství papežského na stranu královu. Když arcibiskup dvakrát zastavil v Praze konání služeb božích, tehdy král dosadil jiné kněze a dal jim užívati statků kněží předešlých.

Páleč. Ne proto, nejdůstojnější otcové, že kněží nepřidali se na stranu královu, nýbrž že byli oloupeni, prosili arcibiskupa, aby zastavil konání služeb božích, a byli pak oloupeni ještě více.

P. z Ailly. K tomu také já musím dáti svědectví. Když jsem jel z Říma, potkal jsem několik prelátů z Čech, a když jsem se jich tázal co tam nového, odpověděli mi: „Ó, nejdůstojnější otče, v Čechách je zle! Všecko kněžstvo je tam zbaveno svých lén a statkův a zle se s ním nakládá.“ Tak mi pravili... To jsou těžké věci, velmi těžké věci. – (K Husovi.) Mistře Huse, upamatuješ se, co jsi řekl, když tě přivedli z tvého bytu do paláce a my jsme se tázali tebe, kterak sem přišels. Odpověděl jsi, že kdybys nebyl chtěl přijíti na koncil dobrovolně, ani král Český, ani král Římský nebyli by tebe donutili.

Hus. To jsem řekl, nejdůstojnější otče, a opakuji znovu. Bez počtu byl bych našel doma velikých a mocných, kteří by mne chovali na svých tvrzích a odkud nebyl by mne dostal na koncil ani ten ani onen král, kdybych tomu nebyl chtěl já.

P. z Ailly (hněvivě potřásaje hlavou). Vizte, jaká trestuhodná opovážlivost!

Zabarella (k zapisovateli). Zaznamenej to!

Jan z Chlumu. Ctihodní otcové, dovolte mi slovo! Jsem chudý rytíř v našem království, ale celý rok chtěl bych ho (ukazuje na Husa) na své tvrzi hájiti proti nepřátelům, ať to komu vhod čili nic. Ale jsou u nás mnozí a mocní pánové, kteří ho milují a kteří by ho chránili na svých pevných hradech před nepřáteli, ba i před těmito oběma králi.

P. z Ailly. Mistře Jene, řekl jsi ve věži, že se pokorně poddáš svatému koncilu. Radím ti tedy, nezaplétej se do těch bludů dále, nýbrž beze všeho poddej se nálezu sv. koncilu.

Sigmund (sestoupiv s podia). Vidíš, že je ti povolen pokojný výslech, zač svatému koncilu vzdávám díky. Přičinil jsem se o to, abys mohl dáti odpověď o své víře, jako už před tím dal jsem ti glejt, ačkoliv mnozí tu tvrdí, že kacíři, ba člověku jen podezřelému z kacířství nemá se státi v slovu.

Hlasy (většiny). Nemá.

(Kardináli přikyvují.)

Sigmund. Poslechni tedy mé rady a vzdej se, jak ti otec kardinál navrhuje, svatému koncilu na milost. Tehdy na naši čest a na čest království Českého naloží s tebou milostivě a uloží tobě pokání. Zůstaneš-li však tvrdošíjný a umíněný, tehdy sbor už najde prostředky, jak s tebou jednati. Slíbil jsem, že kacíře nebudu podporovati, ba spíše toho, kdo v kacířství svém je tvrdošíjný, sám těmato rukama svýma pomohu na hranici upáliti.

(Vzrušení. Jan z Chlumu prudko rozkládá svým krajanům. Mezi žalobci radost.)

Hus. Nejjasnější králi, Bůh svědek můj, že srdce mé není zatvrzelé. Nechci zastávati něco tvrdošíjně. Přijel jsem dobrovolně do Kostnice, ne abych hájil bludův, ale abych se dal poučiti. A rád a hned se vzdám pokorně, budu-li poučen, že jsem bloudil.

Sigmund (jenž poslouchal, hledě Husovi do tváře, odvrátí se nevrle a jde pyšně k Ludvíku falckraběti a k purkrabímu Bedřichovi, kteří stojí u okna.)

P. z Ailly (k Husovi). Aj, kterak jsi zarputilý! Nevzdáváš se! Tedy dále! — Nahlédnuv do zápisů. Psal jsi také a hlásal, jde-li tak zvaný náměstek Kristův —

Hlasy. Aj, „tak zvaný"!

P. z Ailly — jde-li tak zvaný náměstek Kristův také v životě svém za Kristem, že jest pravým náměstkem; jde-li však cestou opačnou, tož je protichůdcem Antikristovým a spíše náměstkem Jidáše Iškariotského.

Tučný kardinál. Ach, ty hrůzo!

Hus. Ano, psal jsem tak a opíral jsem se o svatého Bernarda, který papeži Evgeniovi III. dopsal: „Ale, jsa pastýřem, stále jsi ozdoben zlatem a purpurem a obklopen velikou družinou. Co z toho mají ovce? Smím se vyjádřiti svobodně? Tvůj dvůr je spíše tábor ďáblův nežli pastva ovcí. Takto nečteme o Petru apoštolovi; nikde není psáno, že by se byl zdobil zlatem a drahokamy, že by se odíval do hedbáví, ani že by jezdíval na bělouši obklopen vojíny a důstojníky. A přece Petr plnil nejvěrněji rozkaz svého mistra: ‚Pas ovce mé!' Ó, ty ve své nádheře nejsi následník Petrův, nýbrž Konstantinův!" Tak psal svatý Bernard a po něm psal jsem já.

(Kardinálové a biskupi dívají se úžasem na sebe, pokyvují hlavami a smějou se.)

Soused tučného kardinála. Pěkné učení.

Tučný kardinál. Pěkné a tak povznášející! Zvláště nás!

P. z Ailly. Psal jsi také a učil, že kardinálové nejsou pravými nástupci sboru apoštolského, nežijou-li podle příkladů apoštolův a nezachovávají-li, jak oni, přikázání Kristových.

Hus. Psal jsem tak a učil, opíraje se o slovo Spasitelovo: „Kdož nevchází dveřmi do ovčince ovcí, ale vchází jinudy, ten zloděj jest a lotr." A psal jsem to o těch, kteří shromažďují duchovní beneficia a ze ziskuchtivosti vyměňují je a prodávají, čímž cizí statky prodávají a chudé olupují. Místo aby, jako apoštolé, kázali slovo boží, vroucně se modlili a čistým životem předcházeli jiným, oni vynucují veliké platy, žijí v nádheře, jaké nebylo ani u pohanských konsulů, jezdí v drahocenných vozech o mnoha koních, ne že by měli daleko, než na několik jen kroků, aby jen

oslepili prosťáčky. Tak nežil Kristus ani jeho učeníci ani apoštolové.

P. z Ailly. Ale proč jsi to všecko hlásal před prostým lidem, kde přec nikdo z kardinálů nebyl přítomen a nemohl se hájit? Nebylo-li vhodnější, abys to mluvil před nimi? Míry jsi neměl ve svém kázání a psaní. Kázání svá měl jsi přece upravovati podle svých posluchačů. Více jsi pohoršoval, nežli napravoval.

Hus. Nejdůstojnější otče, na mých kázáních bývali kněží a jiní učení mužové.

P. z Ailly. Víš-li, že tím vším otřásáš svatou budovou církve? Že ji bouráš?

Hus. Nikoliv, nejdůstojnější otče! Já ji podpírám osláblou; já ji očišťuji poskvrněnou; já ji zvedám pokleslou.

P. z Ailly. Nikoliv, ty ji podrýváš. Tys chtěl správu církevní ponížit.

Hlasy. Štvát chtěl. Štvát chce. Štvát, štvát.

P. z Ailly. Učils přece, že žije-li papež, biskup neb jiný prelát v hříších smrtelných, není pravým papežem, biskupem, vůbec představeným.

Hus. Ano, učil jsem tak. Ba ani král, žije-li v hříších smrtelných, nebude v očích Božích pokládán za krále důstojného, jak jest psáno v Knize králův a u Samuela.

P. z Ailly (k přísedícím dole). Zavolejte krále!

(Sigmund, který v tu chvíli rozmlouval u okna s falckrabětem Ludvíkem a s purkrabím Bedřichem, přistoupí.)

Opakuj před Jeho Milostí královskou, co jsi teď řekl!

Hus. Řekl jsem, že ani král, žije-li v hříších smrtelných, nebude v očích Božích pokládán za krále důstojného.

Sigmund (máchnuv rukou). Nikdo z nás, Huse, není bez hříchu. (Poodejde a poslouchá.)

P. z Ailly. Vidíš, nestačí tobě, že v opovržení uvádíš stav duchovní a opovažuješ se svrhovati jej v prach a bláto; chceš také důstojnost královskou podrážet a krále svrhovati s trůnu. To jsou těžké věci. Ba, tys také hlásal, že Kristus řídil by bez takových dobrodružných hlav mnohem lépe svou církev svými pravými učeníky, po celém světě roztroušenými; to jest, bez papeže a kardinálů?

Hus. Ano, pravím, že za dob apoštolských církev byla mnohem lépe řízena, než nyní.

Tučný kardinál. A jak to víš, že lépe? Jsi-li ty jeden z apoštolův či proroků?

P. z Ailly. Hlásals také, že kacíř nesmí podléhati žádnému jinému trestu, leč církevnímu. Nesmí tedy býti vydán soudu světskému, aby byl potrestán životem.

Tučný kardinál. To myslil na sebe. Jak chytře!

Hus. Psal jsem a učil: ti, kdož tvrdí, že papež jest nejvyšším soudcem, a každého, kdo ho neposlouchá, může odsoudit na smrt, nechať se zastydí za svou krvežíznivost. Neboť Nový Zákon není zákonem strachu a trestu, nýbrž páskou lásky a zákonem milosti. Kristus řekl: „Člověče, kdož mne ustavil soudcem aneb děličem nad vámi?“ A k ženě, kterou farizeové chtěli ukamenovat, řekl: „Aniž já tebe odsuzuji; jdiž a nehřeš více!“ Tedy i kacíř měl by dobrotou, pokorou a láskou býti poučen o lepším. Ti, kdož kacíře chtějí trestati smrtí, podobni jsou farizeům, kteří Krista odevzdali pravomoci Pilátově, křičíce: „Nám nepřísluší zabíjeti!“ a proto větší vrahové jsou, než Pilát. (Veliká nevole, hlasitá.)

Hlasy. Kdo že jsou vrahové?

Jiné hlasy. Kdo jsou to, které přirovnáváš k farizeům?

P. z Ailly. To jsou těžší věci, mnohem těžší, než jen ty vyňaté články!

Zabarella (k zapisovateli). Zaznamenej to!

P. z Ailly. Tys však také hlásal, kdo od papeže stižen je kletbou, odvolá-li se ke Kristu, že mu papežova kletba neškodí.

Hus. Stěžoval jsem si, nejdůstojnější otcové, že mým zástupcům v Římě nebylo dáno ani výslechu. Do žaláře byli uvrženi. Když pak mé odvolání k Alexandru V., ani později k Janu XXIII. nebylo nic platno; když nadarmo jsem dvě léta čekal z Říma odpověď, tehdy odvolal jsem se k soudci všech soudců, ke svrchovanému soudci veškeré církve, k samému Kristu.

(Všeobecný posměch.)

Tučný kardinál (k sousedovi). Ke komu že se odvolal?

Soused kardinál. K samému Kristu.

Tučný kardinál. Cože? Ke Kristu? Kdo to jak živ slyšel! Checheche! A jak to podal? (Zlostně.) Ten rouhavec! Ten — ten —

Michal de Causis. Tady sami, nejdůstojnější otcové, vidíte jeho opovážlivost a domýšlivost.

Tučný kardinál. Blázen je to.

Michal de Causis. Na blázna příliš je chytrý.

Tučný kardinál. Copak je možno odvolati se ke Kristu? A kterak? (Smíchy.)

Hus. Vyznávám tu přede všemi, že není mocnější a spravedlivější apelace, jako k Ježíši Kristu.

(Nový posměch.)

Posmívejte se, jak chcete! Ale já vám pravím opět a opět že není mocnější apelace, jako ke Kristu. Kdož jest mocnějším a spravedlivějším soudcem, který ztísněného zvedá a ublíženému lépe pomáhá, než Kristus, který ani neklame, ani oklamán býti nemůže? Rcete, kdo? Kdo padlému podává ruku a povrženého líbá? Rcete, kdo?

(Zaražení ve sboru. Na chvíli zamlklost.)

Zabarella (k zapisovateli). Čti dále!

Zapisovatel. „Item, Mistr Jan Hus kázal a psal, že kněz, žijící podle zákona Kristova a cítící v sobě vnitřní hlas, aby polepšoval lid, ať káže, nedbaje kletby naň vznesené. A kdyby mu i papež zakazoval kázati, nechať neuposlechne."

Tučný kardinál. Aj, kterak chytře! On si řekne, že cítí v sobě vnitřní hlas, a káže, nedbaje kletby. A kdyby mu i papež zakazoval kázat, neuposlechne. Toť přece hotová vzpoura! Hotová anarchie!

P. z Ailly. Psal jsi tak a jednal?

Hus. Psal jsem tak i jednal; neboť už Petr a ostatní apoštolové, když jim synagoga zakázala kázati Krista, ustanovili: „Více sluší poslouchati Boha než člověka." Já jsem však neopovrhoval všemi tresty církevními, nýbrž jenom kletbami nespravedlivými.

Tučný kardinál. O tom nebudeš ty rozhodovat, které jsou spravedlivé a které nespravedlivé.

P. z Ailly. To jsou těžké věci. (Do neklidného shromáždění.) Silentium! – (K Husovi.) Mistře Jene Huse, z toho všeho, co tu proti tobě předneseno, a z tvých vlastních výpovědí vyplývá už hotový nález. Dvě jsou cesty před tebou: buď ve vší pokoře se poddáš nálezu svatého koncilu – a v tom-

to případě koncil ke cti Jeho Milosti krále Římského i jeho bratra, krále Českého, a k tvému dobru naloží s tebou milostivě. Budeš-li se však dále držeti některých článkův a jich zastávati a budeš-li se dožadovati nového výslechu, bude ti dopřán. Ale věz, jsou tu velicí a osvícení mužové, kteří tak silné důvody uvedli proti tvým článkům, že jest obava, že se zapleteš do bludů větších a větších, budeš-li se vzpírati. Mluvím k tobě jako rádce, ne jako soudce.

Šedivý kardinál. Věř, Mistře, věř mně, starci: lépe tobě bude, vzdáš-li se na milost koncilu, jak se ti radí.

Hus (skloniv se pokorně). Nejdůstojnější otcové, přijel jsem do Kostnice dobrovolně, ne abych tvrdošíjně hájil, nýbrž, řekl-li jsem co méně dobře nebo nedokonale, abych se pokorně dal poučiti. Ale pro Bůh vás prosím, dopřejte mi, abych se vyjádřil o článcích, které se mi kladou za vinu, a uvedl výroky učitelů. A budou-li důvody mé nedostatečny, poddám se pokorně poučení svatého koncilu.

Míchal de Causis. Hleďte, nejdůstojnější otcové, jak potměšile mluví. On chce se podrobit poučení koncilu, ale ne jeho nálezu a trestu.

Hus. Ano, poučení, nálezu i trestu tohoto koncilu chci se poddati. Bůh jest mým svědkem, že mluvím od srdce, a ne potměšile.

P. z Ailly. Mistře Jene Huse, vzdáváš-li se na milost svatému koncilu a poddáváš se jeho poučení, věz, že poučení se ti dostává od bezmála šedesáti doktorů, kteří se usnesli takto: bez odmluvy doznáš svůj blud v článcích, kterých ses dosud držel; odpřisáhneš, že nikdy už nebudeš se jich držeti, ani je hlásati, ani jim učiti; veřejně odvoláš všecky články, kterých ses dosud držel, kterým jsi učil a které jsi kázal.

Hus. Nejdůstojnější otče, rád a pokorně uposlechnu svatého koncilu a dám se poučiti. Ale pro Bůh vás prosím, neklaďte na mne provaz zatracení a nenuťte mne lháti, abych odpřisáhl články, o nichž, jak Bůh sám dosvědčí a mé svědomí, ani jsem nevěděl, jak teprve abych je hlásal! A zvláště článek o svátosti oltářní. Ty pak články, o kterých vím a o kterých v knihách mých je psáno, budu-li poučen, že jsou křivy, odvolám pokorně. Ale abych všecky články

odpřisáhl, které mně byly přiřčeny falešně a na mne vybájeny a vylhány, toho mi nelze. Neboť lhal bych tím a křivě přisahal a tím bych sám uvázal na sebe provaz zatracení. Neboť odpřisáhnouti znamená odvolati to, čeho jsem se držel. Poněvadž však mnoho článků bylo mně připsáno, kterých jsem se nedržel a které mi nikdy ani na mysl nepřišly, proto bylo by to proti mému svědomí, kdybych odpřisáhl a lhal.

Hlasy. Ne, ne! To neznamená odpřisáhnout.

Hus. Tak jsem přece vždy slýchal a čítal, co značí odpřisáhnouti.

Šedivý kardinál. Tvé svědomí by ti nikdy nevyčítalo, žes pochybil.

Sigmund (přikročí k Husovi). Slyš, Huse, proč nechceš ty bludné články odpřisáhnout, které prý ti zlobně přisuzují? Já je beze všeho odpřisáhnu a odpřísahám už nyní všecky tvé bludy, že nechci se žádného držeti, ne že bych se dříve byl některého držel.

Hus. Nejmilostivější králi, v tomto případě slovo odpřisáhnouti neznamená nic.

Zabarella. Předloží se ti tedy dosti mírná formule, kterou odpřisáhneš. Rozmysli si to!

Sigmund (ostře). Jene Huse, dvě cesty jsou tobě navrženy: buď odpřisáhneš a odvoláš a vzdáš se na milost koncilu, a tehdy koncil prokáže tobě jakous milost; anebo zatvrdíš se ve svých bludech, a pak s tebou bude naloženo podle práva.

Hus (nejpokorněji). Nejjasnější kníže, nijakých bludů nechci se držeti, nýbrž pokorně podrobím se nálezům koncilovým. (Pevně.) Ale nenuťte mne, abych proti Bohu přísahal a proti svému svědomí! Nemohu přece odvolati bludy, kterých jsem se nikdy nedržel a kterých jsem ani k srdci nepřipustil. Dovolte mi, prosím, vyložiti své učení.

Sigmund. Jene Huse, jak jsem ti už řekl, pravím opět. Nemohu to mnohokrát opakovat. Jsi dosti stár a porozumíš. Dvě cesty jsou ti navrženy. Vzdáš se zcela koncilu na milost, a to čím spíše, tím lépe, a odvoláš a odpřisáhneš všecky bludy, které jsou v tvých knihách napsány a kterých ses držel a v kterých jsi dostatečně usvědčen. Neboť víme, jak Písmo praví, že v ústech dvou svědků všecko slovo

stojí; tady však svědčili proti tobě mnozí a znamenití mužové. A za tyto bludy učiníš pokání se srdcem kajícným, jak ti koncil uloží, a proti těmto bludům budeš kázat, učit a psát, a odpřisáhneš, že nebudeš se jich dále tvrdošíjně držet a jich hájit. Budeš-li však dále zlomyslně se jich držet a jich hájit, tož koncil naloží s tebou, jak káže právo. Třetí cesty není.

Polský biskup. Ta práva jsou jasně napsána, jak nakládati s kacíři.

Hus. Nejjasnější kníže, vždyť jsem před chvílí řekl, že přijel jsem dobrovolně sem, ne abych se zastával bludův, ale abych pokorně se dal poučiti od koncilu, jen abych nerozhněval Boha.

(Sigmund odvrátí se od něho a odejde k falckraběti a k purkrabímu.)

Tučný kardinál. A kacíři nemá se vůbec dopouštět, aby odvolával; i když odvolá, nedostojí v slovu. Bylo mi řečeno, že slíbil svým přivržencům v Čechách, a bylo prý to veřejně čteno, že bude-li nucen odvolati, odvolá jen ústy, a nikoliv srdcem. A proto nevěřte mu!

Hlasy. Nevěřte!

Michal de Causis. Prosím, abyste mi, nejdůstojnější otcové, dovolili ještě jeden doklad. Pohoršlivá kázání Mistra Jana Husa způsobila, že v městě Praze tři mládenci byli sťati, protože na jeho popud odepřeli poslušnost papežské stolici a odpustky, k jichž kupování bulla papežská vyzývala věřící, nazvali veřejně v kostele podvodem. Proto byli sťati. Ale Hus se svými přívrženci a žáky dal je slavnostně nésti do kaple Betlémské za zpěvu „Isti sunt sancti" a na druhý den místo zádušní mše svaté sloužil za ně mši jako za mučeníky a takto ty tři sťaté posvětil a připočítal k svatým a v kázání potom řekl, že by je nedal ani za velikou hroudu stříbra.

Hus. Pravda jest, že byli sťati; ale že jsem já je za takového zpěvu dal nésti do kaple, není pravda. Nebyl jsem ani v Praze té doby.

Náz. Prosím, poslyšte také mne. Byl jsem tehdy u krále Českého, jenž byl zároveň králem Římským. Když Mistr Jan Hus poštval své posluchače proti papežským listům, tehdy tři mladíci veřejně při kázání odporovali těmto listům, a proto král Český dal je stíti. Poté tento Jan Hus kázal v Betlémě po

svém způsobě, a v Praze nastalo pozdvižení proti radě, jakoby dala násilím a bezprávně stíti ty nevinné mládence. I bylo vzbouření veliké a mnoho set lidí valilo se k radnici a volalo, že chtějí také veřejně umříti za pravdu. Když na radnici nevěděli, jak vzbouření utišit, šli ke králi, co by on v této věci dělal. A král jim řekl, kdyby jich tisíc bylo, že má se všem totéž státi, co oněm třem; a kdyby v jeho království nebylo dosti katů, že by jich dal povolati z cizích zemí.

Hus. Hanu kydáš na našeho krále, který přece nerozkázal, aby oni tři muži byli sťati.

Páleč. Král dal veřejně vyhlásiti, aby nikdo neodporoval bullám papežským. Ti tři však odporovali, i byli mocí královského slova sťati, a tys připočítal je k svatým. (Ke sboru.) Čtěte jen, nejdůstojnější otcové, v jeho knize „O církvi" 2. kapitolu, jak cituje proroka Daniela: „... padati budou od meče a ohně, zajetí a loupeže za mnohé dny."

Tučný kardinál. Toť buřičství! Hotové buřičství!

(P. z Ailly a Zabarella dívají se na sebe užaslí a pokyvují hlavami.)

P. z Ailly. Toť věci těžké, přetěžké.

Zabarella. Těžší, než jsme myslili. Můžeme zakončit?

P. z Ailly. Zakončíme. To dostačí.

Páleč. Nejdůstojnější otcové, nejen vaši jasnost a důstojnost, ale samého Boha beru za svědka, že nic z toho, co jsem tu uvedl proti němu (ukazuje na Husa), nestalo se ze záští proti němu.

Michal de Causis. Taktéž i já.

Páleč. Jednal jsem jen podle přísahy jako doktor svatého Písma.

Jan z Chlumu (k Petru z Mladenovic). Ó, pokrytectví bídné!

P. z Ailly. Zajisté, zajisté, Mistr Páleč zachoval se velmi laskavě ve výňatcích z knih Husových a také ostatní. (K Husovi.) Teď je na tobě, Mistře Jene Huse. Uvaž a jednej!

Hus. Na soudě Božím stojím. Bůh rozsoudí mne i vás. Jemu odevzdávám svou při, do jeho spravedlnosti, do jeho milosrdenství.

(Petr z Ailly a Zabarella odcházejí s podia, nevšímajíce si Husa; za nimi ostatní kardináli a seskupují se kolem Sigmunda.)

Arcibiskup Rižský (ke stráži). Odveďte vězně! (Odchází za ostatními ke králi.)

(Stráž dává Husovi na ruce pouta.)

Jan z Chlumu (přikročí k Husovi a stiskne mu ruku). Bůh je s tebou, Mistře!

Hus (překvapen). Pane Jene! ... A ty se nestydíš za vězně povrženého? V opuštěnosti mé stisk ruky tvé jest žehnáním. Žalář činíš mi útulným, krok na hranici lehčím. Díky! Díky! Díky! Nelekej se, pane Jene, budu-li upálen; než neoblomni stojte v pravdě –

Arcibiskup Rižský (obrátiv se od skupiny kolem Sigmunda). Odveďte vězně!

(Stráž odvádí Husa ke hlavním dveřím.)

Páleč (který, zastaviv se u hlavních dveří, pozoroval tento výjev, přikročí u samých dveří k Husovi a sepne ruce). Jene!

Hus (zvednuv hlavu, zaražen). Štěpáne! – Ty?

Páleč. Já – a prosím.

Hus. Ty a prosíš?

Páleč. Prosím, v poslední hodinu tebe prosím: Odvolej! Odvolej, v čem's pobloudil! Zachraň se!

Hus. Já – odvolat? A bludy? Jaké? Prosil jsem sbor o poučení, v čem bloudím. Ale místo poučení zakřikli jste mne a ukřičeli. (Měkčeji). I ty, Štěpáne!

Páleč. Já –

Hus. I ty, Štěpáne! Stínem lehls mi na cestu – a přece jsme spolu kdysi hořeli stejně, jako dvě svíce v jednom svícnu. Bolel mne ten stín.

Páleč. Při onom přátelství našem prosím tebe: Odvolej! Zachraň se!

Hus. Kdybys věděl, že nikdy nevěřils v bludy, z kterých by tě vinili, Štěpáne, odvolal bys?

Páleč (utíraje si oči). Těžké – těžké jsou to věci.

Hus. Bohu odevzdal jsem svou při. Nechať se smiluje nad námi. Podal bych ti ruku, ale spoutali jste mi obě.

1. strážník. Dost řečí!

(Stráž chopí Husa za ramena a odvede ho. Jan z Chlumu a Václav z Dubé za ním.)

Páleč (zakryje si rukama tvář, odvrátiv se ode dveří, a pláče).

Petr z Mladenovic (zalomiv rukama). Srdce mi puká bolestí, ale ještě více hněvem, hněvem a hněvem.

* *

*

Komnata sousedící s refektářem. Čeká v ní zástup kněží a mnichů. U dveří do refektáře stojí stráž. Dveře z chodby jsou otevřeny.

Mnich (ke stráži). Snad přece již tam brzo bude konec?
Stráž (odměřeně). Až odtud odejdu já.
Mnich. A kdy to bude?
Stráž (s touž odměřeností). Až tam bude konec.
Mnich (odvrátiv se zlostně). I ty motovidlo!
Mnich s pronikavým hlasem. A dva největší kacíři budou vyfouknuti.
Druzí. Jací dva?
Mnich s pronik. hlasem. Nu, ten první, co ničil veškeré křesťanstvo, a tenhle tady druhý, co zničit chce veškeré papežstvo. Dva zjankovatělí Janové.
(Vejde biskup. S ním Michal de Causis. Všecko se k nim tlačí.)
Mnich cizí. Jak? Jak? Skončeno?
Druzí. Odsouzen?
Biskup. Bude odsouzen.
Michal de Causis. Musí být odsouzen.
Biskup. Za den, za týden, ale odsouzen bude, — a
Michal de Causis. Vlastně už jest.
Biskup — a v církvi nastane pokoj. V zámku tady nedaleko uvězněn sedí nehodný papež —
Mnich s pronik. hl. Jeho Ďábelskost kacíř Baltazar Cossa!
Biskup (s nevolí se ohlédnuv po mnichu)
— a tím sťata je nejhorší hlava té trojhlavé saní, která hubila křesťanský svět.
Mnich s pronik. hl. Jeho Ďábelskost kacíř Baltazar Cossa!
Biskup (s větší nevolí se po něm ohlédnuv). Ať mlčí to pískle!
Hlasy. Ticho.
Biskup. Když tedy odstraněn je ten nejvyšší kacíř –
Mnich s pronik. hlas. Jeho Ďábelskost kacíř Baltazar Cossa!
Biskup (zlostně již se ohlédne po něm). Ale vyhoďte toho klešťěnce! Toť medvěd, který mečí jako tele.
Mnich s pronik. hlasem. A vždyť jest kacíř! A arcikacíř!
Biskup. Snad na tvůj soud tu čekáme, co? Až co tvá prostořekost nimravá vybleptne? (K zástupu.) Vyhoďte ho!
Mnich s pronik. hlas. A je a je kacíř! Sami jste ho odsoudili. Arcikacíř jest.
Hlasy. Ven s ním!

(Násilím odvádějí mnicha, který křičí: „A je a je kacíř!")

Biskup. Když tedy odstranili jsme toho nejvyššího kacíře, budeme teď s tím menším brzy hotovi.

Michal de Causis. Menším hodností, ale ne váhou. Horší jeden Jan Hus, než dva Janové papeži.

Hlasy. S tím budeme brzy hotovi.

Jiné hlasy. Musíme.

Michal de Causis. Musíme, musíme!

Biskup. Papež – těžká kláda. Odklidit ji, lopotná práce; ale takový mistr kacíř dá také co dělat.

Michal de Causis. Ba, ten dá teprve práce! Takový mistr kacíř je jako vrba; čím víc ji osekáváš, tím bujněji roste. A nechceme-li, aby lecjaký žák a měšťák a sedlák řezali si z té vrby píšťalky a pískali nám pod okny viklifovské písničky, musíme tu vrbu vykořenit.

Hlas. Vysekat.

Jiný hlas. Spálit.

Michal de Causis. To, to, to! Ano spálit! To je to pravé slovo. Upálit!

Hlasy. Upálit vrtáka!

Michal de Causis. Tak! Tak! (Mne si ruce.) Upálit! Upálit! Neboť není větší ohavnosti a většího zločinu nad kacířství. To jest mor duší, to jest malomocenství duše, to jest prohnívání duše, to jest nemoc nejnakažlivější a nejodpornější, kterou dovede jen oheň nejrychleji odstranit, když nemoc i s nemocným se zničí ohněm. A proto upálit kacíře! Upálit!

Mnich františkán (vychází z refektáře, ruce křížem na prsou složeny, a hřmotným hlubokým hlasem zvolá:) Král vchází!

(Všichni ustupují a odcházejí dveřmi na chodbu. Poslední za nimi mnich františkán. Do komnaty již prázdné po malé chvíli vchází zvolna Sigmund v důvěrném rozhovoru s kardinálem P. z Ailly a Gersonem.

Petr z Mladenovic vrazí z chodby do dveří, ale spatřiv je, zarazí se a ustoupí za dveře, aby ho nebylo vidět.)

P. z Ailly. Jest on nebezpečnější, než kdokoliv jiný. Novotář, který míří přímo na autoritu církve.

Gerson. Podvratný živel.

P. z Ailly. Nebezpečnější, než všichni ostatní nepřátelé. Začal s kněžstvem. Proti němu jal se veřejně kázati před lidem obecným, tedy na místě nevhodném a nepříslušném. Před lidem strhával s kněžského stavu všechnu důstojnost a vážnost, jakoby s kněžského roucha otrhával zlaté obruby, aby visely jen cáry. Potom osmělen postoupil na preláty, až se rozpřáhl na Jeho Svatost papeže, na Jeho Milost krále, na celý svatý sbor. Tím jen v potupu uvádí veškeren řád, podráží autoritu a rozvrací veškeru kázeň.

Gerson. Kněz bez pokory a poslušenství.

P. z Ailly. Nebezpečnější, pravím, než kdokoliv jiný. Jemu nedostačuje mínění a soud celého svatého koncilu, nepřesvědčuje-li ho.

Gerson. Toť již, jakoby on byl stranou žalující; jakoby on byl jeden svět a my všichni zde ve sboru svět druhý, s kterým on se soudí.

P. z Ailly. A jejž chce odsoudit. Umíněný žák umíněného mistra, ba horší svého mistra, svého Viklifa. Mně už ten anglický realismus jest protivný, ba protivnější nad všecko jiné kacířství.

Gerson. Naše škola pařížská potírá ho jako jedovatého hada.

Sigmund. A pražská div za světce neprohlásila Viklifa.

Gerson. Ona ho již prohlásila, totiž Hus a jeho stoupenci. Před rokem dopsal jsem z Paříže do Prahy arcibiskupu Konradovi a později poslal jsem mu dvacet bludných článků Husových, upozorňuje ho na jejich nebezpečnost.

P. z Ailly. Za to Hus jednání páně kancléřovo nazval tady lží.

Sigmund. Jaká opovážlivost!

Gerson. On podráží všecku autoritu a přeráží církvi otěže vlády.

P. z Ailly. A otěže řízení církve musíme přece zachovati sboru. Tím více pak řízení nápravy v církvi. Nesmíme dopustit, aby lecjaký Mistr Simplex osoboval si ji a vystupoval proti všemu sboru. Jakoby v nás nebylo touhy po nápravě! Já sám přece, než jsem vyjel z Paříže, dopsal jsem papeži Janovi, že povinností církve jest, napraviti napřed sebe samu v spravedlnosti a mravech. Myslil jsem ovšem, že třeba napraviti napřed hlavu.

Sigmund. Zajisté.

Gerson. Tak soudím také já a odsuzuji theorii toho kacíře o církvi a jeho útoky na kněžstvo. Jsou nepředložené a nepřípustné.

P. z Ailly. Zcela nepřípustné.

Gerson. Ne, že by on neměl ve všem pravdu. On má ji v mnohém; ba, já jsem přesvědčen, kdybychom dovolili mu obhájce, nebyl by nijak usvědčen z kacířství.

Sigmund. Že by nebyl usvědčen z kacířství?

Gerson. Kdyby měl obhájce, nebyl by, Vaše Milosti, usvědčen.

P. z Ailly. Jakpak dávati kacíři obhájce!

Gerson. Já bych mu ho také nedovolil. Říkám to jen mezi námi. Ale nejde tu tak o psané články jeho, ale o to hlavní: o jeho veřejnou činnost podvratnou, kterou podkopává autoritu o otřásá jí. Nesmíme přece dopouštět, aby lecjaký mistr přetřásal věci, dopustné jenom soudu v církvi nejvyššímu, a tím je koncil.

P. z Ailly. Ostatně chytil jsem ho v nelogičnosti a nevěřím mu již.

Sigmund. Nevyznám se ve vašich theologických finesách. Jsem v té věci prostý laik. Nebožtík můj otec vyznal se v tom lépe. Řeknu jen tolik, že nenávidím přerostlých rozumů, jako jest rozum jeho.

P. z Ailly. Velmi dobře řečeno, Vaše Milosti. „Přerostlý rozum" — velmi dobře řečeno. Já doma, ve své diecési, pronásleduji takové mluvky kacíře, a proto se mi protiví dávati se tady do hádky s mluvkou kacířem ještě větším a nebezpečnějším.

Sigmund. Pravím vám: Z toho všeho, co proti němu bylo řečeno a k čemu se sám přiznal, dostačí jediné, aby byl odsouzen.

P. z Ailly.
Gerson. } Dostačí.

Sigmund. Neodvolá-li tedy a neodpřisáhne-li svých bludů, tož usneste se jen, aby byl upálen, anebo učiňte s ním, jak po svém právu uznáte. Ale vězte, i kdyby vám jakkoliv sliboval, že chce odvolati, ba kdyby i odvolal, nevěřte mu. Já sám bych mu nevěřil. Neboť kdyby se vrátil do říše České ke svým přátelům a příznivcům, rozsíval by tyto bludy dál a jiných ještě mnohem víc, a poslední blud byl by horší prvého. Proto zakažte mu především kázati a nechať se již nevrátí ke svým přátelům a příznivcům. A články, které tuto byly odsouzeny, pošlete do Čech, mému bratrovi, a také do Polska a na jiná místa, kde on má své tajné učeníky a příznivce, ať tam biskupové a preláti každého, kdo se těch bludů drží, potrestají, aby ten jed byl načisto odstraněn.

P. z Ailly.
Gerson. } Rádi vykonáme.

Sigmund. A koncil nechať dopíše králům a knížatům, aby tím větší přízní byli nakloněni prelátům, že v tomto svatém koncilu tak pilně pracovali, aby toto kacířství bylo vypleněno. Proto také zatočte rychle s ostatními jeho tajnými učeníky; já sám ho odbudu zkrátka. A zvláště zatočte s tím, co je tady uvězněn, s tím — s tím —

P. z Ailly. Koho míní Vaše královská Milost?

Gerson. Snad toho Jeronyma?

Sigmund. Ano, ano, Jeronyma. S Jeronymem a Husem budeme za den hotovi a tak svou věc vyřídíme. Neboť tento jest mistr, onen učeník. Byl jsem ještě mlád, když tato sekta v Čechách vznikla, a vizte, jak se v krátce rozrostla a nad míru rozmohla.

P. z Ailly. Tak, Vaše Milosti, učiníme. Jest to naší povinností vůči křesťanstvu, jehož jsme tu nejvyšším soudním dvorem ve věcech víry. Jest naší povinností vymýtit kacířství bez milosrdenství a navrátit církvi pořádek.

Sigmund. Proto jsem tak tlačil na svolání koncilu.

Gerson. Na naši radost a vděčnost.

Sigmund. Dal jsem sice Janu Husovi glejt —

P. z Ailly. Který však u kacíře pozbyl platnosti své.

Sigmund. Tak mi také král Aragonský dopsal. „Zajisté hoden jest trestu" – píše mi v tom listě; „vždyť přece není nijaké věrolomnosti k tomu, kdo Bohu stal se věrolomný."

Gerson. Trefně řečeno. Ostatně, Vaše Milosti, dali jsme mu víc, než se slušelo. Dali jsme mu veřejné slyšení, abychom se zavděčili Vaší Milosti. Více bylo by zločinem.

P. z Ailly. Jest povinností naší, když utlumili jsme osobní soucit se zbloudilým papežem, abychom utlumili také osobní soucit, je-li kde, se zbloudilým a nebezpečným mistrem. Neboť jde tu o veliké věci tohoto světa: ne o můj osobní soud tu jde, ať by byl sebe pravdivější, ale o nedotknutelnost církve, o církev samu, o tu majestátní stavbu, kterou dlouhá staletí budovala a jejíž velebná klenba zahrozí povážlivými trhlinami, dovolíme-li oslabovati její pilíře a sloupy.

Sigmund. Tak smýšlím také já. Tím věc ta skončena. Pojďme!

(Odejdou. Do komnaty z úkrytu svého vkročí vzrušen Petr z Mladenovic. Chytne se oběma rukama za hlavu a na mžik postojí.)

Petr z Mladenovic. Odsouzen! Už napřed odsouzen! Bože, bože, je-li to možno? Už napřed odsouzen! Napřed! A tebou, tebou, dědici koruny naší; tebou, nehodný, zvrhlý dědici její; tebou, hlavo věrolomná, zrádná! — Odsouzen! Už napřed odsouzen! Mistře náš, drahý mistře! Ó, duše ty čistá, plamene Abelův! — — (Utře si oči.) A ty hlavo nečistá, hlavo Kainova, na tebe čeká ne koruna, ne koruna, ne koruna, ale — ale — ó, ó, Tvá jest, Hospodine, pomsta — Tvá jest, Hospodine, pomsta — — (Vzpamatuje se.) Třeba o tom hned říci panu Janovi a panu Václavovi; třeba o tom hned zprávu poslati do Čech a na Moravu, ať nevolí se otřese říše Česká a položí na váhu slovo své. (Odkvapí.)

SLOVO KRÁLOVO

IX

ožnice královská v Kostnici, mdle osvětlená lampou. Králová **Barbora** spí, **Sigmund** neklidně se obrací, až po chvíli se zvedne.

Sigmund. Dvě noci nespím už. Mé oči suché jsou,
jak země vyprahlá, a střízlivé,
tak pustě střízlivé, až nechutně.
Nadarmo nehnut ležím na boku
a vzpomínám, co spánku pomáhá:
zavírám oči, šeptem počítám,
jak chlapec — ach, ten, ach, ten majestát! —
od jedné do sta, od jedné až do sta
a znovu opět od jedné až do sta,
bych unavil tu bdící přírodu
a zadrh' její hlasy hřmotivé
a sfoukl její světla rozžatá;
než spánek nejde, nejde. Převaluji
se mrzut s boku na bok, počítám,
s očima zavřenýma počítám,
kdo všechno onehdy byl ve sboru,
ty tváře tvrdé, zlostné, surové,
jich jména šeptám v duchu po řadě —
a spánek nejde, nejde. Zkusil jsem,
co jindy sladký přivádívá spánek:
v objetí žen, těch ochutnaných mnou
i teprve se vznášejících přede mnou,
jsem vesníval se, přimhuřuje oči
tak labužně, a již, již pociťuje,
jak v horkých polibcích a sálavých
mi usínají libě smysly vše.
Než byl to klam. Jen chvilku zdřiml jsem,
jak v letní sucha prška drobounká
když stříkne, po níž ještě dusněji.
A ještě sen, tak úšklebavý sen,
v tu chvilku, co jsem zdřiml. Hnusný sen.
Eh, čert vem babí výklady! — Než přec

se dere do hlavy a stojí přede mnou.
A smícháno, co bylo, nebylo
i co přec mohlo být. V té živosti!
Je výstraha to snad, či dopověď
mých nedomýšlení? Je smysl v tom
a jest i stavba pevná ve snu tom.
A stojí přede mnou jak přízrak . . . Václav, já
a s námi otec v kapli na hradě.
Hořelo na oltáři množství svíc
a uprostřed, kde kalich mívá kněz,
tam koruny dvě na něm zářily.
Mne, hocha, drahokamy zlákaly,
co na nich svůdně hrály duhami,
a chut jsem pocítil: tak vyloupnout
je pěkně, strčit do kapsy a vysypat
je z kapsy před hochy — ti by koukali!
Než v tom mne otec chytil za ruku,
jak stál jsem vedle něho u křesla,
v němž před oltářem samým usedl,
mne k sobě přitulil a promluvil:
„Už slábnu; cítím, brzy odejdu.
Zde, před obrazem Božím, slyšte mne,
co chci vám říc', než navždy odejdu.
Ty Václave, již rozum z toho máš;
ty Sigmunde, ty starej se ho mít!
Čti, Václave!" a slabě odkašlal
a dal mu knížku zlatem zdobenou.
A Václav četl po pravici otcově:
‚Tu slyšte, co jsem napsal nástupcům,
sedícím na mých králových dvou stolicích:
tohoto světa dvojí život poznati
a lepší zvoliti.' — „Čti pevněji!"
mu otec řek' a opět zakašlal.
A Václav četl hlasem pevnějším:
‚Když kralovati po mně budete,
královou okrášleni korunou,
tož pamatujte, před vámi že já
tu kraloval a navrácen jsem v prach
a v hlínu červů; tak též padnete
i vy, jak stín jen jdouce a jak květ

jen polní. Hle, zač stojí urození
a stok všech věcí, čistého-li není
v něm svědomí a víry, naděje
svatého vzkříšení?' — Strach na mne pad',
jak Václav četl slova ošklivá,
ta slova strašná o té hlíně červové.
Chtěl jsem se vyrvat z ruky otcovy,
než nemoh' jsem, a Václav dále čet':
‚A budete-li v strachu božím choditi,
tož moudrost bude vždy váš počátek,
i budete pak soudit bratří své
jen po pravdě a spravedlnosti,
jak sami souzeni být nadějete se
od Hospodina Boha svého,
a na bludné již cesty nenastoupíte,
neb cesta boží vždycky přímá jest.
A bude vaše milosrdenství
i nad bohatými i chudými,
jak sami milosrdenství
si dojít žádáte ze svého tu ubožství
a z křehkosti své od Hospodina.
A moudrost vaše posílena bude
a budou lučištěm pak mosazným
vám vaše ramena, a před vámi
v prach padnou nemilostiví.' — A otec
mne vetchou rukou hladil po hlavě
a k Václavu děl: „Rozumíš-li dobře?"
‚Rozumím, otče,' Václav odvětil.
„A ty, Sigmunde?" — Rozpačitě ‚Ano' —
jsem řekl, chtěje říc', že slyším to.
„Nu, s lety rozum se ti dostaví
a vše si vyložíš a pochopíš."
A k Václavu děl: „Čti jen pevněji!"
a ke mně: „A ty bystře zachycuj!"
A Václav čet' a já se strachy třás'
a otec hladil mne. ‚Jest psáno v žaltáři:
Soud miluje čest králova; a žezla
vám kvésti budou před Hospodinem;
neb poklouzlému podali jste jich
a ubohého vytáhli jste z osidla.

A vaše koruny se budou skvít
a obličeji vaši osvíceni budou;
neb oči moudrých budou zřít v ně s důvěrou
a chválit Hospodina řkouce: Přidej
Hospodin králových dnů na dni jeho!'
A otec zvolal „Amen!" — vstal, šel k oltáři,
vzal obě koruny a, nad hlavou
je drže nám, „Synové moji", děl,
„zde před obrazem Božím slibte mi,
že, dá-li Bůh vám po mně nosit korunu,
ji ponesete vždycky počestně
a spravedlivě vždy!" — ,To slibuji
ti, otče!' Václav jasným hlasem řek',
a když jsem já stál mlčky, zaražen,
,Nu, řekni: „Slibuji!" mne Václav štouch',
až jeho slova zopakoval jsem.
A otec zaslzel a každému
žehnaje na hlavu dal korunu.
Má koruna však smekla se mi s hlavy,
s třeskotem hrozným třískla sebou o zem,
o tvrdou dlažbu třískla kamennou,
až rozlítly se drahokamy její,
jak jiskry sršivé a praskavé,
a hrozným třeskotem tím procit' jsem — —
— Ach — hlava má je mdlá — je rozbitá —
a pustá jako strnisko. Jen v ní
to šustí — jako po strnisku v jeseň —
když honíváme v něm, — když honíváme.
Jen šustí, šustí chladně, studeně
a fičí, fičí jen — a šustí, šustí.
Kde, odkud se to vše jen sebere
v té hlavě spánkem na čas zamknuté?
A je v tom souvislost — v tom snu i v tom,
co před ním sběhlo se. Řeč o svědomí jde
a spravedlnosti a o soudě.
„Soud miluje čest králova; a žezla
vám kvésti budou před Hospodinem;
neb poklouzlému podali jste jich
a ubohého vytáhli jste z osidla."
Tak také šlechta psala pro Husa.

O slově královĕ mi mluvila.
A chytali mne za to slovo dané –
za slovo královo – a hrozili,
když daného mu slova nesplním,
že lekati se budou přízně mé.
Je vtip v tom věru, jedovatý vtip
je v tom, co psali mně ti páni z Moravy:
že přízně mé se budou lekati!
Toť jako že mi o korunu jde,
až přijde na ni čas. A mohou oni
mi pořádně pak jíchu přesolit.
A vše to proč? Eh, pro bídného mistra
s přerostlým rozumem. Ba s přerostlým
a hodně zdivočilým, pánové!
Eh, trefně pověděl to Volkenštejn!
Než páni mocní jsou a vášniví
a chytat budou za to slovo dané.
Co však jsem dělati měl, pánové?
Co měl jsem dělat, vtipní pánové?
Zdaž já ho uvěznil a odsoudil?
Zda já? Což dveře jeho žaláře
jsem nepohrozil vyrazit? Než sbor,
sbor — on, on povstal proti mně — on, on
a zahrozil mi, že se rozejde.
Měl dát jsem padnout věci křesťanstva
jen pro Husa? Věc všeho křesťanstva!
Což oni chápou na vsích, zatuchlí!
Ti Husa znají jenom ušima,
zvlášť ti tam z Moravy. Než povím jim:
Proč se mnou nejel Hus, jak chtěl jsem já?
Proč nejel se mnou? Proč? V mém průvodě?
Proč vyhnul se mu radš a vyjel sám?
Ta okolnost tak drobná, maličká
jde na váhu. A těžce přitlačí.
Proč vzdal se bezpečí a vyjel na zdařbůh?
V mém průvodě by nebyl nápadný
ten mistr zdánlivě tak pokorný;
v mém průvodě on byl by ztratil se.
To však on nechtěl – Mistr ješita.
Chtěl sám jet ulicí. Chce lidu sběh

a tlačenici kolem sebe mít,
chce oči vypoulené údivem
a ústa otevřená úžasem.
Má choutky po vládě on nad davem.
Je třeba odstraniti s jeviště
ty buřiče; když dobrovolně nejdou,
tož hnát je násilím a násilím.
Jsou protivni mně, z duše protivni
ti přepjatci. Eh, nenávidím jich.
Proč zapíral bych svoji povahu?
Ne, nenávidím jich, ty hranáče.
Jak myši rozvrtají celou zem
a mozky ve hlavách. Jen s nimi pryč!
Řád v zemi musí být, v mém dědictví,
a víra jedna, víra jediná.
A nedám viklati jí svévolně
a otřásat jí přerostlými rozumy.
Řád musí být a jeden v zemi pán –
a tím být musím já. A budu jím.
To dal jsem pocítit i papeži,
jenž uvažovat o tom má teď čas,
už bez starostí o svou tiáru,
už sám jsa v bezpečí, tam za mříží,
tam v Gottlibách – však ne už papež Jan,
a pouhý jenom Baldassare Cossa,
jen Baldassare Cossa – Vaše Svatosti! –
jen Baldassare Cossa – chachacha!
Chtěl on tím pánem být; když nemohl,
radš utekl – ten kacíř prohnaný.
Když kousnout nemoh' aspoň zuby cenil.
Barbarem nazval mne – a šílencem –
a opilcem. A chtěl mne špincovat,
že vypůjčovat na něm peníze
prý jsem se pokoušel – ten rouhavec,
ten svatokupec řekl. Já však mrsk'
mu do očí: „Vy, Vlachové, vy myslíte,
že nad vše vynikáte věděním
a mocí; ale já vás za luzu
mám celé země!" – Za luzu! A dost.
Ať o tom uvažuje! – – Ach, ta noc!

Ach – ach – – jen kdyby spánek přijít chtěl!
Já však jej zaháním, ba zaháním
tím vzpomínáním, rozčilováním.
Tak se to válí, chumlá v hlavě mé,
jak mlhy po strnisku. Raději
chod mysli zastavit a zavřít oči.
Než oči suché jsou a střízlivé;
a spánek nejde, nejde – – Zítra hned,
ba dnes už, vždyť je dávno s půlnoci,
dopíšu Rosenberkovi, ať netrpí,
by plemenilo se mu kacířství
na jeho statcích; ať je vyhubí.
Ta jeho půda jaksi vhodná je,
že daří se v ní tomu plevelí.
A také na Moravu dopíšu –
Lackovi – ano, Lackovi z Kravař;
však napřed Rosenberkovi. – Jak ženy,
jsou věru ty mé Čechy. Hříšná země to,
jak ženy; po novotách posedlá,
jak ženy; a je krásná a je svůdná,
jak ženy, které hřešit dovedou.
A ty vždy vábivější bývají,
jak všichni novotáři, za nimiž
se žene všecko jako zmámeno.
Jed v jab'ku hadím, co sveď matku Evu,
byl pořádný, když účinkuje podnes,
zvlášť v jejích dcerách půvabných; jim nákaza
ta leze do srdcí – tak snadno, přesnadno.
I synové však rádi dávají
se nakazit tím novotářským jedem;
jim nákaza ta leze do hlavy,
a běda, jestli do hlav vleze ženám též.
A proto nutno do kořene zatít
v té zemi po novotách posedlé,
až do kořene, do kořene až
a vysekat a spálit, spálit – –

(Králová vzdychne a obrátí se.)

Ach,
ach – ticho! Žena má se probouzí!

Králová. Co sebou tak házíte? Proč nespíte?

Sigmund. Ty také nespíš, Babetko? Zbudil jsem tě, že? Odpusť! (Vezme ji za ruku.)

Králová (odtrhne svou ruku). Vaše ruka je chorobně horká.

Sigmund. Co pravíš?

Králová. Vaše ruka je chorobně horká. Proč nespíte? Už blízko je k ránu.

Sigmund. Starostmi, kterým ty nerozumíš.

Králová. To jsou tedy nerozumné starosti. Spánek králův má býti klidný, jako spící na věži zvon.

Sigmund. Ten buřič kacíř mi ho zkazil.

Králová. Kdo? Ten kacíř z Čech?

Sigmund. Ten.

Králová. Copak jste ho ještě neodsoudili?

Sigmund. Odsouzen vlastně už jest, ale formálně až zítra, to jest už dnes.

Králová. To hned bude upálen?

Sigmund. Hned.

Králová. Aspoň vaším přičiněním bude spíše tam, kam tak touží. Co si tím kazíte spánek? Vystát nemohu ty lidi. Pořád jen po onom světě vzdychat! Hlavy od země odtrhlé a oči do prázdna vytřeštěné. Kdyby jen sami vzdychali a třeštili, buďsi; ale oni chtějí, aby ostatní s nimi vzdychali a třeštili. Načpak se tedy rodíme a nač my, ženy, rodíme, když tento život jest hříchem? Já jsem pro t e n t o svět a nedám si ho ničím kazit. Ničím. Protivní lidé. Mniši nečistí!

Sigmund (usmívaje se, pro sebe). Eh, ženský nosík! (Hlasitě.) Což nečistý ten muž není, ale nebezpečný.

Králová. Jak může kutna býti králi nebezpečna?

Sigmund. Tomu ty, Babetko, nerozumíš.

Králová. Áh, s vaším „nerozumíš"!

Sigmund. Podpálit dovede nitka, jak teprve kutna! — (Pomlčka.) — A proč ty nespíš? Ani jsem ti včera růží nepřinesl.

Králová. Zapomínáte.

Sigmund. Poděkuj se kardinálským pivoňkám, Babetko! Celý den mi nedaly myslit na tvoje růže.

Králová. To máte pěknou zábavu! Ale růže jsem přece dostala. Pan falckrabě poslal. A s jakým hezoučkým psaním! Jakoby mu je Volkenštejn skládal.

Sigmund. On se ti koří; pozoroval jsem.
Králová (rozhodně). Jako vaší choti, své královĕ. – (Pomlčka.) Zítra, to jest už dnes, že ho upálíte?
Sigmund. Koho?
Králová. Toho Husa.
Sigmund. Dnes.
Králová. Ošklivá podívaná!
Sigmund. Což podívaná! Ale mně ta hranice podpálí království a spálit může i korunu.
Králová. Co to mluvíte o koruně?
Sigmund. Spálí korunu, než ji na hlavu posadím.
Králová. Mluvíte jako ze sna. Povídám, vaše ruka je chorobně horká. Jste nemocen? Ukažte čelo! Horké je vaše čelo chorobně horké.
Sigmund. Musí být horké, když jde o korunu. Upálený kacíř pobouří proti mně celý ten kacířský národ.
Králová. Čechy?
Sigmund. Ano, ten pelech ďáblův.
Králová. Tož na ně pošlete Uhry a třeba Turky.
Sigmund. Ale, Babetko! Turky, Turky! ... Jako jsem rád celý svět sem na koncil sehnal, tak bych z celého světa rád všecky Turky vyhnal. Vyhnal, Babetko, vyhnal!
Králová. A proč by se bouřili Čechové?
Sigmund. Oni už se teď bouří a posílají mi nestoudné listy. Chytají mne za slovo, že jsem dal tomu kacíři glejt, a přes to že uvržen jest do žaláře. Což teprve, až uslyší, že byl upálen!
Králová. A dal jste mu glejt?
Sigmund. Dal.
Králová (zvednuvši se v loži). Nu, ale slyšte, opravdu dal jste mu glejt?
Sigmund. Dal.
Králová. A přes to dal jste ho uvěznit a odsoudit a dáte ho upálit?
Sigmund. Ne já, a koncil ho uvěznil a odsoudil a dá ho upálit.
Králová. Ale vy jste mu dal glejt, kterému on věřil! Slovo královo!
Sigmund (mlčí).
Králová. Nu, ale pak se zahazujete, a mne to uráží. Mne to snižuje. Slovo má platit, a slovo královo nade vše.
Sigmund. Povídám ti, Babetko, tomu ty nerozumíš. Ženským rozumem to nerozsoudíš.
Králová. Áh, jděte mi s vaším „ženským rozumem"! Rozumím

tomu zcela jasně. Jaké tu záhady? Dané slovo má platit, a slovo královo nade vše. To přec je jasné? Slovo královo má státi jako věž a jako hora. Jinak nastane rozvrat. Jsou-li královy váhy falešny, proč by ne kupcovy a kramářovy? Kdyby vám na onom světě při posledním soudě, jejž všude v chrámech do portálů vtesáváte, na zdi malujete a s kazatelen a v knihách vyličujete, na vahách tak falešných odvážili, jako jsou vaše, nepomohly by vám odpustky ani dvanácti tuctů papežů od věčného zatracení.

Sigmund. Mysli na své tance a turnaje, Babetko, a nerozumuj o věcech, které náleží nám, mužům. Mluvíš jako kacířka.

Králová. To slovo vynechte! Kdyby zvážili, kolik poctivosti je v mém kacířství a kolik jest jí ve vašem pobožnůstkářství, zdá se mi, že z toho soudu vyšla bych já světicí, vy kacířem. – (Pomlčka.) – Ne, ne, ne! Rušit dané slovo! To není mužné, to není královské. Vy se zahazujete, a mne to, královou, uráží. Mne to snižuje. Ne ve stínu, ale v lesku králově chce státi králová.

Sigmund. Prosím tě, Babetko, pořád žebroníš o turnaj – mluvme o turnaji!

Králová. Ne, ne, ne! Nic o turnaji! Opakuji a opakuji: Vy se zahazujete, a mne to, královou, uráží. Ne ve stínu, ale v lesku králově chce státi králová.

Sigmund. Prosím tě, mluv o turnaji! (Pomlčka.)

Králová. Teď najednou chcete o turnaji! Ale já i na turnaji chci sedět v lesku králově, ne v jeho stíně.

Sigmund. Soudíš, jak obyčejný svět soudí; jak žena z ulice.

Králová. Jako žena králova.

Sigmund. Jsou vyšší zájmy, které nemohou chodit cestou přímou.

Králová. Kněžské praktiky, které slovo královo mělo rozseknout.

Sigmund. Mluv o turnaji, Babetko – prosím!

Králová. Proč o turnaji?

Sigmund. Anebo zdřímněme ještě!

(Pomlčka).

Králová. Nu – tedy – o turnaji. Ať tedy je brzy. Dejte však pořádně prohlédnouti všecky zámky v Gottlibách anebo raději tam přibijte nové zámky na všecky dveře a postavte spolehlivé stráže, ať nám papež nepřekazí zas turnaj novým útěkem!

Sigmund. Ten ho již nepřekazí. Ten je tam bezpečně schován.

Králová. Dala jsem již dělat tomu klenotníku Vlachovi odměnu pro vítěze. Ach, vidět na turnaji zas toho Villandersa a Volkenštejna –

Sigmund. Tobě, Babetko, zdá se mi, zas ti Tyroláci nevycházejí z hlavy.

Králová. Ať vás nepotahám za vaši dlouhou bradu! — Pro ty dva mne hlava nerozbolí. Ale vidět šedivého Volkenštejna s tím jeho pávím pérem na klobouce a s prstenem královéé Aragonské v bradě, a Villandersa s ním, jak budou obcházeti mou lóži a vzhlídat a vzdychat – chichi! Ne, pobláznit muže celého světa – to by byla má rozkoš.

Sigmund. Rozkoš –

Králová. Ano, rozkoš; to by byla má rozkoš, pobláznit muže celého světa.

Sigmund. Rozkoš rozmarné Babetky, ale ne důstojnost paní králové.

Králová (ostře). Nu, o té vaší královské důstojnosti mohly by měšťanské dcerky inšprucké vykládat.

Sigmund (neodpovídá. Pomlčka delší.)

Králová. A také váš glejt. – (Pomlčka.) – Váš královský glejt. – (Pomlčka.) – A teď už spěte!

Sigmund (neodpovídá; pro sebe:) „Eh, s ženou se bav, ale nemudruj!" (Pomlčka.)

Králová. Nějak brzy jste usnul. – (Pomlčka. Obrátí se od něho na druhý bok.) – Mužštinou jen jest, ale ne mužem, tím méně králem.

*

A venku v červánkové nádheře,
jež odráží se v spícím jezeře,
za zpěvu drozdů, skřivanů a kosů
vychází slunce jako dětský smích,
jak v spící zemi neznám byl by hřích,
a vdechlo život i v tu šedou rosu.
A jezero se budí rozchvělé —
tam v hloubce ono ještě chová hvězdy své.

A výš, výš nad hory se nese slunce,
v jezerním shlížejíc se zrcadle,

a cítí se tak svěží, omladlé.
Již v loďkách plachetních i v malém člunce
zní kejhot kačen, hus, jež vedle zvěřiny
tu v koších leží s množstvím rybiny —
to pod nůž kuchařský už do Kostnice běží,
jež zatím ještě v snách a v ranní páře leží.

A jiné loďky plny lidu jsou,
že veslaři jen ztěžka veslujou.
„Ať nezmeškáme, slyšte, upálení!"
už na veslaře křičí nevrle.
„Eh, času dost!" — dí veslař otrle.
„Přec v chrámě bude napřed odsvěcení!"
Vtom zazněl zvon. „Nu, již to začíná!"
A veslo chvatněji se do vln zatíná.

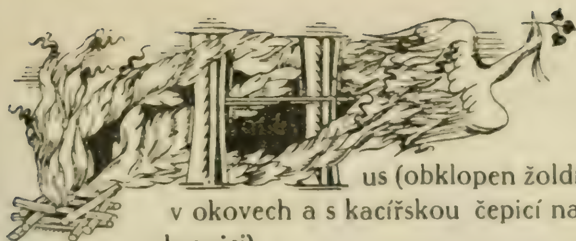
* *

*

ALLELUJA !

X

us (obklopen žoldnéři, vychází z dómu v okovech a s kacířskou čepicí na hlavě, veden jsa na hranici).

Napjaty jsou srdce mého struny
zpívat díky Tobě, čest a chvály;
napjaty jsou srdce mého struny,
aby hymnus plesavý ti hrály,
Tobě, Pane, Hospodine věčný,
hymnus vděčný, nekonečně vděčný,
na nějž slov, se bojím, nenajdu já –
Alleluja!

Praská to v něm, jak když zem se třásla,
dělíc horstvem roviny a moře;
praská to v něm, jak když zem se třásla,
chrlíc ve plamenech horu k hoře,
aby hlásaly, co nevýslovné
nad světem je, neměnné a rovné,
nač, ach, bídný, slova nenajdu já –
Alleluja! Alleluja!

Zemské ztrácím, nebeské, ach, tuším;
tělesné vše už se ve mně hroutí;
zemské ztrácím, nebeské, ach, tuším:
s Tebou, v Tobě žádám spočinouti.
Nechať udusí mne dýmy země,
nechať spálí žár vše zemské ve mně,
jen když k Tobě cestu uhlédnu já –
Alleluja!

Nehoden jsem, nehoden jsem, Pane,
abych vešel pod střechu Tvou k Tobě,
nehoden jsem, nehoden jsem, Pane,
v zajetí svých smyslův, u porobě;

Ty však slovo rci, a uzdravena
bude duše má. Ven z těla stená.
Kam Ty kážeš, kam Ty voláš, jdu já –
Alleluja! Alleluja!

Most už vidím mezi nebem, zemí
jako duhu, pilíře má z víry;
most už vidím mezi nebem, zemí –
oblouk jeho nadpozemské míry
naděj sklenula a po něm cestu
láska vydláždila k Tvému městu.
Rozchvívám se, jak naň pohlédnu já –
Alleluja!

Po tom mostě mučeníci Tvoji
z plamenů šli, z krvavé šli lázně;
po tom mostě mučeníci Tvoji
blaženi šli, zbaveni muk bázně,
šli a radostí se rozplakali,
šli a zpívali a štěstím lkali.
Ach, zda po něm, hříšný, pošlapu já?
Alleluja! Alleluja!

Po tom mostě andělé jim Tvoji
naházeli růží z rajských hájů;
po tom mostě andělé jim Tvoji
nasypali květů ze Tvých rájů,
aby jasni výš a výš se brali
ti, co za pravdu Tvou umírali.
Ach, zda dech té vůně uchytnu já?
Alleluja!

A za mostem andělů Tvých kůry
s ratolestmi palmovými stály;
a za mostem andělů Tvých kůry
vítaly je, za ruce je braly,
vedly k Tobě po lučinách bzučných
za pozdravů rajských květů lučných.
Ach, zda jejich ševel zaslechnu já?
Alleluja! Alleluja!

Zástup kmetů šedých, kmetů svatých
vstříc jim vyšel, vlídně k nim se shýbal;
zástup kmetů šedých, kmetů svatých
vítal je a každého z nich líbal,
a pak všichni výš se brali, výše
pod palmami sluncí do Tvé říše.
Ach, zda do ní, hříšný, nahlédnu já?
Alleluja!

Řada prorokův a patriarchů
přidala se k nim, an blízek cíl byl svatý;
řada prorokův a patriarchů
zanotila hymnus: „Svatý, věčně svatý!“
a šli do záře vždy větší, větší,
řeč kde hyne, jásot je tam řečí
všeobsažnou, věčnou: „Alleluja!
Alleluja!“

Duhy sedmery a hrady oblak zářných
„Hosanna!“ tam pějí, „Svatý, svatý, svatý!“;
duhy sedmery a hrady oblak zářných
„Hosanna!“ tam pějí, „Svatý, věčně svatý!“
Přes plameny zemské k Tobě s nimi
toužím, chvátám přes dusivé dýmy,
k Tobě za nimi též trna jdu já –
Alleluja!

K tomu mostu, Tvojí pravdy mostu,
zdali propustíš mne z bojovníků;
k tomu mostu, Tvojí pravdy mostu
vylít slzy chvátám, slzy díků,
žes mi sílu dal, krok pevný, jistý,
abych světem prošel k Tobě čistý.
K tomu mostu Tvojí pravdy jdu já –
Alleluja! Alleluja!

. . . .
. . . .
. . . .

Dým černý vyvalil se nabobtnalý –
„Kriste, smiluj se nad námi!“ zní dýmem tím;
vyšlehly plameny a zapraskaly –
„Kriste, smiluj se nade mnou!“ zní ohněm tím;
objaly sloup, kde „Kriste – – !“ třetí vzdech
zhas' kacířovi na zaťatých rtech.
A plála hranice a pěla: „Alleluja!
Alleluja!“

A plála hranice a pěla vítězně
tím rytmem hrdinným a notou velebnou;
a plála hranice a pěla vítězně
o vyšších vítězstvích, než všecka zemská jsou,
a její plamen tak se rozzářil,
že celou zem, jda k nebi, ozářil
a po nebi psal pevně: „Alleluja!
Alleluja!“

*

A tam na hradě, tvrdém Krakovci,
sedí čeládka, ženy, pacholci;
duše za Mistrem, kdy se vrátí k nim.
Letní svatvečer s nebem hvězdnatým.

„A já povídám, co řek' Mistru již
krejčí Ondřej náš a co pravdě blíž:
‚Mistře, zdá mi se, že se nevrátíš.‘“

– „Ale, ale přec! Ne tak zoufale!
Vždyť má přece glejt, a to od krále!“

„Ano, ano, glejt, pěkná zástava;
od Sigmunda však, a ne Václava!
Což pan Mikeš řek', králův posel ten,
co je u něho v Uhrách oblíben?
‚Mistře, pravím ti, budeš odsouzen!‘“

– „Co je do těch slov! Co je do toho!
Musí platit přec slovo královo."

„Do třetice vám povídám, co vím,
že byl varován Mistr druhem svým:
‚Vydá tě sám král nepřátelům tvým!' "

– „A já nevěřím, mne to nestraší.
Trůn že rostit má plémě Jidáší?
To přec nebylo, ani nemůž' být;
bude-li však přec, budeme se bít."

„Budeme se bít . . . Pěkné hlaholy!
Ale ptám se vás: Pán-li dovolí?
Co když spojí se pán náš s Uherským?"

– „Tehdy za králem půjdem' Nebeským.
Za ním půjdeme, opustíce dům,
hájit na smrt až proti satanům
Jeho přečisté evangelium."

Ticho na hradě, tvrdém Krakovci.
Sedí čeládka, ženy, pacholci;
duše za Mistrem, zda se vrátí k nim.
V noc jde svatvečer s nebem hvězdnatým.

* *
*

LIST POGGIŮV III.

XI

Rozrušen, jako nikdy, píšu dnes tobě.
Bídný, bídný je svět; je surový, hrubý.
Zvrátil bych, zvrátil jej rázem; ale že sláb jsem,
utek' bych, utek' bych, příteli, hlouběji ještě,
dál ještě, dál ještě od jeho páchnoucích bařin,
z prachu jeho silnic v aleji stinnou,
ke svým poetům starým, Niccolo milý,
k filosofům a umělcům vznešeně lidským.
Ale ani toho mi nelze; neb cítím:
není to tento svět, a já bych chtěl tento,
tento svět mít lepším, jenž je tak bídný.
Věř mi, můj milý, my křesťané horší jsme Turků.
Psal jsem ti už z Mantuy, koncil že také
věc má rozsoudit jakéhos Mistra z Prahy,
z bláhovců těch či světců – netroufám říci –
z bláhovců jistě, co svět chtí mít vtělením Slova,
zapomínajíce na stromy, z nichž kdys
stesají kříže zas na to vtělení Slova.
Muž ten, hned říkám: ctihodný, zove se Hus, a
třeba si zapamatovat dobře to jméno;
neb to všecko, co spolu jsme čítali kdysi
o smrti Sokratově, pohnuti k slzám,
na své vlastní oči viděl jsem na něm,
na jeho umírání. A že jsem to viděl
na své vlastní oči, dojem byl hlubší,
nesrovnaně hlubší, než kdybych jen o tom
četl od bůh ví jakého básníka báseň.
Dnes ho upálili. S jakou ti zlobou,
s jakou ukrutností! Jed Sokratův, v číši,
v ústranní žalářním, uprostřed oddaných přátel,
přece byl lidštější, nežli ta surová scéna;
přece byl milosrdnější, než hranice tato.
Byl to také ortel, zlých soudcův ortel,
ale byl kratší a beze vší okázalosti.
Před dveřmi zůstala zvědavá luza. Teď nechci
tobě psáti podrobností, ač nutno

zaznamenati je, by se vidělo, jak až
mohou se lidé zapomenout a zvrhnout.
Vyrozuměl jsem z dlouhých aktův a řečí:
muž ten toužil svět náš křesťanským míti
nejen v slovech a formě, než v životě samém;
nejen v oudech, ale především v hlavě.
Ta však že, kde se jen dotkneš jí, bolavá bývá,
hned se bouřila proti dotekům jeho,
zvlášť ta mnohohlavá (která je proto
tolikrát vzteklejší, o kolik více má hlav a
o kolik tupějších), nutíc, by odvolal všecko.
On však žádal poučen být, že se mýlí;
přesvědčí-li ho, volal, že odvolá všecko.
Nevolal to domýšlivě, než skromně.
V něm i pohled i hnutí i slovo a jeho
výraz a důraz žily a mluvily silou
přesvědčení a krásou a lahodou pravdy.
Byl-li kacířem v něčem, jak strašnými jsou, ach,
kacíři všichni nad ním, kdo stáli tu! Všichni!
Ale koncil s odporem nazval tu žádost
drzostí; sám však uznáš, ač žádost ta smělá,
ba i neslýchaná, by chudičký mistr
opřel se sboru i se samým králem,
tedy celému, považ jen, našemu světu,
— tím mne on také pro sebe uchvátil zcela —
že to při vší smělosti žádost je slušná,
ba, jen to řekněme přímo, důstojně lidská.
Neuznali však ctihodní otcové toho.
Ve své nedotknutelnosti nechtěli uznat.
Snad ani nemohli. Proti sobě tu stály
dvě hlavy, dvě hesla, dva světy, odpůrci na smrt,
jak někdy v životě proti sobě se staví
otec a syn, druh druha nemoha chápat.
Nevyslechli ho ani řádně, než ihned
odsoudili na smrt. Dnes ho už není.
Jako po zemětřesení ještě se třesu.
Zapotácel jsem se v názorech svojich.
V sloupech mých zásad povážlivě to prasklo.
Umění přec jen je reflex života pouhý,
krásný, čarovný; jest však jen života složkou.

Tu však byl život sám, a veliký život,
plnou velkostí žitý a prožitý život.
My však se, milý Niccolo, honíme stále
za odraženým životem, věčným těm krásám
divíce se, jimiž velicí mistři
vyjádřili život viděný nebo
vysněný; zde však byla živoucí krása
života samého. Rádi se velkosti mravní
divíme, vznešené velkosti duší,
jak nám ji básníci představují a líčí;
zde však jsem ji žitou a prožitou viděl.
Žádné dílo umělecké, ni epos,
ani tragedie antická tak mne
nedojaly a nerozchvěly mé srdce
do nejhlubší až hloubky, jak smrt toho muže,
hrdinná, svatá. On žil svou velikou báseň;
my jen je čítáme v klidu, v pohodlí měkkém;
my jen je čítáme s rozkoší, nadšením zvanou.
Jak on vznešeně umíral! Dosti jsem chladný
k světcům malovaným i z mramoru vzniklým
nebo bronzu; však z tohoto muže jsem cítil
tichou vanouti svatost, až jsem se třásl.
Homo gothicus – jako ti chrámové jejich
toho slohu. Nemůžeme se s nimi
spřátelit, jsou nám cizí, ty chrámy i lidé,
od země odtržení blouznivci divní;
podivu nám však ubrániti se nelze
jejich rozpětí touhy, smělosti vzletu,
kráse názoru i výsosti žití,
jejich vroucnému přechodu do oněch světů.
Jak on vznešeně umíral! – Ne, ne, on takto
pokračoval jen dále vznešeně žíti;
taková smrt jest jen článek velkého žití.
Nebýti toho příkladu velkosti lidské,
věř, že bych odhodil všecku víru svou v lidstvo.
Tak ve mně bortí se víra ta v lidstvo a pravdu.
Snad jen na chvíli, v rozčilení tom náhlém;
snad, snad – přeju si upřímně, aby ne navždy.
Ale zatím nalomena je vážně.
Horší jsme nežli ta zvěř. Ta zvěř je přec taká,

jaká jest; je bez přetvářky a nelže.
Vlk se netváří beránkem, hyena ovcí.
My však faleš jsme sama, přetvářka sama;
plná ústa jenom křesťanství máme,
plná ústa jenom lidskosti máme,
a jsme ukrutníci lstiví a mstiví,
udavači, zákeřníci a zrádci,
lichváři, zloději, vrahové bez studu, hanby,
nestoudnější a horší, čím stojí výše.
Podle, podle vypadali tu všichni,
kdo ho odsoudili. Všichni, dím, všichni,
bez výjimky. Celý svět se mi zazdál
vůči němu bídným, ničemným, podlým;
celý svět se mi zazdál zločincem, vrahem;
ba on nejen zdál se jím, on jím byl teď,
že se ho nezastal. Cítil jsem hrozný ten zločin
na muži tomto i v sobě samém. I já jsem
část viny nesl, i já svou zločinnost cítil
ve své slabosti, neodhodlav se vzkřiknout:
„Co to zamýšlíte, zbloudilí?", když už
na popravu vedli hrdinu toho;
že jsem nezakřikl smrtelným křikem:
„Co to činíte, nešťastníci, ach, bídní?",
pod ním když hranici zapalovat se jali.
Jakous náhodou spadla mu s hlavy v tu chvíli
potupná koruna kacířská. Kdybych si troufal
pravým být křesťanem, řek' bych, že anděl se snesl
sejmout mu ji s hlavy; neboť ta hlava
byla svatá. Když pak se vyvalil dým a
v hrdle zpěv mu zadusil zbožný a když mu
hlava po chvíli naklonila se vpravo,
celé pak tělo, ač přivázali je k sloupu,
stavši se bezvládno, přece pokleslo, zdálo
se mi, že všecky se vnitřnosti trhají ve mně;
stoje zkamenělý, třás' jsem se jako
osyka. Nedaleko mne stála žena
s děckem v náruči. Děcko hrálo si čímsi
v ručkách a žvatlalo. Když pak ke sloupu muže
toho přivazovali, zvolalo, jak mi
potom druh můj to přeložil z jazyka jejich:

„Co to s ním dělají, maminko?"; když pak již pod ním
zapalovali, dalo se do takých křiků,
že s ním matka musela odejít. To tu
jediný výtrysk byl citu nezkaženého,
jediný odpor proti zločinu tomu.
Nemoh' jsem pochopiti, že den byl tak krásný,
že tak nevinně krásným mohl se tvářit.
  Cítím, přešel mimo mne veliký život.
Cítím, v nás té mravní velkosti není.
Více požívaví jsme nežli tvůrčí, můj milý.
Také sic odklízeti balvany chceme,
ale drobíme, drobíme pozvolna jenom,
potichu jen a v pohodlí; tento však trhal,
trhal a kácel, hrdinně, nedbaje sebe,
s odříkáním a sebezapřením takým,
jakoby to byl živel, a nikoliv člověk.
  Vůbec, milý Niccolo, viděl jsem v ty dni
nejnižší člověka pád a – nebesům díky! –
nejvyšší vzplanutí jeho. Toť scéna! Toť scéna!
Vlevo tiára, vpravo koruna v blátě.
Utíkající papež, jak neutíkává
muž, a král Římský, odhodivší své slovo,
dané své slovo, jímž se i nevěstka pyšní.
Mezi nimi však prošel plamenem člověk,
prošel a zůstal zlatem, zářnějším ještě,
nezmenšiv, nezkrátiv kroku velkosti pravé.
  Toto pak jest, co otřáslo mnou jako orkán.
Utéci chtěla by duše od toho světa,
z kterého bez toho všichni, kdo oči i mysli
vnímavější a otevřenější máme,
utíkáme: jedni do světa kamsi
budoucího, věčného, do světa krásy
vysněné, do ráje věčného; druzí pak – k nim se
já družím – do světa minulého, v ty věky
skutečné krásy životní, v Helladu, v Řím můj.
Ale utíkáme všichni. Věc divná:
utíkáme od života a před ním.
Nejsme-liž, jářku, jako v zakletém kruhu,
bez východu, bez cíle, z proudu jak na břeh
vystříklá voda, jež se vypaří, vyschne?

Ale utíkáme všichni. A to je
přece smutné. V útěku není přec síly,
ani krásy. Utíkají jen slabí.
Silný ku předu kráčí a kráčeje tvoří.
Boří a tvoří, neb ve tvoření jest krása,
ve tvoření jest smysl života pravý,
smysl vyššího, kraššího života v zemi.
Teď teprv chápu, co psals mi na list můj první.
Silný brání se, boří a tvoří, jak muž ten,
který umřel, aby žil, žil a jiné
smrtí svojí k životu křísil. Toť život!
Třebaže bláhoví jeho soudcové zlostní
dali i popel jeho do Rýna vházet,
aby památky po něm nezbylo žádné,
věřím, že Rýn tu památku do moře vnese;
věřím, že moře tu památku do mraků vdechne
a že ty mraky sem se přivalí slavně
zabouřit, zabouřit nezdolnou, vítěznou řečí.
Neboť taková smrt je vítězný život.
To nám dává zamysliti se vážně.
Neztrácí se dosavadní nám cesta?
Rozvaž, rozvaž to dobře, Niccolo milý!
Budu s touhou čekati odpověď tvoji.

Dáno v Konstancii MCCCCXV dne 6. Julii.

* *

*

DĚDICOVÉ

XII

A Mistr Martin třesoucí se rukou
teď truhlu otevřel si těžkou, dubovou
a otevřel i její přihrádku a víčkem
si jejím víko truhly podepřel,
jsa všecek roztřáslý. A z přihrádky
vzal list – byl zapečetěný a na něm
dva řádky byly písma mužného:
„Prosím, neotvírej listu toho,
leč, až dovíš-li se, že jsem mrtev."

Zavzdychl Mistr, jak by lapal dech,
a k srdci ruku tisk'. Tak chvíli stál,
svou podpíraje hruď, by unesla tu tíž
a nezhroutila se. A oči přimhouřil,
by pohled posílil. Pak pečeť rozlomil,
a jak list otevřel a známé uviděl
v něm rysy písma a jak číst v něm chtěl
slov drahých ohlas, klesla pravice
mu s listem, levicí se zachyť o víko
té truhly dubové, tak pevně kované,
a zaplakal. On zaplakal, jak syn,
jejž k otci do žaláře vpustili
den před popravou jeho, k otci milému
a nevinně a mstivě odsouzenému.
Jen uzří ho, jen na něj pohlédne,
rozpřáhlé ruce klesnou mu jak sťaty,
hrdlo se sevře, vzlyky trhavé
se vyrvou z prsou, tělem škubají,
po lících bezuzdné se slzy vyhrnou
a v rukou bezvládná se skryje tvář.
A toto všecko, než jen slovo řek',
než vyřkl „Otče!", než mu pohlíď v tvář.
Tak Mistr Martin štkal. To poodešel mu
klid mužný na chvíli a stranou stoup',
by poustoupil dětské vroucnosti.
Štkal, štkal a vzlykal v tichu komnaty,

až i to ticho zavzlykalo s ním.
A když tak srdci ulehčil, se vyplakav,
list jal se čísti v rukou roztřáslých,
s počátku přes slzy, však pozvolna
se oči jasnily a pevněly,
až zarývaly se jak do studně,
v níž za dne děti hvězdy hledají.
A jak list četl, síla neznámá
a nová do srdce mu vcházela
a útěcha a nepoznaný vzlet,
jak četl slova, zvonu údery,
údery zvonu s věže vysoké,
údery jako moře hluboké
a jako věčnost jdoucí v bezmezno,
hluk světský slavně přehlušujíce,
ten světský hluk, tak drobný, hmyzový,
tak měnivý a chvilkový,
a znějíce jak věčno věčnosti:

„Rozhodni se, komu sloužit hodláš,
zdali Kristu či snad Antikristu!"

A síla ta a útěcha a vzlet
mu plodně uléhaly do srdce
a volaly ho hlasem hrdinným
a vznášely ho ohněm radostným:

„V prachu světském choď tak za svým dílem,
množ svou práci, množ své vroucné dílo,
jako v poli klas je množí jiným,
uzrávaje za skřivánčích písní,
za rosy a lásky sluneční.
Budiž takým klasem žitným, zrnným,
který živí člověka i ptáka
a dá útulek i křepelce."

A síla ta a útěcha a vzlet
mu naplnily hruď tak netušeným blahem
a naplnily hruď mu netušeným smírem,

jak v ní by nad mraky a nad chmury
vypjaly dvojnou duhu vítěznou.

„Projdi světem čist, jdi světem čist,
aby duše kvetla tobě tiše
květem rajským, rajskou veselostí,
bezpečna, že není umírání,
a jest jenom život nehasnoucí,
neumírající, nekonečný,
věčný."

A Mistr Martin v duchu zaplesal
a plesal vroucně, plesal, plesal, plesal;
on nad mistrovou duší plesal,
nad jeho duší silnou, nezdolnou,
nad jeho duší neporušenou
a neposkvrněnou.
A u té truhly zbožně poklekl
a za tu sílu Bohu děkoval
a za tu víru v neumírání,
a v život nekonečný, věčný.
A sám pocítil sílu očisty
a sílu obrody a sílu vzkříšení,
jak všecky útroby, jak duši svou
by v rajské řece byl teď vykoupal.
Políbil list, políbil po druhé,
políbil po třetí a uložil
zas v přihrádku. A zavřev truhlu,
on velkým křížem pokřižoval se –
on opásal se mečem nebeským.
Vstal obrozen a novým člověkem,
rytířem pravdy, božím vojínem.

A panstvo z Čech a panstvo z Moravy
se všemi zemany a vladyky
jak jeden muž svůj mužný zvedlo hlas
a píše koncilu svůj hněvný list.
Jak rozvodněný proud, vše bystřiny
a řeky vše když z celé oblasti
své pojal do sebe, už zvířeny

a rozkypěny vše a každou zvlášť,
se žene zkalen, z břehů vylévá
a temně hučí, němou nesa bouř
a němou hrůzu bez všech překážek:
tak list ten dýchá dechem bouřlivým
a uražených duší řeč v něm blesky šle
a uražených srdcí ztemna duní hrom:

„My urození pánové a šlechtici
království Českého nejkřesťanštějšího
a markrabství Moravského nejjasnějšího
vám všeho dobrého a zachovávání
příkazů Kristových!
Když právem Kristovým i přirozeným
jest přikázáno to jen činit jinému,
což sobě býti chce, a zapověděno
je činit jinému, což sobě sám by nechtěl;
a svatý Pavel dí: ‚Plností zákona
jen milování jest a zákon všeliký
se v jedné řeči zavírá, tož milovati
bližního svého budeš, jako sebe sama‘:
tak ku svému my nejdražšímu bližnímu,
svatého písma vykladači zbožnému
a dokonalému, se známe upřímně
a věrně, k Mistru Janu Husovi,
jejž předtím ve sboru jste Konstantském,
nevíme, kterakým to duchem vedeni,
an neseznal se, aniž vámi přemožen,
ba aniž jaký blud ni jaké kacířstvo
jste dokázali mu, než jenom k nepravým
a bídným žalobám, ničemným, falešným
úhlavních nepřátel a zrádců naší říše
vy jako kacíře tam neústupného
jste odsoudili, odsouzeného
pak usmrtili smrtí nejukrutnější
ctné naší říši k věčné pohaně.
I teď vašemu píšem' otcovství,
jak předtím psali jsme, ač uslyšeli jsme,
že naše listy spálili jste potupně;
i teď vám o svém drahém bližním píšeme,

o Mistru Janu Husovi, a svobodně
i srdcem svým i ústy vyznáváme vám,
že člověk dobrý byl a spravedlivý byl
a křesťanský svým životem a ctnostmi
a pověstí svou bez poskvrny shledaný,
jenž zákon boží nejvěrněji kázával,
nás věrně učil, jak i naše poddané,
a bludy, kacířstva nám hyzdil s odporem;
vždy k lásce, k pokoji nás slovem, skutkem veď
i písmem svým, že neslyšeli jsme, ni srozumět
jsme nemohli, by Mistr Jan nám jaký blud
neb kacířstvo byl kázal nebo učil mu,
než milostivě vždy a tiše v Kristu živ,
jen zákon boží zachovávat kázával.
Dost ještě nebylo, co k hanbě říše nám
se stalo; ale nadto Mistra Jeronyma též,
ho neviděvše, neslyševše, aniž přemohše,
než na zrádcovo osočení jen
hned v žalář vsadili jste ho a ztrápili
a snad i, jako Husa, zamordovali.
I z psaní vašeho jsme trpko poznali,
jak utrhači, Bohu jako lidem nelibí
a naší říše nepřátelé, zrádcové,
před vaším sborem nešlechetně jistili,
neb vesměs falešně a lživě, zrádcovsky,
že různá kacířstva prý vznikla v říši nám
a mnohá srdce těžce nakazila již.
Jak možno snášeti nám křivdy takové?
Jak? Kdežto království vše světa celého
se často viklala a často s nepravým
se spřáhla papežem, říš naše od těch dob,
co sladkou přijala jest víru Kristovu,
jak čtverhran bezvadný vždy stála upřímně
a věrně, poslušně k své svaté církvi římské;
a jakou ozdobou a jakým nákladem
si chrámy stavěla, je svědkem celý svět.
A proto v Kristu samotném své doufání
a čisté svědomí a víru majíce,
vašemu otcovství a věrným v Kristu všem
tu oznamujeme a slavně vzkazujem',

že kdokoliv by řek' a kdokoliv by jistil,
buď důstojenství on si jakéhokoliv,
že v říši naší jsou neb vznikla kacířstva
a nakazila nás i věrné Kristovy:
tož každý takový v své hrdlo nectně lže
jak zlosyn nejhorší a zrádce říše té,
syn ďábla samého, jenž lhář jest, otec lži.
Než pomsta náleží jen Bohu samému.
Své křivdy Jemu nyní poroučíme vše
a u budoucí hlavy, již dá církvi Bůh,
těch křivd všech nápravy pak žádat budeme,
i srdcem svým i životem svým tvrdíce,
že kazatelů všech zákona Kristova,
těch stálých, pokorných, až do vylití krve
chcem bránit, hájiti, vši bázeň odvrhnouc'
i lidské nálezky, jim v odpor zdělané."

A celý národ k bouři... Ó, sílo srdcí!
Ó, kráso hrdinného zápalu!
Ó, zdobo žití zasvěceného!
Ty živle nad živly, ty ohni nebeský,
když do lidských se srdcí přelaješ
a zaplápoláš v nich, z nich vyšlehneš,
co zemského, vše sobě podmaníš!
Zapláły plameny a zaplesaly,
plameny srdcí slitých v jednu hruď
a duchem jedním svolávaných v boj;
těch srdcí vírou dětskou rozvřelých,
a ramenou, co hoří vítězstvím.
To okřídlena svatým zápalem
a plápolajíc hněvem nebeským,
šla uražená duše národa
a vedla zástupy, hořící povodeň,
rytíře pravdy, boží vojíny.
Šla s vůdcem zbožným, slepým hrdinou,
a v prázdné důlky vkládala mu zrak,
jas rozhledu a rozhodnosti blesk.
A předzpěvovala jim píseň svou,
tak zápalnou, tak opornou,
tak věřící, tak sílící,

tak doufalou, tak troufalou,
tak ochotnou, tak životnou,
jak ze štědrého zlata ulitou,
ne z kovů hrubých, zištně surových,
než ze zlata jen srdcí obětných;
ba píseň neslýchaně radostnou,
jak předzpěvoval by sám archanděl:

„Kdož jsou boží bojovníci a zákona jeho,
prostež od Boha pomoci a doufejte v něho,
že s ním vždycky, s ním vždycky zvítězíte."

A srdce zástupů hřmí, jak moře lité:
„„Že s ním vždycky, s ním vždycky zvítězíte.""

„Kristus vám za škody stojí, stokrát víc slibuje;
kdo pro něho život složí, věčný míti bude."

A srdce zástupů plá, jak blesky rudé:
„„Kdo pro něho život složí, věčný míti bude.""

„Ten pán velí se nebáti záhubců tělesných,
velíť i život složiti pro lásku bližních svých."

A srdce zástupů hřmí, na rtech smích:
„„Velíť i život složiti pro lásku bližních svých.""

„Proto na něho pomněte, na ána štědrého,
každý drž se šiku svého, retuj druh druhého!
Nepřátel se nelekejte! Na duše pomněte!
Pro lakomství a loupeže životů netraťte!"

A srdce zástupů hřmí v sázce té:
„„Pro lakomství a loupeže životů netraťte!""

„A s tím vesele křikněte: Na ně! Hr, na ně!"

„„Na ně! Hr, na ně!"" hřmí zástup oddaně.

„Braň svou rukama chutnejte! ‚Bůh náš pán!'
křikněte!"

„„Bůh náš pán!"" hřmí ozvěna bouře té

Tak uražená duše národa
jim předzpěvovala tu píseň svou,
tak zápalnou, tak opornou,
tak věřící, tak sílící,
tak doufalou, tak troufalou,
tak ochotnou, tak životnou,
jak ze štědrého zlata ulitou,
ne z kovů hrubých, zištně surových,
než ze zlata jen srdcí obětných;
ba píseň neslýchaně radostnou,
jak předzpěvoval by sám archanděl.

Tak zpívala a všichni pěli s ní
tak pobožní, tak bojovní,
tak věřící, tak zuřící,
tak nezištní, tak milovní,
jak nikdy nešla vojska do boje,
jak nikdy nepěla zpěv odboje,
co svět je světem a co se zbraní
se do zápasu dal kdy se saní –
tak zpívala a všichni pěli s ní
a v boj šli plápolavou povodní – –

Aj, už se vracejí! Aj, vítězové!
Vše vstříc jim chvátá, žena, děti, kmet:
„Po šťastném zvítězení vítejte, vítejte,
bratři milí!"
tak okřívavě vstříc jim zpívají,
jak po májové bouři hory lesnaté –
„Po šťastném zvítězení vítejte, vítejte,
bratři milí!"
a do chrámu je vedou božího
za zpěvů slavných žena, děti, kmet,
do chrámu vedou boží vítěze
a s pokorou tam všichni klekají:
„Ne nám, ó, Hospodine, ne nám, ne nám,
než, co jsi ráčil, tos učinil sám.
Buď Tvému jménu čest a chvála má

navěky věkoma!"
Tak ze srdcí tu plály ohně ctné,
plameny posvátné
a očistné.

Ó, sílo srdcí všepodmanivá!
Ó, kráso hrdinného zápalu!
Ó, zdobo žití zasvěceného!
Proč zablesknete se jen na mžik nám?
Proč zazáříte, byste zhasly zas?
Proč oslepíte zrak a nedáte
mu slasti blaživého zírání,
kdy svobodně by tloukla naše hruď,
a nejen sen náš byl by svobodný?
Či krása vaše jest jen chvilková,
jak krása blesku proti kráse hvězd,
a nemá prodlení a věčnosti,
jak má ji rozhvězdělá obloha?
Či kořen síly vaší slabý byl,
že dal jen jednou stromu našemu,
jen v jedno jaro plně rozkvésti,
by v druhé jaro jako zaschlý stál?
Či v krásném květu jeho kryl se červ,
jenž tajně zžíral ho a rozžíral,
až náhle vadl květ a opadal
a plodu toužený nevydal?

Ne, ne! Ne, ne! Ne, ne! Tak myslit hřích.
Ty žiješ v nás, ty žiješ v nás,
ó, sílo srdcí všepodmanivá,
ó, kráso hrdinného zápalu,
ó, zdobo žití zasvěceného!
Jen na chvíli tě, na celý tě věk
– ach, chvíli dlouhou! – hrubě ztlumili
a dusili tě, chtíce zašlápnout
a uhasiti plameny ty posvátné
a očistné.

To přišli jiní – vodou nečistou
a z nádob nečistých (neb závistný

byl obsah v nich a samý kal)
ty ohně zalévali násilně
— ach, nebyli jen z krve nerodné,
co zalévaly nám ty ohně násilně! —
až pohasínaly ty plameny,
až věřili, že uhasili je.
Meč vyražen a odložen
a zahrabán, meč hrdé obrany.
Rez prožírá jej kdes, ten zakopaný meč.
Hlas hrdinnosti naší oněměl...
Zalili, zalili to svaté ohniště.
Až k břehům cizích moří rozstříkli
ty plameny a do všech světa stran,
k dalekým břehům cizích moří chladných.
A ony jako plaché bludičky tam svítí
a ony do nocí tam němých svítí
a ony do věků tam dlouhých svítí
a ony nad hřbitovem pustým svítí
u cizích moří chladně hučících.
A jeden z nich jak hvězda hoří věrná,
jak maják strážný nad řvem lítých vln
a žehná do dálky tam pusté, zamlklé
a žehná zalitému ohništi
žehnáním velkým do pahrbků věčných,
velikou vírou, k žití novému
že opět vzkřísí se to svaté ohniště,
ty jeho plameny,
plameny pohaslé.

A aj, v tom ohništi tak zapustlém,
v tom ohništi tak vychladlém
se jiskry utajily, jiskřičky
tak drobné, ale srdečné a věrné,
tak drobné, ale neuhasitelné,
ač věky zlostné přes ně hnaly se,
ač do ohniště duly vichřice
a rozmetávaly je divoko.
A přišli jiní — rozhrabali popel,
ty zbytky, které odolaly vichřici,
a dýchali naň dechem nejčistším

a dali zavát větrům oživným
tam na ty jiskry drobné, ale věrné,
tak drobné, ale neuhasitelné,
a přikládali na ně víru svou
a přikládali na ně naděj svou
a podkládali ohně srdcí svých,
až vzkřísili je na plaménky skromné,
až vzkřísili je na plameny mocné,
ty jiskry v popele.

A já, syn malý otců velikých,
já též je vyhrabuji z popela
a též přikládám na ně víru svou
a též přikládám na ně naděj svou
a zápal svého srdce podkládám,
bych rozdmýchal je v plamen plamenů,
až zaplála by města rozlehlá
i dědiny a každá samota
tím ohněm čistým, svatým plamenem;
by trámoví v nich na lešení chrámu,
ať nezahnije, opalovali
a kovy vzácné roztavovali
na skvoucí sloupy toho chrámu
vše chrámy světa převyšujícího,
ty chrámy zištné, proseb sobeckých –
budoucích národů a věků chrámu,
tož CHRÁMU
ZASVĚCENÍ ŽIVOTA,
od něhož do dálek ni budoucích,
ni do minulých neutíkali
by národové lačni, žíznivi,
než s pokorou v síň jeho vcházeli
a vycházeli z něho zjasnělí
a opásáni mečem nebeským
a obrozeni božstvím v lidskosti,
rytíři pravdy, boží vojíni.

* *

*

POZNÁMKY.

Ke str. 114. K evangeliu sv. Lukáše (II. 1–14.) použil jsem překladu bible Kralické a lituji, že nemohl jsem použíti všude také jejího překladu verše 14. „a na zemi pokoj, lidem dobrá vůle!", jehož znění jest v pravdě lidské, přejíc pokoje celé zemi a všem lidem bez rozdílu, dobrým i zlým, přejíc, aby v nich všech, v dobrých i zlých, byla „dobrá vůle". V tomto znění jest víra v zdokonalitelnost lidstva. Znění Vulgaty „a na zemi pokoj lidem dobré vůle" není tak všeobecné; omezuje, zužuje význam poselství andělského, není v duchu Kristově. Duch nedokonalé výchovy z něho mluví, nechtící se obírati lidmi zlými, pochybivšími, a vésti je k lepšímu, vzbuzovati v nich pohnutky k lepšímu, aby v nich byla „dobrá vůle". Ale Sigmund četl „et in terra pax hominibus bonae voluntatis", i musil jsem ponechat znění toto. Všude jinde však ponechal jsem překlad Blahoslavův.

Ke str. 133. Ke slovu Bedřich (purkrabí norimberský) přidej Hohenzollernský.

Několik drobností, ale jen drobností, v této básni rozchází se maličko s chronologií, ale nikoliv s povahou osob a s povahou doby.

Kniha tato dána do tisku v srpnu 1917.

T.

OBSAH:

I. Notturno 9
II. List Poggiův první 29
III. Hlas země 45
IV. Ecce sacerdos magnus! 61
V. List Poggiův druhý 79
VI. Et in terra pax! 103
VII. Časová themata 131
VIII. Soudcové 151
IX. Slovo královo 175
X. Alleluja! 189
XI. List Poggiův třetí 197
XII. Dědicové 205
Poznámky 219

Veškera výzdoba této knihy,

vnitřní i vnější,

od Františka Kysely S. H.

Tiskem Grafie, Dělnické knihtiskárny

v Praze.

Nákladem F. Topiče v Praze

1919.